

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra primární pedagogiky

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vzdělávání nadaných žáků v Karlovarském kraji

Gifted education in The Karlovy Vary Region

Natálie Drahorádová

Vedoucí práce: PhDr. Tereza Krčmářová, Ph.D.

Studijní program: Učitelství pro základní školy

Studijní obor: Učitelství pro 1. stupeň ZŠ

Odevzdáním této diplomové práce na téma Vzdělávání nadaných žáků v Karlovarském kraji potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 10. července 2022

Natalie Drahorádová

.....

Ráda bych poděkovala vedoucí této diplomové práce PhDr. Tereze Krčmářové, PhD. za odborné vedení, za všechnen čas, který mi věnovala, za vstřícnost, trpělivost a za všechny cenné rady. Dále bych chtěla poděkovat všem učitelům a vedení škol Karlovarského kraje, kteří věnovali čas mému dotazníkovému šetření, oběma pracovnícím PPP za poskytnutí rozhovoru a písemných odpovědí a celé škole ZŠ Jih Mariánské Lázně za morální podporu během školního roku. V neposlední řadě bych chtěla poděkovat celé mé rodině za podporu a trpělivost, kterou se mnou měla při psaní této diplomové práce. Největší dík patří mému manželovi Michalovi za obrovskou psychickou podporu.

ABSTRAKT

Diplomová práce se zabývá připraveností škol, učitelů prvního stupně základních škol a pedagogicko-psychologických poraden Karlovarského kraje na inkluzivní vzdělávání nadaných žáků.

První kapitola teoretické části se věnuje současné legislativě a péči při vzdělávání nadaných a mimořádně nadaných žáků. Práce v další části popisuje Karlovarský kraj z hlediska jeho sociálně-ekonomické charakteristiky. Dále je podrobněji popsána školská politika a školství tohoto regionu, které má svá specifika. Poslední kapitola teoretické části se zabývá vzděláváním nadaných žáků. Cílem je popsat typické formy projevů, formy vzdělávání a jakou roli hrají školy, učitelé a pedagogicko-psychologické poradny při vzdělávání nadaných žáků. Důležitou součástí vzdělávání těchto žáků je také jejich identifikace, která je leckdy náročnější než samotné vzdělávání a může při ní nastat několik problémů. V poslední řadě jsou shrnuty školy a organizace Karlovarského kraje, které doporučuje Karlovarská síť podpory nadání pro vzdělávání a rozvoj těchto žáků.

Cílem praktické části je popsat, do jaké míry je školství Karlovarského kraje ovlivněno vzhledem k jeho charakteristice vyplývající z teoretické části při vzdělávání nadaných žáků. Dále se práce zaměřuje na připravenost škol, učitelů a pedagogicko-psychologických poraden na práci s nadanými a mimořádně nadanými žáky v tomto kraji a na celkovou systémovou podporu.

K získání dat bylo použito více forem metod, a to dotazníkové šetření určené ředitelům škol, jejich zástupcům a učitelům, dále pak polostrukturovaný rozhovor s psychologkou pedagogicko-psychologické poradny, písemné dotazování se speciální pedagožkou a poslední metodou je případové studie základní školy. Případová studie školy je zaměřená na obsahovou analýzu ŠVP a rozhovor s třídní učitelkou nadaného žáka.

Závěry praktické části detailněji objasňují některá fakta teoretické části.

KLÍČOVÁ SLOVA

inkluzivní vzdělávání, nadaný žák, Karlovarský kraj, škola, učitel, pedagogicko-psychologická poradna, dotazník, rozhovor, případová studie základní školy

ABSTRACT

The diploma thesis deals with the readiness of schools, primary school teachers and pedagogical-psychological centres of the Karlovy Vary Region for the inclusive education of gifted students.

The first chapter of the theoretical part is devoted to current legislation and care in the education of gifted pupils. The thesis further describes the Karlovy Vary Region from the point of view of its socio-economic characteristics. Furthermore, the school policy and education of this region, which has its own specificities, is described in more detail. The last chapter of the theoretical part deals with the education of gifted students. The aim is to describe the typical forms of expressions of gifted pupils, forms of education and the role played by schools, teachers, and pedagogical-psychological centres in the education of these pupils. An important part of the gifted education is also their identification, which is sometimes more demanding than the education itself and several problems can arise during it. The last line summarizes the schools and organizations of the Karlovy Vary Region that are recommended by the Karlovy Vary Talent Support Network for the education and development of gifted pupils.

The aim of the practical part is to describe to what extent the education system of the Karlovy Vary Region is affected due to its characteristics resulting from the theoretical part in the education of gifted pupils. Furthermore, the work focuses on the readiness of schools, teachers at primary school and pedagogical-psychological centre to work with gifted pupils in this region and on overall systematic support.

The methods that were used are questionnaire survey addressed to school principals, their representatives, and teachers, then a semi-structured interview with a psychologist from a pedagogical-psychological centre, a written interview with a special pedagogue and the last method is a case study of a primary school. As part of the case study, the focus is on the content analysis of the SEP and an interview with the class teacher of the gifted pupil. The conclusion of the practical part clarifies some facts of the theoretical part in more detail.

KEYWORDS

inclusive education, gifted student, the Karlovy Vary Region, school, teacher, pedagogical-psychological centre, questionnaire, interview, elementary school case study

Obsah

Úvod	8
TEORETICKÁ ČÁST	10
1 Školní vzdělávací systém České republiky a současný stav péče o nadané žáky v České republice.....	10
1.1 Inkluzivní vzdělávání.....	10
1.1.1 Podpůrná opatření prvního stupně.....	11
1.1.2 Podpůrná opatření druhého až pátého stupně	12
1.2 Školský zákon č. 561/2004 Sb.	14
1.3 Strategie vzdělávací politiky ČR	15
1.4 Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky .	17
1.5 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání	18
1.6 Koncepce podpory rozvoje nadání	21
2 Školství Karlovarského kraje	23
2.1 Sociálně-ekonomická charakteristika Karlovarského kraje.....	23
2.2 Charakteristika školské politiky a školství Karlovarského kraje.....	24
2.2.1 Školská politika Karlovarského kraje.....	24
2.2.2 Faktory ovlivňující vzdělávací systém v Karlovarském kraji	25
3 Vzdělávání nadaných žáků	27
3.1 Formy projevů nadaných žáků.....	27
3.2 Formy vzdělávání nadaných žáků.....	28
3.3 Role školy a učitele při vzdělávání nadaných žáků	29
3.4 Role pedagogicko-psychologických poraden při vzdělávání nadaných žáků.....	31
3.5 Proces identifikace a diagnostiky	32
3.6 Potencionální chyby při identifikaci nadaných žáků	34

3.7 Organizace, školy a vzdělávací koncepce podporující nadané žáky v Karlovarském kraji	35
4 Shrnutí teoretické části	38
PRAKTICKÁ ČÁST	40
5 Metodologie výzkumu.....	40
5.1 Cíle výzkumného šetření	40
5.2 Výzkumné metody a organizace výzkumného šetření.....	41
5.2.1 Dotazník	41
5.2.2 Rozhovor	42
5.2.3 Případová studie základní školy	43
5.3 Výzkumný soubor.....	44
5.4 Zhodnocení využitých metod.....	46
6 Výsledky výzkumu.....	47
6.1 Výsledky dotazníkového šetření.....	47
6.1.1 Z pohledu vedení školy	48
6.1.2 Z pohledu učitele	54
6.2 Výsledky polostrukturovaného rozhovoru s psychologkou PPP zabývající se nadanými žáky.....	63
6.3 Výsledky písemného dotazování se speciální pedagožkou PPP.....	67
6.4 Výsledky případové studie školy ZŠ Jih Mariánské Lázně.....	68
7 Shrnutí výsledků a jejich interpretace	73
ZÁVĚR.....	80
Seznam použitých informačních zdrojů	82
Seznam příloh.....	89
Příloha 1 – Dotazník.....	89

Příloha 2 – Záznam rozhovoru s psycholožkou z PPP	94
Příloha 3 – Písemné dotazování - speciální pedagožka PPP	103
Příloha 4 – Záznam rozhovoru s třídní učitelkou mimořádně nadaného žáka na Základní škole Jih v Mariánských Lázních	105

Úvod

Cílem diplomové práce je popsat, jakým způsobem je školství Karlovarského kraje připraveno na inkluzivní vzdělávání nadaných žáků a v jakém stavu se nachází systémová podpora učitelů a nadaných žáků ze strany pedagogicko-psychologických poraden v tomto regionu. Jelikož jsem sama z Mariánských Lázní a stejně tak pracuji prvním rokem na základní škole v tomto městě, je pro mě téma velmi aktuální. Zároveň je na naší škole diagnostikován pedagogicko-psychologickou poradnou nadaný žák ve třetím ročníku základní školy, se kterým se setkávám na hodinách angličtiny, a proto je pro mě téma velmi aktuální. Karlovarský region má svá určitá specifika, která se zdají být nepříznivá pro výchovně-vzdělávací systém v tomto kraji.

Teoretická část bude v úvodu popisovat současný školní vzdělávací systém České republiky, inkluzivní vzdělávání, kterému podléhá český školní systém, hlavní dokumenty, jimiž se české školství řídí a současný stav péče o nadané a mimořádně nadané žáky. Bude se zaměřovat na analýzu těchto základních dokumentů a také na to, do jaké míry se tyto dokumenty věnují žákům nadaným a mimořádně nadaným.

Následovat bude kapitola, která bude analyzovat konkrétně stav v Karlovarském kraji. První část kapitoly popisuje obecnou charakteristiku Karlovarského kraje (především jeho sociálně-ekonomické charakteristiku), druhá část pak konkrétně školství Karlovarského kraje. Školství Karlovarského kraje se řídí všemi legislativními dokumenty jako školy v jiných krajích, ale v této kapitole se zaměřím na zanalyzování dokumentu Dlouhodobého záměru vzdělávání a rozvoje vzdělávání v Karlovarském kraji pro období 2020-2024, který reaguje na současný stav školství na Karlovarsku a samozřejmě na obtíže, se kterými se kraj potýká. Dále upozorním na nedostatky, se kterými bojují školy v tomto regionu na základě zprávy od České školní inspekce.

V poslední části se zaměřím na vzdělávání nadaných žáků. Shrnu, jakými formami se projevují nadání žáci a do jakých skupin můžeme nadané žáky podle jejich forem projevů dělit. Dále uvedu typické formy vzdělávání nadaných žáků ve školách. Následně se zaměřím na to, jakou roli ve vzdělávání nadaných a mimořádně nadaných žáků hrají učitelé a pedagogicko-psychologické poradny. V návaznosti na tuto část bych se chtěla

věnovat identifikaci nadaných žáků a potencionálním problémům, které mohou během identifikace (převážně ze strany učitelů) nastat.

Praktická část zhodnotí připravenost škol Karlovarského kraje a pedagogických pracovníků na práci s nadanými dětmi. V první části bude mezi školy Karlovarského kraje rozeslán dotazník, který by měl objasnit, jak jsou jednotlivé školy připraveny na inkluzivní vzdělávání (konkrétně na práci s nadanými žáky), jak vidí vzdělávání nadaných žáků v Karlovarském kraji oproti jiným krajům a jakou vzdělávací podporu nabízejí těmto žákům. Dotazník bude rozdělen na dvě části. Jedna část bude určena pro vedení škol a druhá část bude určena učitelům prvního stupně.

V další části bude proveden rozhovor s odborníky z pedagogicko-psychologické poradny, aby popsali kroky při identifikaci a diagnostice nadaných žáků a projednali dalšího postupu v součinnosti se vzdělávacími institucemi. Současně budou požádáni o zhodnocení současného stavu v Karlovarském kraji v souvislosti se vzděláváním nadaných žáků.

V neposlední řadě bude provedena případová studie školy v Mariánských Lázních, kterou navštěvuje diagnostikovaný nadaný žák z pedagogicko-psychologické poradny. S tímto žákem se také setkávám v hodinách angličtiny. Zanalyzuji školní vzdělávací program zmíněné školy. V rámci rozhovoru s třídní učitelkou žáka se zaměřím na to, jak se žák projevoval na začátku školní docházky, co vedlo k tomu, že byl nakonec pedagogicko-psychologickou poradnou diagnostikován jako nadané dítě a jak je nyní podporován jeho výchovně-vzdělávací proces v rámci školy.

Pevně věřím, že tato práce bude do jisté míry přínosná nejenom výzkumnému objektu této diplomové práce, ale i širší veřejnosti, která se o vzdělávání nadaných a mimořádně nadaných žáků zajímá.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Školní vzdělávací systém České republiky a současný stav péče o nadané žáky v České republice

1.1 Inkluzivní vzdělávání

Inkluzivní vzdělávání je oficiálně součástí českého vzdělávacího systému od roku 2005, ale až od roku 2016 můžeme díky vyhlášce č. 27/2016 Sb. ve školství spatřovat inkluzi takovou, se kterou se dnes setkáváme ve vzdělávacích institucích. Inkluzivním neboli také společným vzděláváním „... se rozumí uspořádání běžné školy způsobem, který může nabídnout adekvátní vyučování a studium všem dětem, žákům a studentům s ohledem na jejich individuální rozdíly a s respektem vůči jejich aktuálním vzdělávacím potřebám, přičemž nezáleží na druhu „speciálních“ potřeb ani na výsledcích poměrování výkonů žáků.“ (Hájková a Strnadová, 2010, s. 90) McManis uvádí, že pokud má dojít k úspěšnému inkluzivnímu vzdělávání, musí se tak dít prostřednictvím akceptování a porozumění potřebám a rozmanitosti jednotlivých studentů, které mohou zahrnovat fyzické, kognitivní, sociální a emocionální aspekty. Hlavním principem je, aby se všichni studenti cítili vítáni a byli podporováni ve svém úsilí.

Do inkluzivního vzdělávání zařazujeme nejen žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, ale i žáky nadané a mimořádně nadané. Žáci nadaní a mimořádně nadaní bývají velmi často opomíjeni, jelikož školy je většinou nedokážou správně identifikovat nebo najít správný způsob jejich vzdělávání. (NPI ČR, 2020) Dokonce i ke vzdělávání těchto žáků jsou zapotřebí jistá podpůrná opatření, která mají svá specifika.

„Podpůrná opatření jsou definována školským zákonem a vyhláškou č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných.“¹ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy definuje podpůrná opatření jako podporu pro práci pedagoga s žákem, kdy do jisté míry žákovo průběh vzdělávání vyžaduje úpravy, a podle

¹ MŠMT ČR. *Podpůrná opatření* [online]. [cit. 2022-03-17]. Dostupné z: https://www.msmt.cz/file/44241_1_1/download/

rozsahu a obsahu se dělí podpůrná opatření od prvního až do pátého stupně podpory.² Do podpůrných opatření řadíme například změnu metody výuky, úpravu obsahu a výstupů vzdělávání, změna organizace výuky, využití různých forem hodnocení, intervence, speciální pomůcky, individuální vzdělávací plán, personální podpora apod. (Vyhláška č. 27/2016 Sb.) Jaká podpůrná opatření bude žák využívat, rozhoduje to, do jakého stupně podpory spadá.

1.1.1 Podpůrná opatření prvního stupně

První stupeň podpory žákovi navrhuje a následně poskytuje škola. Podpora je tedy v plné kompetenci školy a očekává se, že pedagogičtí pracovníci školy jsou kompetentními a aktivními realizátory podpůrných opatření, nikoli pouze zprostředkovateli na základě doporučení poradenských institucí.³ V prvním stupni podpory se usiluje o kompenzaci mírných obtíží u vzdělávání žáka, a to v podobě mírných úprav při školní výuce a v domácí přípravě. Obecně mezi podpůrná opatření prvního stupně patří například respektování osobního tempa, obohacování učiva, či využití různých forem hodnocení. Podpora prvního stupně probíhá ve dvou fázích, a to **přímou podporou ve výuce od učitele**, a dále potom **Plánem pedagogické podpory**, pokud je již přímá podpora od pedagoga ve výuce nedostačující.⁴ Plán pedagogické podpory je komplexnější a podílí se na něm vícero osob, a to třídní učitel, učitelé dalších předmětů a školní poradenské pracoviště. Každá škola je povinna zřizovat školní poradenské pracoviště. Jeho hlavním úkolem jsou poradenské služby. Tyto služby zajišťují výchovný poradce, školní metodik prevence, školní psycholog a školní speciální pedagog, kteří nejčastěji spolupracují s třídními učiteli. Mezi poradenské služby řadíme např. (NPI ČR, 2018):

- *poskytování podpůrných opatření pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, sledování a vyhodnocování účinnosti zvolených podpůrných opatření,*

² MŠMT ČR. *Podpůrná opatření* [online]. [cit. 2022-03-17]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/podpurna-opatreni#otazka1>.

³ *Charakter podpory – I. stupeň podpůrných opatření*. [online]. 2017, [cit. 2022-03-17]. Dostupné z: https://www.msmt.cz/file/39836_1_1/download/

⁴ *Charakter podpory – I. stupeň podpůrných opatření*. [online]. 2017, [cit. 2022-03-17]. Dostupné z: https://www.msmt.cz/file/39836_1_1/download/

- *včasnou intervenci při aktuálních problémech u jednotlivých žáků a třídních kolektivů,*
- *metodickou podporu učitelům při použití psychologických a speciálně pedagogických postupů ve vzdělávací činnosti školy.*

Podpůrná opatření prvního stupně pro nadané a mimořádně nadané žáky jsou v plné kompetenci školy, kterou daný žák navštěvuje. Učitel je hlavním realizátorem těchto opatření. U prvního stupně podpůrných opatření volí učitel takové **metody práce**, které „... podporují kvalitu poznávacích procesů žáka, zvláště pak aparátu řídicího osvojování učiva (myšlení, pozornost, paměť), rozvíjejí a podporují preferované učební styly žáka, respektují míru nadání žáka a jeho specifika. (MŠMT ČR, 2020, s. 5) Dále v prvním stupni podpory u nadaných žáků nejčastěji dochází k **obohacování učiva** nad rámec ŠVP vzhledem k typu jeho nadání. Cílem obohacování je učivo rozšířit, obohatit o další informace, rozvíjet procesy objevování a motivovat žáka k hledávání dalších souvislostí a vazeb, které mu dané téma přináší. (MŠMT ČR, 2020, s. 5) Žákovi se tedy dostává přímá podpora od učitele nebo jiného pedagogického pracovníka. Pokud tato forma podpory nepostačuje, je zapotřebí spolupráce učitele a školního poradenského pracoviště, kteří společně vypracují **Plán pedagogické podpory**. V prvním stupni podpory se nadanému žákovi také nabízí **volnočasové aktivity** nebo **mimoškolní vzdělávání**.

1.1.2 Podpůrná opatření druhého až pátého stupně

Druhý až pátý stupeň podpory je navrhován a metodicky provázen školským poradenským zařízením. Školská poradenská zařízení dělíme na pedagogicko-psychologickou poradnu a speciálně-pedagogické centrum.

Pedagogicko-psychologická poradna uděluje poradenské služby žákům z rozdílných kulturních prostředí a životních podmínek, žákům se speciálními vzdělávacími potřebami a žákům nadaným. Speciálně-pedagogická centra zase naopak poskytují poradenské služby žákům, kteří jsou ve vzdělávání znevýhodněni mentálním, tělesným, zrakovým nebo sluchovým postižením.⁵

⁵ MŠMT ČR. *Podpůrná opatření* [online]. [cit. 2022-03-17]. Dostupné z: https://www.msmt.cz/file/44241_1_1/download/

Podpůrná opatření druhého až čtvrtého stupně u nadaných žáků navrhuje školní poradenské zařízení a následně ho zpracovává škola, kterou nadaný žák navštěvuje.

Stejně tak jako u prvního stupně podpory, tak i ve **druhém stupni** dochází k **obohacování učiva**. „*Tyto úpravy výstupů stanovených v ŠVP mají charakter modifikace – nejedná se o tvorbu výstupů nových, dalších.*“ (MŠMT ČR, 2020, s. 6) Nejčastější forma podpůrného opatření je **individuální vzdělávací plán** (dále jen IVP), který může být využit u vzdělávání mimořádně nadaného žáka. Jak je definováno ve vyhlášce 27/2016 Sb., §28, „... *vzdělávání mimořádně nadaného žáka se může uskutečňovat podle individuálního vzdělávacího plánu, který vychází ze školního vzdělávacího programu příslušné školy, závěrů psychologického a speciálně pedagogického vyšetření a vyjádření zletilého žáka nebo zákonného zástupce.*“ Od druhého stupně podpory jsou navíc doporučovány z PPP i **speciální učebnice a pomůcky a softwarové a IT vybavení** pro vzdělávání nadaných a mimořádně nadaných žáků. Dále se žák může v rámci IVP **zúčastňovat výuky ve vyšším ročníku**. Žák nedochází na každé hodiny ve vyšším ročníku (např. matematiky), nýbrž se zúčastňuje **jen některých hodin** dle tématu hodiny.

U **třetího stupně podpory** je umožněna realizace výraznějších změn výstupů ŠVP. Mluvíme-li o obohacování výstupů, rozumí se tím „... *zvyšování úrovně mentálních operací, které jsou v ŠVP daným výstupem popsány, tak zařazení dalších výstupů, které v ŠVP obsaženy nejsou.*“ (MŠMT ČR, 2020, s. 7) Stejně tak jako u druhého stupně podpory, tak i ve třetím stupni může nadaný a mimořádně nadaný žák využívat **IVP**. V rámci IVP se žák může **dlouhodobě vzdělávat ve vyšším ročníku**, ne pouze docházet do výuky ve vyšším ročníku na určité téma. Tento typ podpůrného opatření, kdy žák dochází do vyššího ročníku například na jeden vyučovací předmět, se nazývá **dílčí akcelerace** ve vzdělávání. Můžeme se setkat i s **celkovou akcelerací** ve vzdělávání, ke které dochází v případě předčasného nástupu do 1. třídy, nebo přeskočení ročníku. Jestliže žák začne docházet do výuky vyššího ročníku, měl by být v tomto předmětu hodnocen stejně jako ostatní žáci tohoto ročníku. (MŠMT ČR, 2020, s. 8)

Čtvrtý stupeň podpory je určen pro mimořádně nadané žáky, „... *kterí vyžadují výraznou individualizaci vzdělávání nad rámec příslušného stupně vzdělání, dosahují mimořádných výsledků a vyžadují i úpravy ve formách vzdělávání.*“ (MŠMT ČR, 2020, s. 8)

Jedním z cílů praktické části je zjistit, jak funguje inkluzivní vzdělávání nadaných žáků ve školách Karlovarského kraje, jaká podpůrná opatření jsou schopny zajistit nejenom školy tohoto regionu pro nadané žáky, ale i samotní učitelé, případně jaká podpůrná opatření využívají školy na doporučení pedagogicko-psychologických poraden.

1.2 Školský zákon č. 561/2004 Sb.

Školní vzdělávací systém České republiky podléhá zákonu. V lednu 2005 vzešel v platnost nový školský zákon č. 561/2004 Sb., který zahrnuje předškolní, základní, střední, vyšší odborné a jiné vzdělávání. (MŠMT ČR, 2009, s. 6) Jiným vzděláváním se myslí školská zařízení, která poskytují doplňující a podporující vzdělávání pro žáky. Nový školský zákon tedy stanovuje „... zásady a cíle vzdělávání, dvoustupňový systém tvorby vzdělávacích programů (dokumentů), jimiž se má cílů dosahovat, a výchovně-vzdělávací soustavu, která ji má realizovat.“ (MŠMT ČR, 2009, s. 6)

Školský zákon č. 561/2004 Sb. se konkrétně vzdělávání nadaných žáků věnuje v paragrafu 17 (Školský zákon č. 561/2004 Sb., §17). Vzdělávání nadaných dětí, žáků a studentů je shrnuto do tří odstavců, které jsou poměrně stručné.

První odstavec říká, že „... školy a školská zařízení vytvářejí podmínky pro rozvoj nadání dětí, žáků a studentů.“ (Školský zákon č. 561/2004 Sb., §17)

Ve druhém odstavci je shrnuto, jak by se mělo přistupovat k rozvoji těchto žáků. „K rozvoji nadání dětí, žáků a studentů lze uskutečňovat rozšířenou výuku některých předmětů nebo skupin předmětů. Třídám se sportovním zaměřením nebo žákům a studentům vykonávajícím sportovní přípravu může ředitel školy odlišně upravit organizaci školy.“ (Školský zákon č. 561/2004 Sb., §17)

Třetí odstavec říká, že ředitel může mimořádně nadaného žáka na žádost zákonného zástupce přesunout do vyššího ročníku. K žádosti je rovněž zapotřebí vyjádření praktického lékaře dítěte a dále školského poradenského zařízení, jelikož se jedná o vyšší stupeň podpůrných opatření. (Školský zákon č. 561/2004 Sb., §17)

V lednu roku 2016 vzešla v platnost **vyhláška č. 27/2016 Sb.**, která se vzdělávání nadaných žáků věnuje mnohem rozsáhleji než samotný školský zákon. Tato vyhláška se také nazývá vyhláška o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných. Vzdělávání nadaných žáků se přímo věnuje paragraf 27.

Vyhláška č. 27/2016 Sb., §27 definuje nadaného žáka takto: *„Za nadaného žáka se pro účely této vyhlášky považuje především žák, který při adekvátní podpoře vykazuje ve srovnání s vrstevníky vysokou úroveň v jedné či více oblastech rozumových schopností, v pohybových, manuálních, uměleckých nebo sociálních dovednostech.“*

Dále vyhláška č. 27/2016 Sb., §27 definuje mimořádně nadaného žáka tímto způsobem: *„Za mimořádně nadaného žáka se pro účely této vyhlášky považuje především žák, jehož rozložení schopností dosahuje mimořádné úrovně při vysoké tvořivosti v celém okruhu činností nebo v jednotlivých oblastech rozumových schopností, v pohybových, manuálních, uměleckých nebo sociálních dovednostech.“*

Školní vzdělávací systém České republiky podmíněn dalšími legislativními dokumenty, jako jsou například Strategie vzdělávací politiky ČR, Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky nebo Rámcový vzdělávací program.

1.3 Strategie vzdělávací politiky ČR

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy vypracovává na dlouhodobé období strategické dokumenty, které určují směr ve vzdělávání v České republice. V současnosti vzdělávací systém podléhá Strategii vzdělávací politiky ČR do roku 2030+. Strategie vzdělávání 2030+ navazuje na předchozí Strategii vzdělávací politiky 2020, která byla klíčovým dokumentem v letech 2013-2020. Tento dokument se zaměřoval na tři klíčové priority, a to „... *snižování nerovnosti ve vzdělávání*“, tím se myslí například podpora kompenzací všech typů znevýhodnění a všech typů nadání, „... *podpora kvalitní výuky učitele*“ a „... *odpovědné a efektivní řízení vzdělávacího systému.*“ (Strategie vzdělávací politiky 2020)

Dne 19.10.2020 byla schválena nová, plynule navazující strategie vzdělávání, a to Strategie 2030+, která se soustřeďuje na období 2020-2030+. Za hlavní cíl si tato strategie

klade „... *modernizovat vzdělávací systém Česka v oblasti regionálního školství, zájmového a neformálního vzdělávání a celoživotního učení, připravit ho na nové výzvy a zároveň řešit problémy, které v českém školství přetrvávají.*“ (Strategie vzdělávací politiky do roku 2030+, 2020, s. 8) Strategie 2030+ vymezuje dva strategické cíle, kterých by se za dobu působení této strategie mělo dosáhnout.

Prvním strategickým cílem je „... *zaměřit vzdělávání více na získávání kompetencí potřebných pro aktivní občanský, profesní i osobní život*“. Do toho cíle zařazuje ministerstvo školství několik změn, a to například inovace obsahu a způsobu vzdělávání, digitální vzdělávání, provzdušnění učiva, či formativní hodnocení. (Strategie vzdělávací politiky do roku 2030+, 2020, s. 16-18)

Druhým strategickým cílem je „... *snížit nerovnosti v přístupu ke kvalitnímu vzdělávání a umožnit maximální rozvoj potenciálu dětí, žáků a studentů.*“ Česká republika se řadí mezi země s největšími vzdělávacími nerovnostmi. (Strategie vzdělávací politiky do roku 2030+, 2020, s. 19) Významný podíl viny v nerovnostech v přístupu ke vzdělávání nesou regionální nerovnosti, kdy se jednotlivé kraje liší především v sociálně-ekonomickém statusu rodiny, který ovlivňuje výsledky ve vzdělávání dítěte.⁶ Dalším důvodem narůstající regionální disparity je výrazný nedostatek kvalifikovaných a kvalitních pedagogů v konkrétních oblastech a školách. (Strategie vzdělávací politiky do roku 2030+, 2020, s. 19) Dále se chce ministerstvo školství v rámci snížení nerovnosti v přístupu ke vzdělávání zaměřit na společné vzdělávání, individualizaci výuky a kompetenci učitelů v inovativních metodách práce, předškolní vzdělávání, lepší spolupráci s rodinou a na to, aby každý žák mohl zažít ve vzdělávání úspěch. (Strategie vzdělávací politiky do roku 2030+, 2020, s. 19-20)

Cesty, kterými by se těchto strategických cílů mělo dosáhnout, se nazývají strategické linie. MŠMT na svém webu uvádí těchto pět strategických linií (Strategie vzdělávací politiky do roku 2030+, 2020, s. 25):

1. *proměna obsahu, způsobu a hodnocení vzdělávání;*

⁶ Strategický cíl 2 - Snížit nerovnosti v přístupu ke kvalitnímu vzdělávání a umožnit maximální rozvoj potenciálu dětí, žáků a studentů, MŠMT ČR. *MŠMT ČR* [online]. [cit. 2022-03-20]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/sc2-snizit-vzdelanostni-nerovnosti-a-zvysit-spravedlnost-v>

2. *rovný přístup ke kvalitnímu vzdělávání;*
3. *podpora pedagogických pracovníků;*
4. *zvýšení odborných kapacit, důvěry a vzájemné spolupráce;*
5. *zvýšení financování a zajištění jeho stability.*

1.4 Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky

Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky je jedním z dalších dokumentů, jímž se české školy řídí. Tyto dokumenty „... jsou připravovány pro celý systém regionálního školství, určují rámec dlouhodobých záměrů krajů, sjednocují přístup státu a jednotlivých krajů zejména v oblasti nastavení parametrů vzdělávací soustavy a cílů vzdělávací politiky ČR.“⁷ Zastřešujícím materiálem pro vznik těchto dokumentů jsou strategické dokumenty vzdělávací politiky ČR. V současnosti funguje Dlouhodobý záměr ČR 2019-2023, který již vychází ze Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2020. Při vypracování Strategie 2030+ musel být tedy zohledněn Dlouhodobý záměr ČR 2019-2023, který vychází z předchozího strategického plánu. Pro toto období stanovilo MŠMT v oblasti regionální politiky následující strategické cíle (2019, s. 21):

1. *více peněz za kvalitní práci pedagogů;*
2. *provést revizi kurikula a podpořit implementaci inovovaných RVP do škol;*
3. *zlepšení řízení škol a školských zařízení zefektivněním spolupráce centra a středního článku řízení (krajské úřady).*

Stejně tak, jako Strategie 2030+ usiluje o snížení regionálních rozdílů, tak i u dlouhodobých záměrů si ministerstvo školství klade za cíl „... odstraňovat v maximální možné míře disparity v průběhu a podmínkách vzdělávání žáků na základním stupni vzdělávání napříč regiony se zaměřením na oblasti s přítomností sociálně vyloučených lokalit.“ (Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky

⁷ MŠMT ČR. *Dlouhodobé záměry ČR*. [online]. [cit. 2022-03-20]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/dlouhodobozamery-cr>

2019-2023, 2019, s. 22) Dále pak pro jednotlivé kraje vznikají dlouhodobé záměry, konkrétně pro tuto práci bude důležitý Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy Karlovarského kraje 2020-2024.

Strategie 2030+ se přímo ve své koncepci o vzdělávání nadaných žáků nezmiňuje, avšak jedním ze strategických cílů je: „*snížit nerovnosti v přístupu ke kvalitnímu vzdělávání a umožnit maximální rozvoj potencialů dětí, žáků a studentů,*“ (Strategie vzdělávací politiky do roku 2030+, 2020, s. 19). Obdobně je tomu u Dlouhodobého záměru vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky. U Dlouhodobého záměru vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy Karlovarského kraje 2020-2024 se setkáváme s jedním cílem, který si klade za úkol zkvalitnit vzdělávání v tomto regionu a rozvíjet potenciál všech žáků. Do tohoto bodu můžeme počítat i žáky nadané, ale přesto nejsou v žádném cíli konkrétně zmíněni.

1.5 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání podléhá školskému zákonu č. 561/2004 Sb. a představuje hlavní kurikulární dokument na státní úrovni, jímž se řídí všechny základní školy České republiky. První verze tohoto dokumentu vstoupila v platnost v roce 2005 a od té doby se několikrát změnila. V roce 2021 vzešel v platnost revidovaný Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (dále jen RVP ZV). RVP ZV vytváří závazný rámec, podle kterého následně vznikají školní vzdělávací programy jednotlivých škol všech oborů vzdělávání, a to v předškolním, základním, základním uměleckém, jazykovém a středním vzdělávání. (RVP ZV1 2021, s. 5) **Školní vzdělávací programy** stanovují konkrétnější cíle vzdělávání jednotlivých škol.

RVP ZV se dělí na čtyři hlavní části. V prvních dvou částech lze nalézt charakteristiku rámcového vzdělávacího programu a základního vzdělávání a jeho principy, jimiž jsou například (RVP ZV, 2021, s. 6):

- *vymezení všeho, co je společné a nezbytné v povinném základním vzdělávání žáků, včetně vzdělávání v odpovídajících ročnících víceletých středních škol;*

- *specifikace úrovně klíčových kompetencí, již by měli žáci dosáhnout na konci každého základního vzdělávání;*
- *vymezení vzdělávacího obsahu – očekávané výstupy a učivo;*
- *podpora komplexního přístupu k realizaci vzdělávacího obsahu, včetně možnosti jeho vhodného propojování, a předpokládá volbu různých vzdělávacích postupů, odlišných metod, forem výuky a využití všech podpůrných opatření ve shodě s individuálními potřebami žáků;*
- *umožnění modifikace vzdělávacího obsahu, rozsahu a zaměření výuky, metod práce a zařazení dalších podpůrných opatření pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, žáků nadaných a mimořádně nadaných.*

Třetí část se zaměřuje na pojetí a cíle základního vzdělávání, klíčové kompetence a všechny vzdělávací oblasti základního vzdělávání pro první a druhý stupeň základních škol. **Poslední část** je věnována především vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žákům nadaným a mimořádně nadaným. Jak uvádí Rámcový vzdělávací program, každá škola je povinna vytvořit ve svém školním vzdělávacím programu podmínky, aby byl maximálně využit potenciál každého žáka s ohledem na jeho individuální schopnosti a možnosti, tedy i pro žáky vyžadující speciální péči či o nadané žáky a žáky mimořádně nadané. (2021, s. 155)

Dokument RVP ZV ve svém úvodu zmiňuje, jaké jsou jeho principy. Jeden z nich přímo pojmenovává práci s nadanými dětmi, a to, že RVP ZV „... umožňuje modifikaci vzdělávacího obsahu, rozsahu a zaměření výuky, metod práce a zařazení dalších podpůrných opatření pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, žáků nadaných a mimořádně nadaných.“ (RVP ZV, 2021, s. 6) Kapitola 9 se explicitně věnuje tématu vzdělávání nadaných a mimořádně nadaných žáků. RVP ZV definuje nadaného a mimořádně nadaného žáka obdobně jako vyhláška č. 27/2016 Sb. Dokument se v této kapitole zabývá pojetím a systémem péče o nadané a mimořádně nadané žáky.

Podkapitola **pojetí péče o nadané a mimořádně nadané žáky** zmiňuje to, že „... škola je povinna vytvářet ve svém školním vzdělávacím programu a při jeho realizaci podmínky k co největšímu využití potenciálu každého žáka s ohledem na jeho individuální možnosti. To platí v plné míře i pro vzdělávání žáků nadaných a mimořádně nadaných.“ (RVP ZV,

2021, s. 155) Dále by výuka těchto žáků měla probíhat tak, aby byl rozvoj těchto žáků vzhledem k jejich nadání stimulován a žák měl možnost své nadání ve škole projevit, uplatnit a dále rozvíjet. Škola je dále povinna využít podpůrná opatření v rozsahu prvního až čtvrtého stupně pro vzdělávání těchto žáků dle jejich individuálních vzdělávacích potřeb. (RVP ZV, 2021, s. 155)

Podkapitola **system péče o nadané a mimořádně nadané žáky** říká, že „... *při vzdělávání nadaných a mimořádně nadaných žáků vychází způsob jejich vzdělávání důsledně z principu nejlepšího zájmu žáka.*“ (RVP ZV, 2021, s. 155) Ve školním vzdělávacím programu (dále jen ŠVP) si každá škola stanoví, jakým způsobem budou probíhat pravidla a průběh tvorby, realizace a vyhodnocování plánu pedagogické podpory nebo individuálního vzdělávacího plánu nadaného a mimořádně nadaného žáka. Dále si škola může ve svém ŠVP stanovit (RVP ZV, 2021, s. 155):

- *zodpovědné osoby a jejich role v systému péče o nadané a mimořádně nadané žáky;*
- *pravidla pro zapojení dalších subjektů do systému péče o nadané a mimořádně nadané žáky školy (zájmové organizace, vzdělávací instituce, sponzoři atd.);*
- *specifikace provádění podpůrných opatření a úprav vzdělávacího procesu nadaných a mimořádně nadaných žáků jakými jsou například:*
 - *předčasný nástup dítěte ke školní docházce;*
 - *vzdělávání skupiny mimořádně nadaných žáků v jednom či více vyučovacích předmětech;*
 - *specializované třídy pro vzdělávání mimořádně nadaných žáků;*
 - *účast žáka ve výuce jednoho nebo více vyučovacích předmětů ve vyšších ročnících školy nebo v jiné škole;*
 - *občasné (dočasné) vytváření skupin pro vybrané předměty s otevřenou možností volby na straně žáka;*
 - *obohacování vzdělávacího obsahu;*
 - *zadávání specifických úkolů, projektů;*
 - *příprava a účast na soutěžích včetně celostátních a mezinárodních kol;*

- nabídka volitelných vyučovacích předmětů, nepovinných předmětů a zájmových aktivit.

1.6 Koncepce podpory rozvoje nadání

V poslední řadě je důležité zmínit dokument Koncepce podpory rozvoje nadání, který se přímo zabývá vzděláváním nadaných a mimořádně nadaných žáků. V roce 2004 byla schválena první koncepce péče o mimořádně nadané žáky pro období 2004-2008. Jejím cílem bylo „... vytvořit systém péče o nadané žáky ve školských poradenských zařízeních s podporou integračního vzdělávacího modelu.“ (Koncepce péče o mimořádně nadané děti a žáky pro období let 2009-2013, s. 1) Na tuto koncepci navazovala Koncepce péče o mimořádně nadané děti a žáky pro období let 2009-2013, která „... rovněž vychází ze zásad inkluzivního vzdělávání a současně respektuje některá specifika pro práci s nadanými žáky, která vyžadují vysokou míru kreativity a didaktických schopností pedagogů.“ (Koncepce péče o mimořádně nadané děti a žáky pro období let 2009-2013, s. 1) Autorky koncepce upozorňují, že je především potřebné „... rozšířit stávající systém identifikace nadaných o jejich cílené vyhledávání učiteli škol, zajistit učitelům v oblasti péče o nadané dostatečné vzdělávání (pregraduální a postgraduální); zajistit dostatek didaktických postupů a materiálů pro vlastní vzdělávání nadaných žáků ve školách, popř. i mimo školu.“ (Koncepce péče o mimořádně nadané děti a žáky pro období let 2009-2013, s. 1)

Koncepce podpory rozvoje nadání a péče o nadané na období let 2014-2020 navazuje na předchozí koncepci. Tato koncepce se liší tím, že se nevztahuje pouze na mimořádně nadané děti, ale je zaměřena širěji na podporu identifikace, rozvoje a uplatnění nadání dětí. (Koncepce podpory o mimořádně nadané děti a žáky pro období let 2014-2020, s. 12) Prioritním opatřením pro toto období „... je vytvořit a dále rozvíjet otevřený koordinovaný meziresortní systém podpory nadání a péče o nadané, v němž jsou jasně vymezeny role jednotlivých subjektů.“ (Koncepce podpory o mimořádně nadané děti a žáky pro období let 2014-2020, s. 12) Opornou složkou systému podpory jsou Krajské sítě podpory nadání a tento systém by měl poskytovat (Koncepce podpory o mimořádně nadané děti a žáky pro období let 2014-2020, s. 13):

- *kontinuální systematickou podporu identifikace, rozvoje a uplatnění nadání (zejména tvořivosti) v kontextu harmonického vývoje celé osobnosti napříč všemi vzdělávacími stupni, v oblasti školních i volnočasových aktivit a v praxi, která bude zabezpečena na úrovni personální (zvláště setkávání, komunikace a spolupráce) i materiální;*
- *aktivní vyhledávání a vytváření příležitostí k identifikace, rozvoji a uplatnění nadání;*
- *systematickou podporu rozvoje odborných kompetencí a vzájemné spolupráce všech aktérů podílejících se na rozvoji nadání a péči o nadané;*
- *poskytování zpětné vazby o (potřebných) změnách systému, které by měly být reflektovány v právních předpisech vztahující se k oblasti podpory rozvoje nadání a péče o nadané;*
- *mezinárodní spolupráci, realizaci výzkumů a zveřejňování relevantních informací z oblasti nadání a péče o nadané;*
- *průběžné monitorování a evaluaci systému, zejména aktivit pro nadané a jejich přínosů pro rozvoj nadaných i rozvoj nadání dětí, žáků a studentů obecně.*

Jak uvádí ministerstvo školství na svých stránkách, „... cílem systému podpory nadání je směřování ke vzdělávacímu systému, který stimuluje maximální rozvoj a plné využití potenciálu všech žáků včetně rozvoje jejich tvořivosti, a to již od předškolního věku, přičemž tato podpora je dlouhodobá a systematická, zahrnuje oblasti formálního, zájmového i neformálního vzdělávání.“⁸

Z legislativních dokumentů vyplývají doporučení, jak by v ideálním případě mělo vypadat vzdělávání a podpora nadaných žáků. To, jakým způsobem se školy Karlovarského kraje (vzhledem k jeho charakteristice – viz. kapitola 2) vypořádávají se současnou legislativou vzdělávání nadaných a mimořádně nadaných dětí, bude jedním z šetření praktické části.

⁸ MŠMT ČR. *Systém podpory nadání* [online]. [cit. 2022-03-20]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/mladez/system-podpory-nadani>

2 Školství Karlovarského kraje

2.1 Sociálně-ekonomická charakteristika Karlovarského kraje

Karlovarský kraj řadíme mezi chudší kraje České republiky a ze všech krajů má nejmenší počet obyvatel. Krajská správa Českého statistického úřadu uvádí, že počet obyvatel v Karlovarském kraji každoročně klesá, jak už u dětí do 14 let, tak i počet ekonomicky aktivních obyvatel ve věku 15-64 let. (2021, s. 15) Hlavní příčinou úbytku obyvatel je stěhování se do větších krajů. Úbytek obyvatel se výrazně projevuje v oblasti vzdělávání, kdy dochází ke snižování počtů žáků od mateřské školy až po vyšší odborné školy, a především i počty absolventů, kdy značná část odchodů produktivních obyvatel je způsobena odchodem za vysokoškolským vzděláním a za lépe finančně ohodnocenou prací. (Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy Karlovarského kraje 2020-2024, 2020, s. 5) Řada studentů po dokončení studia na vysoké škole zůstává v těch krajích, ve kterých vystudovali. Z malé části se kraji daří zajistit návrat úspěšných absolventů vysokých škol zpět do Karlovarského kraje prostřednictvím *Stipendijního (dotačního) programu Karlovarského kraje* ke zlepšení vzdělanostní struktury obyvatelstva. (Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy Karlovarského kraje 2020-2024, 2020, s. 5) Tento program se snaží nalákat zpět do kraje především absolventy pedagogických a lékařských fakult. I přesto stále spatřujeme v tomto regionu úbytek nově kvalifikovaných pracovníků, jako jsou právě lékaři a pedagogové. Dále krajská správa Českého statistického úřadu uvádí, že se bez ustání v Karlovarském kraji zvyšuje průměrný věk obyvatel. (2021, s. 5)

Co se týče sociálního vývoje, míra zaměstnanosti se v kraji meziročně snižuje a stále se zvyšuje počet nezaměstnaných lidí, což má dopad na ekonomickou stránku Karlovarského kraje. (Krajská správa Českého statistického úřadu, 2021, s. 5) Jak uvádí Česká školní inspekce: „*Karlovarský kraj má hned za Ústeckým krajem druhý největší podíl předčasných odchodů ze základního vzdělávání ...*“ (Lebeda aj., 2020, s. 86) což má za důsledek nejenom matematickou a čtenářskou negramotnost, ale i finanční negramotnost a neschopnost se o sebe postarat v době ekonomické krize. Tím pádem se v Karlovarském kraji zvyšuje i pobírání sociálních dávek.

2.2 Charakteristika školské politiky a školství Karlovarského kraje

2.2.1 Školská politika Karlovarského kraje

Jedním z hlavních cílů Strategie 2030+ je snížit nerovnosti v přístupu ke kvalitě vzdělávání, které jsou způsobeny regionálními nerovnostmi. V nynější době se Karlovarský kraj řídí dokumentem **Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy Karlovarského kraje 2020-2024**, který navazuje na Dlouhodobý záměr pro období 2016-2020. Karlovarský kraj si pro období 2020 až 2024 stanovuje tyto klíčové cíle (Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy Karlovarského kraje 2020-2024, s. 31-32):

1. *zvýšení kvality vzdělávání a poskytování školských služeb ve školách a školských zařízeních na území Karlovarského kraje;*
2. *podpora pedagogických pracovníků ve školách a školských zařízeních;*
3. *efektivita vzdělávacího systému v Karlovarském kraji.*

První cíl klade důraz především na „... *zkvalitnění řízení jednotlivých škol a školských zařízení, zkvalitnění výuky, rozvoj potencionálu všech dětí, žáků a studentů, zvyšování kompetencí, dovedností a gramotností dětí, žáků a studentů, práce se zjištěními České školní inspekce, obnovy infrastruktury a materiální vybavenosti škol a školských zařízení, na spolupráci se sociálními partnery atd.*“ (Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy Karlovarského kraje 2020-2024, s. 32)

Druhým cílem je myšleno to, že **na pedagogické pracovníky jsou kladeny vysoké požadavky a očekávání, jelikož jsou jedním ze základních a důležitých činitelů vzdělávacího procesu.** Od pedagogického pracovníka se požadují a očekávají jeho „... *znalosti, dovednosti, vzdělání, schopnost realizace moderních metod a forem výuky, vzdělávání různorodých kolektivů, prevenci a řešení konfliktů a rizikových jevů, ale i na jejich vztah k různým sociálním skupinám.*“ (Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy Karlovarského kraje 2020-2024, s. 32) Proto je důležitá podpora nejenom ze strany vedení školy a pedagogického kolektivu, ale i ze strany státních orgánů a veřejnosti, kteří se určitým způsobem zabývají výchovně-vzdělávacím procesem dětí, žáků a studentů.

Třetí cíl poukazuje na to, že pro školy je důležité „*získávat informace o fungování vzdělávacího systému a v návaznosti na ně vyhodnocovat jejich objektivnost a užitečnost, následně volit postupy, cíle a vytvářet předpoklady pro smysluplné řešení problémových oblastí* ...“, „jelikož se Karlovarsko řadí mezi strukturálně postižené kraje, což se reflektuje ve výsledcích vzdělávání dětí, žáků a studentů. „*Tuto skutečnost ovlivňuje zejména socioekonomický status žáků, nedostatek kvalifikovaných učitelů, i tím i v některých případech horší kvalita škol.*“ (Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy Karlovarského kraje 2020-2024, s. 33)

Úroveň vzdělání žáků v Karlovarském kraji se také odrazuje v testech PISA, které opakovaně zjišťují výsledky patnáctiletých žáků ve čtenářské, matematické a přírodovědné gramotnosti v různých zemích. „*Karlovarský a Ústecký kraj dosahují v testech PISA výsledků na úrovni Bulharska a Malajsie, školství tu doplácí na chudobu, která je zde až čtyřikrát častější než v bohatších krajích.*“⁹ (MŠMT ČR, 2019) Hlavním cílem těchto testů je poskytnout informace a zpětnou vazbu ministerstvům školství a tvůrcům školské politiky o efektivitě vzdělávacího systému jednotlivých krajů.

2.2.2 Faktory ovlivňující vzdělávací systém v Karlovarském kraji

Školství Karlovarského kraje má svá specifika, která jsou odrazem celkové charakteristiky tohoto regionu.

Jedním z faktorů, jak uvádí Česká školní inspekce (dále jen ČŠI), je **neustále se zvyšující věkový průměr pedagogických pracovníků**. Rostoucí věkový průměr v celém Karlovarském kraji se odráží ve školství, kdy věkový průměr pedagogických pracovníků je v tomto kraji nejvyšší. (Lebeda aj., 2020, s. 50)

Dále se Karlovarský kraj potýká s **nejnižším podílem začínajících učitelů a nejvyšším počtem nekvalifikovaných pedagogů**. (MŠMT ČR, 2019) Otázkou tedy zůstává, jak dobře jsou připraveni tito pedagogové na změny ve vzdělávacím systému, tedy například na inkluzivní vzdělávání, kdy je za potřebí umět pracovat se žáky se speciálními

⁹ Strategický cíl 2 - Snížit nerovnosti v přístupu ke kvalitnímu vzdělávání a umožnit maximální rozvoj potenciálu dětí, žáků a studentů, MŠMT ČR. *MŠMT ČR* [online]. 2019 [cit. 2022-04-05]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/sc2-snizit-vzdelanostni-nerovnosti-a-zvysit-spravedlnost-v>

vzdělávacími potřebami a žáky nadanými a mimořádně nadanými. Dále se učitelé Karlovarského kraje musí potýkat s vyšším podílem neúspěšných žáků, mají tedy vůbec prostor pro práci s žáky nadanými?

Další problémy vidí ČŠI v tom, že se Karlovarský kraj potýká nejenom s nedostatkem kvalifikovaných pedagogů, ale dále v tomto regionu **chybí školní psychologové a další podpůrné profese**, například speciální pedagogové a asistenti pedagoga. (2020, s. 77) Tyto profese jsou velmi důležitou součástí inkluzivního vzdělávání, kdy nejenom učitelé, ale především žáci potřebují pomoci od těchto odborníků.

Dle ČŠI učitelé v Karlovarském kraji (ve vyšší procentuální míře oproti jiným krajům) uvádí, že **nemají ve škole k dispozici techniku**, a že využití techniky v některých případech není zapotřebí vzhledem k cíli výuky. (2020, s. 87) „*Při výuce se nejčastěji používá verbální komunikační kanál, ale v mnoha případech působí efektivněji informace vizuální.*“ (Petty, 2013, s. 366) Ve vzdělávacím procesu je tedy zapotřebí využívat digitální technologie, jako jsou například počítače, tablety, interaktivní tabule, případně výjimečné použití mobilních telefonů.

3 Vzdělávání nadaných žáků

3.1 Formy projevů nadaných žáků

„Celá řada psychologických studií ukazuje, že samotná představa nadání může ovlivňovat průběh rozvoje žáků a žákyň bez ohledu na jejich skutečný potenciál.“ (Mudrák, 2015, s. 16) Machů uvádí, že se učitelé mohou ve výchovně-vzdělávacím procesu setkávat s nadanými žáky, kteří se svými projevy chování diferencují. (2010, s. 34) Stehlíková vymezuje jedny z hlavních charakteristik nadaných dětí takto (2018, s. 45-60):

- Nadané děti mají **touhu poznávat a objevovat** okolní svět, tím pádem špatně nesou, pokud se začnou nudit a nemůžou poznávat nové věci.
- Nadané děti mají **potřebu zkoušet věci samy a dělat různé věci po svém**. Hůře snášejí nátlak a manipulaci, potřebují vědět a přemýšlet o tom, proč se má něco udělat.
- Nadané děti mají **tendenci ke kontrole** vnitřního a vnějšího světa, jelikož se necítí dobře, pokud kolem nich panuje nejistota a neurčitost.
- Nadané děti jsou velmi **intuitivní, prozíravé a vysoce citlivé**.
- Nadané děti **si více rozumí se staršími dětmi**, jejich vrstevníci jim připadají o mnohem mladší, než jsou oni sami.
- Nadané děti **dbají na perfekcionismus**, kdy usilují o dokonalý výkon se smyslem pro detail a přesnost, a tím pádem oplývají i příliš vysokou sebekritikou. To může způsobovat **nižší sebevědomí**.

Fořtík a Fořtíková u nadaných žáků vyzdvihují jejich bohatou fantazii a představivost při různých činnostech. Nadané děti bývají přecitlivělé a hůře snášejí kritiku. Někteří začínají číst a počítat už v předškolním věku, začínají brzy mluvit ve větách a mají širokou slovní zásobu oproti svým vrstevníkům, proto si hledají kamarády mezi staršími dětmi. (2015, s. 24-25) Tento výčet typických znaků ale neznamená, že každé nadané dítě je má.

Cihelková říká, že je naprosto zarážející, kolik lidí stále zastává názor, že nadaní žáci mají výhodu oproti ostatním tím, že jsou nadané, a proto nepotřebují takovou pomoc ve výchovně-vzdělávacím procesu. (2017, s. 9) Každé nadané dítě je specifické a musíme brát v potaz jeho individuální potřeby. Nadané děti můžeme dle jejich osobnostní

charakteristiky, projevu chování a dle jejich individuálních potřeb rozřadit do několika skupin, které se ale také často prolínají (Stehlíková, 2016, s. 68). V různých publikacích můžeme nalézt různá rozřazení. Betts a Neihart „zavedli šest profilů nadaných dětí, které jsou uznávány i Národní asociací pro nadané děti,“ (in Stehlíková, 2016, s. 68-73) a jsou to:

1. úspěšné děti;
2. autonomní děti;
3. diskrétní děti;
4. defenzivní odpadlíci;
5. provokatéři (kreativní rebelové);
6. děti s dvojitou výjimečností (nadané děti s hendikepem fyzickým nebo mentálním či s poruchou učení).

Každá z těchto skupin se diferencuje například psychologickou charakteristikou nadaného jedince, jeho chováním, potřebami, tím, jakým způsobem jsou identifikováni, jakou podporu potřebují od školy a od rodiny a v neposlední řadě tím, jak je vidí ostatní lidé. V těchto všech bodech se mohou jednotlivé skupiny prolínat.

3.2 Formy vzdělávání nadaných žáků

Přístupy ve vzdělávání nadaných žáků musí být promyšlené a zacílené na potřeby této skupiny žáků. Kimberley a Chandler popisují proces vzdělávání nadaných žáků tak, že učební plán musí být relevantní vzhledem k osobnosti žáka a musí obsahovat pokročilé dovednosti myšlení, aby žáci měli příležitost kriticky myslet a aplikovat jejich pokročilou úroveň myšlení na smysluplné úkoly. (2015, s. 164)

Nadaný žák může být v českých školách vzděláván formou segregace, integrace nebo přechodnou formou.

Segregací se myslí to, že se ve škole nacházejí třídy, které jsou určeny pouze pro nadané žáky. Výhoda speciálních tříd pro nadané v běžných školách spočívá v tom, že je výuka zcela přizpůsobená potřebám těchto žáků. Zároveň jsou tyto žáci integrováni do běžné populace. (Fořtík a Fořtíková, 2015, s. 44)

Integrace je způsob vzdělávání, kdy se nadané dítě ocitá v klasické třídě a učitel mu poskytuje vhodné podmínky pro rozvoj jeho schopností. Dle Machů má integrační směr výhodu v tom, že nadaný žák není vyčleněn z různorodé skupiny dětí a škola může pružně reagovat na aktuální stav dítěte. (2010, s. 78)

Přechodná forma vznikla na základě kompromisu mezi segregací a integrací nadaných žáků. Jedná se tedy o to, že v některých předmětech jsou vzdělávání s ostatními nadanými žáky a v jiných předmětech, jako je například výtvarná a hudební výchova, jsou vzdělávání se svými vrstevníky. (Machů, 2005, s. 32-33)

Mezi základní přístupy při vzdělávání nadaných žáků patří **akcelerace** neboli urychlování učiva a **obohacování**. (viz. podkapitola 1.1) U akcelerace je důležité zjistit, zda k ní nedošlo v důsledku nátlaku jiné osoby, např. nátlakem rodičů nebo učitele. Obě strany, včetně nadaného žáka, musí s akcelerací souhlasit. „*Dítě by mělo být v dané oblasti vynikající, emocionálně stabilní a mělo by rozumět tomu, co ho čeká, co pro něj akcelerace obnáší.*“ (Fořtík a Fořtíková, 2015, s. 47)

Ve výchovně-vzdělávacím procesu nadaného žáka je nesmírně důležitá individualizace a diferenciacce. Dle Hubatky jsou nejčastějšími formami individualizace ze strany učitele **individuální vzdělávací plán, vnitřní diferenciacce, obohacování učiva a soutěže** (2022, s. 55-72). Učitelé velmi často volí práci navíc pro nadané děti, ale neměli by zapomínat na to, že tito žáci potřebují své dosavadní vědomosti a zkušenosti obohacovat, nikoli neustále dokola opakovat to, co už má dítě dávno zažitě. Dále by měl učitel spolupracovat nejen s rodinou identifikovaného nadaného žáka, ale i s odborným pedagogickým pracovištěm.

3.3 Role školy a učitele při vzdělávání nadaných žáků

Lidé se často domnívají, že nadané děti zvládnou ve škole vše samy, a to i bez odborné podpory či vedení. To, že tyto děti dospějí k samostatnosti dříve než jejich vrstevníci, neznamená, že toho docílily samy. (Kolektiv autorů, 2011, s. 8) Tyto děti právě naopak potřebují intenzivní a dlouhotrvající podporu. „*Bez podpory a odpovídajícího vedení by mohly nadání a talent zplánět nebo být uplatněny nevhodným, protispolečenským směrem.*“ (Jedlička aj., 2018, s. 293) Škola a učitel jsou jedním z nejdůležitějších faktorů,

kteří ovlivňují vývoj nadaného žáka. „*Výchovně-vzdělávací proces by tedy měl být pružný a měl by vytvořit podmínky pro rozvoj individuálních předpokladů a potřeb nadaných dětí a také respektovat jejich specifické zájmy.*“ (Havigerová, 2011, s. 101) Nejenom vedení školy a učitel zajišťují prvotní podporu pro nadané žáky, ale každá škola by měla zřizovat školní poradenské pracoviště, kteří se také zapojují do péče o nadané děti (viz. podkapitola 1.1.1).

Učitel by měl být kompetentní na práci s nadaným žákem, měl by znát jeho silné, ale i slabé stránky a na základě toho vytvořit pro něj vhodné vzdělávací prostředí. Jak uvádí Machů a Kočvarová, kompetence učitele nadaného žáka by měly být „... *vědomosti o kognitivních a emocionálních potřebách nadaných a talentovaných jedinců, odborné poznatky z oblasti obsahu a instruktážních metod, odborné poznatky z oblasti využití technických prostředků pro instruktáž, schopnost vštěpovat žákům a studentům intelektuální zvědavost a nadšení pro učení, nevyčerpatelná energie, nadšení, důvěra a nápaditost, otevření inovacím a schopnost přijímat odlišné kreativní myšlení, vhodný postup v komunikaci s nadanými jedinci, schopnost respektovat nezávislost dětí a podporovat osobní zodpovědnost za jejich vlastní učení, ochota nepřetržitě se vzdělávat, s cílem dosáhnout profesionálních kompetencí.*“ (2013, s. 51) I přesto proběhlo zatím jen málo výzkumů, které by přesně vymezily, jaké jsou typické vlastnosti pro úspěšné učitele nadaných žáků. (Nelson a Cleland, in Svět nadání, 2015, s. 2)

Někteří by mohli tvrdit, že čím více let praxe učitel má, tím lépe a snáz dokáže identifikovat nadaného žáka ve své výuce, ale i přesto někteří učitelé s dlouholetou praxí tvrdí, že se zatím s nadaným žákem za dobu svého působení ve školství nesetkali. (Kolektiv autorů, 2011, s. 8) Důležitějším faktorem se zdá být to, do jaké míry je učitel informován o problematice nadaných žáků a jak s nimi dokáže a chce pracovat.

Škola, a především tedy učitel, jsou těmi, kdo jako první připravuje vhodné prostředí pro vzdělávání nadaného dítěte. Pokud je ve škole identifikováno nadané dítě, učitel musí v první řadě zajistit „*výukové prostředí vhodné pro rozvoj jeho mimořádných schopností vytvářet pojmy, zobecňovat, tvořit, otevírat nové problémy, nacházet vztahy, organizovat a podněcovat fantazii.*“ (Nelson a Cleland, in Svět nadání, 2015, s. 4) Existují obecné

zásady, kterými by se měl učitel řídit, pro rozvoj a udržení schopností u nadaných žáků. Jsou to například (Kolektiv autorů, 2011, s. 9):

- iniciace pro zvědavost a objevování;
- nabídka ze širokého spektra aktivit;
- náročnost aktivit, která musí být adekvátní vzhledem k úrovni schopností nadaného žáka;
- aktivity, při nichž žák zažije úspěch a uznání;
- zajištění kontaktu s intelektovými vrstevníky.

*„Při výuce nadaných žáků mohou školy spolupracovat s externími subjekty, hledat inspiraci pro výuku na tematicky zaměřených webových stránkách, případně využívat informace od krajských koordinátorů péče o nadané a koordinátorů sítě podpory nadání.“*¹⁰ Další důležitou spoluprací při vzdělávání nadaných žáků ze strany školy a učitele je spolupráce s rodinou nadaného žáka a samozřejmě s pedagogicko-psychologickou poradnou.

3.4 Role pedagogicko-psychologických poraden při vzdělávání nadaných žáků

Pracovníky PPP jsou ve většině případech speciální pedagogové a psychologové. Jejich hlavní náplní práce je poradenství, diagnostika, intervence, nápravná péče a prevence. (Knotová, 2014, s. 33) Pedagogicko-psychologické poradny se zabývají především intelektovým nadáním a umožňují nadaným žákům využívat podpůrná opatření od druhého stupně. Pokud se u dítěte předpokládá jiné nadání než intelektové, jsou k vyšetření přizváni odborníci z daného odvětví.

První důležitou roli sehrávají PPP při vzdělávání nadaných žáků v tom, že dítěti poskytnou psychologické a speciálně-pedagogické vyšetření. *„Dítě, u kterého se předpokládá nadání,*

¹⁰ Tematická zpráva – Vzdělávání nadaných, talentovaných a mimořádně nadaných dětí a žáků [online]. Praha, 2016 [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: <https://www.csicr.cz/cz/Aktuality/Tematicka-zprava-Vzdelavani-nadanych,-talentovanych>

pak dostane v poradně termín na speciálně-pedagogické a psychologické vyšetření pro zjištění úrovně kognitivních schopností.“¹¹

Návštěva PPP není jednorázová záležitost. Jak uvádí Fořtíková, dítě navštíví pedagogicko-psychologickou poradnu nejméně dvakrát, a to při vstupním vyšetření, kdy podstoupí komplexní psychologické a speciálně-pedagogické vyšetření. Během psychologického vyšetření se používají především inteligenční testy, osobností dotazníky a testy tvořivosti. Na posouzení specifických schopností dítěte a jeho školních dovedností se zaměřuje speciálně-pedagogické vyšetření. (2009, s. 16)

Po vyšetření speciální pedagog a psycholog společně vypracují zprávu s výsledky žáka, kde potvrdí, zda se opravdu jedná o nadaného žáka a pojmenují jeho silné a slabé stránky. Z tohoto souboru poté vychází doporučení pro školy, které následně mohou vytvořit individuální vzdělávací plán. Fořtík a Fořtíková ve své publikaci kritizují, že stále není vysoký počet psychologů, kteří by byli dostatečně obeznámeni s problematikou nadaných žáků, a proto velmi často chybí systematická psychologická pomoc těmto žákům. (2015, s. 59)

Dalším důležitým činitelem při vzdělávání nadaných žáků je samozřejmě i rodina identifikovaného dítěte. Tato práce se však rolí rodiny při vzdělávání nadaných žáků konkrétně nezabývá.

3.5 Proces identifikace a diagnostiky

„Průběžné vyhledávání nadaných dětí je klíčové pro kvalitní nastavení vzdělávacích programů, podporujících rozvoj individuálních schopností každého žáka.“ (Výzkumný ústav pedagogický, 2020) Jedním z cílů Koncepce podpory rozvoje nadání a péče o nadané na období let 2014-2020 je zlepšení procesu identifikace a rozvoje nadaných dětí, žáků a studentů (viz. podkapitola 1.6).

¹¹ Podpora nadaných dětí | Zapojmevsechny.cz. *Zapojmevsechny.cz* [online]. [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: <https://zapojmevsechny.cz/clanek/detail/podpora-nadanych-deti>

Proces identifikace lze rozdělit do několika etap. První možnou etapou je **nominace**. Machů uvádí, že „... první etapa spočívá v tom, že osoba z okolí dítěte zpozoruje jeho výjimečné schopnosti a navrhne je jako možného kandidáta pro vstup do specializované nabídky.“ (2010, s. 66) Nejčastějšími identifikátory bývají učitel, rodič nebo dokonce i spolužáci příslušného dítěte.

Další možnou etapou, která může souběžně probíhat s nominací, je **screening**. „Screeningem se většinou míní hromadné mapování schopností dětí za pomoci plošných nástrojů měření, a to jak subjektivních (nominací dotazníky, behaviorální škály) nebo i za pomoci hromadně administrovatelných psychologických screeningových testů.“ (Kolektiv autorů, 2011, s. 9) Navržená skupina, ve které se nachází potencionálně nadaní žáci, jsou podrobeni testovacím metodám, např. testy inteligence a tvořivosti, dotazníky apod.

Pokud dojde k nominaci žáka, který se jeví jako nadané dítě, přechází se k **přizpůsobení výuky** pro tohoto žáka a dále může dojít k **individuálnímu vyšetření** v pedagogicko-psychologické poradně, kde dochází k hloubkové diagnostice v součinnosti dvou odborných pracovníků, a to tedy psychologem a speciálním pedagogem. Pokud je dítě v PPP diagnostikováno jako nadané či mimořádně nadané, následujícím krokem je zavedení návazných opatření pro vzdělávání tohoto dítěte. Důležitá je především spolupráce školy, PPP a rodiny diagnostikovaného nadaného žáka.

Dočkal a Duchovičová říkají, že tradičně je úlohou psychologie identifikovat nadané dítě, ale obecně vzato se při identifikaci nadaného dítěte setkává psychologie s pedagogikou. (2017, s. 44)

„Stejně jako vymezení nadání není jednotné, liší se také přístupy k identifikaci této kategorie.“ (Kolektiv autorů, 2011, s. 5) Jiné metody se používají u dětí předškolního věku a jiné metody se využívají při identifikaci a diagnostice školních dětí či dospělých. Identifikační postupy lze rozdělit z hlediska osob, kteří identifikaci provádějí, do dvou skupin. Jsou to **psychologické, pedagogicko-psychologické identifikační postupy** a **pedagogické identifikační postupy**.

Mezi psychologické, pedagogicko-psychologické identifikační postupy patří nejenom standardizované testy inteligence, ale i testy výkonu a tvořivosti a osobnostní dotazníky.

„Pedagogicko-psychologická diagnostika se opírá o vyšetření aktuálního stavu jedince, o zjištění výkonů v oblasti nadání, osobnostních projevů a charakteristik včetně porovnání výsledků vyšetření s vrstevnickou populací (nebo v případě opakovaných vyšetření se zjištěnými výsledky u této osoby v minulosti).“ U intelektově nadaného dítěte nezáleží pouze na jeho rozumových schopnostech, ale z hlediska osobnostního se hodnotí i zvýšená motivace, koncentrace pozornosti, rozvinutá vůle apod. (Jedlička aj., 2018, s. 292)

Při pedagogických identifikačních postupech se učitel zaměřuje na studijní výsledky žáka a jeho celkové výkony, na využívání vyšších úrovní myšlení při složitějších úkolech, zapojení do soutěží, či plnění bonusových úkolů. (Kolektiv autorů, 2011, s. 6-7)

3.6 Potencionální chyby při identifikaci nadaných žáků

Jelikož stále chybí úplná systematická podpora pro identifikaci a vzdělávání nadaných žáků, dochází leckdy k problémům při jejich identifikování. Tato podkapitola je zaměřena na problémy při identifikaci nadaných žáků ze strany učitele.

Porterová (in Machová, 2010, s. 63) dělí chybné identifikace výběru nadaných na dva typy, a to negativní chyba identifikace (výběru) a pozitivní chyba identifikace (výběru).

Negativní chybou identifikace se rozumí to, že nejsou objeveny výjimečné schopnosti žáka. Příčinou toho může být několik jiných projevů dítěte, a to např. „... *nevhodné výchovné prostředí, nedagnostikovanou poruchu učení, špatný zdravotní stav, nízkou motivaci aj.*“ (Machů, 2010, s. 63) To znamená, že u dítěte převažují jiné formy chování, které narušují odhalení jeho potencionálních schopností. Tyto děti patří do rizikových skupin nadaných dětí.

Pozitivní chybou identifikace se myslí to, že dítě je naopak identifikováno jako nadané, ačkoliv ve skutečnosti tomu tak není. Při identifikaci nadaného žáka může dojít k tomu, že dítě není nadané, ale je jen bystré. Nejenom pro rodiče, ale i pro učitele může být těžké rozlišit mezi bystrým a nadaným dítětem. Havigerová (2011) předkládá rozdíly mezi bystrým a nadaným žákem ve své publikaci v přehledné tabulce:

Bystré dítě	Mimořádně rozumově nadané dítě
zná odpovědi	klade otázky
zajímá se	je až neodbytně zvědavé
má dobré nápady	má neobvyklé nápady
odpovídá na otázky	zajímá se o detaily, rozpracovává, dokončuje
je vůdcem skupiny	je samostatné, často pracuje samo
se zájmem naslouchá	projevuje silné emoce, přitom naslouchá
lehce se učí	všechno již ví
je oblíbené u vrstevníků	má raději společnost starších dětí a dospělých
chápe významy	samostatně vyvozuje závěry
vymýšlí úlohy a úspěšně je řeší	iniciuje projekty
přijímá úkoly a poslušně je vykonává	úkoly přijímá kriticky, dělá jen to, co ho baví
přesně kopíruje algoritmy úloh	vytváří nová řešení
dobře se cítí ve škole, školce	dobře se cítí při učení
přijímá informace, vstřebává je	využívá informace, hledá nové aplikace
dobře si pamatuje	kvalitně usuzuje
je vytrvalé při sledování	velmi pozorně sleduje
je spokojené se svým učením a výsledky	je velmi sebekritické

Tabulka 1: Rozlišení nadaného a bystrého dítěte (Havigerová, 2011, s. 84)

3.7 Organizace, školy a vzdělávací koncepce podporující nadané žáky v Karlovarském kraji

Krajská síť podpory nadání pro Karlovarský kraj na svém webu uvádí organizace a školy, které doporučuje pro vzdělávání nadaných a mimořádně nadaných žáků.

Organizace Mensa ČR se zabývá nadanými dětmi. Shromažďuje veškeré informace jak pro nadané žáky, tak i pro učitele a rodiče. Řadí se mezi nejznámější organizace v České republice zabývající se právě těmito žáky. Mensa ČR na svých webových stránkách uvádí seznam škol, které spolupracují právě s touto organizací. Z Karlovarského kraje je to pouze jedna základní škola, a to ZŠ Horní Slavkov, Školní 786, p.o. Pro to, aby škola mohla spolupracovat s Mensou ČR, musí například splňovat následující podmínky¹²:

- *Vytvářet podmínky pro vzdělávání nadaných dětí.*
- *Provádět na škole testování IQ Mensou ČR každé 2 roky (testování je dobrovolné a testování budou jen ti žáci, jejichž rodiče k tomu dají písemný souhlas).*
- *Každoroční účast na logické olympiádě.*
- *Informovat žáky/studenty o aktivitách Mensy (zejména na školní nástěnce a na webových stránkách školy).*

Dále by škola měla realizovat takové akce, které vedou k rozvoji intelektu, pedagogové by se měli dále vzdělávat v oblasti rozvoje nadaných žáků a účastnit se kurzů a seminářů pořádané Mensou ČR.

Krajská síť podpory nadání pro Karlovarský kraj uvádí na webových stránkách další základní školy, které shledává jako vhodné pro vzdělávání nadaných žáků. Jsou to například Základní škola a mateřská škola Oloví, 1. základní škola Sokolov, Základní škola Karlovy Vary, Truhlářská 19, p.o. a Základní škola Rotava.¹³

Základní škola a mateřská škola Oloví se přímo ve svém ŠVP zabývá v jedné celé kapitole žáky nadanými a mimořádně nadanými. V této kapitole najdeme definici nadaného žáka, která vychází z legislativních dokumentů, individuální vzdělávací plán pro nadané žáky, přesunutí do vyššího ročníku a dále se v širší míře zabývá podpůrnými opatřeními prvního stupně, které škola nabízí. Jsou to (ŠVP ZŠ a MŠ Oloví, 2017, s. 18):

- *využívání alternativních metod a forem práce;*

¹² Mensa ČR: nadané děti: Spolupracující školy. *Mensa ČR: nadané děti: O nás* [online]. 2022, Mensa ČR [cit. 2022-05-10]. Dostupné z: <https://deti.mensa.cz/index.php?pg=spolupracujici-skoly>

¹³ Karlovarská síť podpory nadání – Karlovarský. *Úvod* [online]. [cit. 2022-05-10]. Dostupné z: <https://www.talentovani.cz/system-podpory-nadani/krajske-site/karlovarsky-kraj?start=00>

- *umožnění samostatné práce v hodinách a alternativních domácích úkolů;*
- *omezení opakování již zvládnutého učiva;*
- *vkládání doplňujícího a rozšiřujícího učiva do výuky;*
- *nabízení zájmových kroužků a podpora rozvoje spontánních zájmů žáka;*
- *podpora účasti v soutěžích a olympiádách;*
- *využívání alternativních učebnic a pracovních materiálů;*
- *využívání didaktických her a speciálních výukových počítačových programů;*
- *využívání souprav pro přírodovědné pokusy a pozorování;*
- *využívání encyklopedií a odborné literatury.*

Stejně jako ZŠ a MŠ Oloví ve svém ŠVP přímo zmiňuje vzdělávání nadaných žáků, tak i **1. základní škola Sokolov** se ve svém ŠVP věnuje zabezpečení výuky mimořádně nadaných žáků. Vzdělávání nadaných žáků je v tomto ŠVP rozepsán ještě ve větší míře a zaměřuje se na „... pravidla a průběh tvorby plánu pedagogické podpory nadaného a mimořádně nadaného žáka, na postup školy při tvorbě individuálního vzdělávacího plánu mimořádně nadaného žáka, metody výuky (pedagogické postupy), úpravy obsahu vzdělávání a organizaci výuky.“ (ŠVP 1. ZŠ Sokolov, s. 18-20) Všechny tyto body vycházejí rovněž z legislativních dokumentů školství České republiky.

Základní škola Karlovy Vary, Truhlářská 19, p.o. a **Základní škola Rotava** na svých internetových stránkách nemají k dispozici ŠVP, tudíž je těžké identifikovat, do jaké míry se tyto školy zabývají vzděláváním nadaných a mimořádně nadaných žáků.

V Karlovarském kraji nalezneme i neziskové organizace, které se zabývají nadanými žáky. Jednou z nich je **Hroznatova akademie-centrum kultury a vzdělávání**. Jedním z cílů této organizace je „nabídnout zajímavé volnočasové aktivity pro všechny, kdo rádi vytvářejí něco hezkého a chtějí se naučit něco nového, nadané mládeži i výtvarníkům a hudebníkům z regionu chce pomoci v rozvoji.“¹⁴ Tato organizace se tedy specifikuje především na umělecká nadání.

¹⁴ Klášter Teplá. *Hroznatova akademie – centrum kultury a vzdělání*. [online]. 2011 [cit. 2022-05-10]. Dostupné z: <https://klastertepla.cz/hroznatova-akademie/hroznatova-akademie/item/98-hroznatova-akademie.html>

4 Shrnutí teoretické části

Školní vzdělávací systém České republiky podléhá inkluzivnímu vzdělávání. Inkluze v českém školství probíhá již od roku 2005. Každý žák má právo na to být vzděláván tak, aby bylo využito jeho potenciálu v co nejvyšší možné míře. Pod pojmem inkluze si lidé mohou představit vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, ale do inkluze řadíme také vzdělávání nadaných a mimořádně nadaných žáků. Pokud má být využito potenciálu žáka v co nejvyšší možné míře, je v některých případech zapotřebí využít podpůrná opatření. Podpůrná opatření prvního stupně zajišťuje škola a učitel, podpůrná opatření druhého až pátého stupně (u nadaných žáků až čtvrtého stupně) jsou na doporučení školských poradenských zařízení, které potom škola a učitel realizují. Mezi podpůrná opatření prvního stupně pro vzdělávání nadaných žáků řadíme např. různé formy metod práce vyhovující těmto žákům, obohacování učiva, plán pedagogické podpory či možnost využití volnočasových nebo mimoškolních aktivit. Podpůrná opatření druhého až čtvrtého stupně jsou mimo jiné individuální vzdělávací plán, speciální pomůcky na doporučení pedagogicko-psychologických poraden, docházení do vyššího ročníku na určitý předmět apod.

Dále český školní systém podléhá několika legislativním dokumentům, jako je školský zákon č. 561/2004 Sb., Strategie 2030+, Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky a Rámcový vzdělávací program. Každý z těchto dokumentů je podmíněn inkluzivnímu vzdělávání, je zde zahrnuto i vzdělávání nadaných a mimořádně nadaných žáků.

Školský zákon č. 561/2004 se vzděláváním nadaných žáků zabývá v paragrafu 17, ale ne příliš rozsáhle. Konkrétnější popis vzdělávání těchto žáků poskytuje vyhláška č. 27/2016 Sb. Další legislativní dokumenty, jako jsou Strategie 2030+ a Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky, se edukaci nadaných žáků nevěnují, avšak některé cíle, které si tyto dokumenty kladou, se dají přiřadit i k nadaným žákům.

Důležitými dokumenty pro vzdělávání nadaných žáků jsou Rámcový vzdělávací program a Koncepce podpory rozvoje nadání. Rámcový vzdělávací program věnuje jednu kapitolu přímo nadaným žákům, kde tyto žáky charakterizuje a popisuje práci s nimi. Koncepce

podpory rozvoje nadání se rozsáhleji zaměřuje na podporu identifikace, rozvoje a uplatnění nadání dětí. Dokument opakovaně usiluje o vylepšení systému podpory pro vzdělávání nadaných a mimořádně nadaných žáků. V každém kraji najdeme krajské síť podpory nadání, které jsou zastoupeny koordinátory podpory nadání. Ti nabízejí pomoc při identifikaci a vzdělávání nadaných žáků.

Všechny školy České republiky se řídí těmito dokumenty, včetně škol v Karlovarském kraji. Nejenom, že se Karlovarský kraj řídí legislativními dokumenty, které jsou výše zmíněné, nýbrž Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy Karlovarského kraje 2020-2024 si klade konkrétní cíle vztahující se ke školství tohoto kraje. Karlovarský kraj má svá specifika, která ho staví leckdy do nepříjemných pozic. Tento region je poměrně ekonomicky slabý, potýká se s nedostatkem kvalifikovaných pedagogických pracovníků, ale i s nedostatkem školních psychologů a dalších podpůrných profesí důležitých pro podporu nadaných žáků.

Vzdělávání nadaných žáků může být v mnoha případech náročnější než vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Škola a učitel patří mezi první identifikátory nadaných žáků, všímají si různých projevů typických pro nadání, které žák vykazuje. Stále však neexistuje přesný návod, jak nadané dítě identifikovat. Je zapotřebí, aby učitel byl kompetentní na práci s těmito dětmi, dokázal rozlišit mezi dítětem nadaným a bystrým a byl schopen za pomoci školy a školského poradenského pracoviště zajistit vhodné vzdělávací prostředí. Další, kdo může diagnostikovat dítě jako nadané, jsou pedagogicko-psychologické poradny. Ty na základě vyšetření, které dítě podstoupí (inteligenční test, test tvořivosti, osobnostní dotazník), vypracují zprávu pro školu, jakým způsobem bude žák nadále vzděláván v případě, že se jedná o nadaného žáka.

Krajská síť podpory nadání pro Karlovarský kraj doporučuje školy a organizace, které se do větší míry zabývají výchovně-vzdělávacím procesem nadaných žáků. Ze základních škol to jsou například ZŠ Horní Slavkov, Školní 786, p.o., ZŠ a MŠ Oloví nebo 1. ZŠ Sokolov. Mezi organizace, které pomáhají nadaným žákům v Karlovarském kraji, řadíme celorepublikově známou organizaci Mensa ČR a konkrétně pro tento region je specifická Hroznatova akademie-centrum kultury a vzdělání.

PRAKTICKÁ ČÁST

5 Metodologie výzkumu

5.1 Cíle výzkumného šetření

Cílem výzkumného šetření této diplomové práce je popsat, jakým způsobem a zdali vůbec jsou školy Karlovarského kraje schopny zajistit kvalitní výuku pro žáky nadané, jak funguje systémová podpora na těchto školách a jak samy školy a učitelé vidí inkluzivní vzdělávání nadaných žáků v Karlovarském kraji vzhledem k jeho sociálně-ekonomické charakteristice a dalším problémům, se kterými se tento region potýká, např. nedostatek kvalifikovaných pedagogických pracovníků a pracovníků PPP. Snahou je porovnat pohled na současnou situaci vzdělávání nadaných žáků v Karlovarském kraji z pohledu vedení škol, učitelů a pedagogicko-psychologických poraden v porovnání se zjištěnými údaji v teoretické části. Jelikož chci popsat, jaká je daná situace, jedná se o deskriptivní výzkumný problém. Během výzkumného šetření jsem se vždy snažila být objektivní, i přesto, že na některé věci ohledně školství v Karlovarském kraji mám svůj subjektivní názor.

Výzkumné otázky

Z teoretické části této diplomové práce vycházejí výzkumné otázky. Stanovila jsem si tři výzkumné otázky, které na sebe navazují a měly by vyvodit, jak vypadá současné vzdělávání nadaných žáků v Karlovarském kraji.

1. Jakým způsobem ovlivňuje charakteristika Karlovarského kraje vzdělávání nadaných žáků v tomto kraji?
2. Jakým způsobem jsou školy a učitelé Karlovarského kraje v současné době připraveni na inkluzivní vzdělávání nadaných žáků?
3. Jak vypadá systémová podpora nadaných žáků a jejich učitelů ze strany pedagogicko-psychologických poraden?

Výzkumné předpoklady

Během stanovování výzkumných předpokladů jsem vycházela ze svých vlastních zkušeností a z použitých informačních zdrojů v teoretické části.

- Sociálně-ekonomická charakteristika Karlovarského kraje do jisté míry ovlivňuje vzdělávání nadaných žáků, i přesto jde však o individuální záležitost učitelů a škol, jak se se vzděláváním nadaných vypořádají.
- Školy Karlovarského kraje se z větší části spíše zaměřují na vyhledávání a vzdělávání žáků s poruchami učení a poruchami chování než na žáky nadané a mimořádně nadané.
- Školám chybí odborní pracovníci – školní psychologové, speciální pedagogové – kteří by se zapojovali do vzdělávání nadaných žáků.
- Učitelům chybí dostatečná kvalifikovanost pro správnou identifikaci a vzdělávání nadaných žáků.
- Pedagogicko-psychologické poradny se do procesu vzdělávání nadaných žáků v Karlovarském kraji zapojují, pokud jsou o to požádány ze strany školy.

5.2 Výzkumné metody a organizace výzkumného šetření

Ve výzkumném šetření jsou zvoleny tyto metody: rozhovor, dotazník, případová studie školy. Bude proveden tedy jak kvalitativní výzkum–rozhovor a případová studie školy, tak i výzkum kvantitativní-dotazník. (Gavora, 2008)

5.2.1 Dotazník

Gavora uvádí, že dotazník bývá nejpoužívanější metodou při sběru dat, jelikož se díky němu dá zjistit větší množství informací za kratší čas. (2008, s. 122) Někdy však ani tato skutečnost nemusí být výhodou ve výzkumném šetření.

Otázky do elektronického dotazníku jsem sestavovala na základě cílů diplomové práce, které jsem si stanovila vypracováním této práce. Při formulování otázek jsem vycházela z teoretické části a z RVP ZV. Před rozesláním dotazníků mezi školy jsem uskutečnila předvýzkum, kdy jsem dotazníky rozeslala mezi menší skupinu lidí, abych si ověřila, zda jsou otázky srozumitelné, zda mi poskytnou informace, které se snažím získat, zda jsou některé otázky vůbec nutné pro mé výzkumné šetření a jestli dotazník opravdu zabere tolik času, kolik uvádím v úvodních informacích.

Samotný dotazník se skládá ze dvou částí (viz. příloha 1). První část se zaměřuje na faktografické otázky, a to název školy, speciální zaměření a pracovní pozice ve škole. Díky této otázce byli respondenti přesměrováni buď na otázky vztahující se pro vedení školy, nebo na otázky pro učitele prvního stupně ZŠ. Další otázky již přímo směřují na zjištění zkušeností škol a učitelů při vzdělávání nadaných žáků a jak oni sami vidí situaci v Karlovarském kraji při vzdělávání těchto žáků.

Dotazník pro vedení škol obsahoval 17 otázek, z toho 8 otevřených, 3 polouzavřených a 6 uzavřených. Dotazník pro učitele obsahoval 18 otázek, 6 otevřených (2 nebyly povinné), 3 polouzavřené a 9 uzavřených. Dotazník je vždy zakončen prostorem pro další komentář od respondentů. V dotazníku jsem dále použila posuzovací škálu, což je nástroj „*kteřý umožňuje zjišťovat míru vlastnosti jevů nebo jeho intenzitu.*“ (Gavora, 2008, s. 88)

Pro to, aby se mi vrátilo co nejvíce dotazníků, jsem oslovila jak vedení jednotlivých škol, tak následně i každého učitele prvního stupně individuálně prostřednictvím mailů, které byly k dispozici na internetových stránkách škol. Po prvním oslovení škol se mi vrátilo zhruba 23 dotazníků. Po dvou týdnech, kdy jsem rozeslala prvně rozeslala dotazníky, jsem školy a učitele oslovila podruhé a konečný počet vyplněných dotazníků ustál na čísle 45 (38 učitelů prvního stupně, 7 pracovníků na pozici ředitele nebo zástupce ředitele školy). Při druhé výzvě pro vyplnění dotazníků jsem poděkovala těm, kteří mi již poskytli odpovědi a znovu jsem poprosila ty, kteří dotazník ještě neotevřeli, zda by se šetření zúčastnili a poskytli mi informace.

5.2.2 Rozhovor

Pro poskytnutí rozhovoru jsem oslovila 15 pracovníků PPP Karlovarského kraje, kdy se dvě z nich specializují na nadané žáky (jak mi bylo doporučeno jednou speciální pedagožkou, která reagovala na můj mail). Bohužel odezva nebyla příliš příznivá. Pouze jedna pracovníce PPP (psycholožka) mi poskytla polostrukturovaný rozhovor, který byl nahráván (viz. příloha 2) Polostrukturovaný rozhovor probíhal online prostřednictvím platformy ZOOM dne 11.5.2022 a trval 36 minut. Druhá pracovníce PPP (speciální pedagožka) mi odpovědi na otázky zaslala písemně prostřednictvím mailu (viz. příloha 3).

Pro polostrukturovaný rozhovor jsem měla připravené tyto otázky, které jsem předem pracovníci PPP poslala, aby si je mohla projít:

1. Co je hlavním úkolem PPP při práci s nadanými žáky?
2. Jaké nejčastější projevy tito žáci vykazují?
3. Kolik nadaných žáků ročně identifikujete?
4. Kdo se na Vás nejčastěji obrací a proč?
5. Jaké jsou nejčastější problémy při identifikaci těchto žáků?
6. Jakou pomoc nabízíte školám při vzdělávání nadaných a co naopak očekáváte od škol? Co by případně mohlo zlepšit vzájemnou spolupráci?
7. Domníváte se, že základní školy Karlovarského kraje jsou dostatečně připraveny na podporu a vzdělávání nadaných a mimořádně nadaných žáků?
8. Co se podle vašeho názoru v oblasti podpory nadaných žáků Karlovarského kraje obecně daří? Co je naopak problematické a proč?

Polostrukturovaný rozhovor má tu výhodu, že jde více do hloubky a je zajímavější díky dalším otázkám vyplývajících z předem připravených otázek. Časově je tento typ rozhovoru náročnější než strukturovaný rozhovor, kdy se neodbočuje od základních otázek. (Gavora, 2008, s. 139)

Písemné odpovědi od speciální pedagožky mi posloužili spíše jako doplňující informace k předchozímu rozhovoru, jelikož se respondentka nezabývá přímo nadanými dětmi.

5.2.3 Případová studie základní školy

Případová studie školy slouží pro konkrétní příklad vzdělávání nadaného žáka v Karlovarském kraji. Pro tuto studii školy jsem volila Základní školu Jih v Mariánských Lázních, kde v současné době působím jako učitelka 1. stupně. Na této škole je diagnostikován PPP jeden nadaný žák (žák byl diagnostikován pracovníci PPP, která mi poskytla polostrukturovaný rozhovor).

V případové studii jsem se zaměřila na obsahovou analýzu ŠVP. Dále z rozhovorů od třídní učitelky (viz. příloha 4) je objasněno, kdo identifikoval žáka jako nadaného, jaká podpůrná opatření se mu dostávala ze strany třídního učitele a školy, jaké změny nastaly po diagnostice žáka PPP a jak v současnosti probíhá jeho vzdělávání.

Pro rozhovor s třídní učitelkou diagnostikovaného mimořádně nadaného žáka jsem si připravila následující otázky, jejich pořadí nebo formulace se poté měnila v rámci rozhovoru:

1. Kdo byl prvním identifikátorem žáka, že by mohl být nadaný?
2. V jaké třídě došlo k identifikaci?
3. Jak se žák projevoval před identifikací?
4. Jaká podpory se dostalo žákovi po identifikaci?
5. Jak se jeví v jiných předmětech?
6. Jaké podpory se Vám dostává ze strany školy při práci s žáky se speciálními vzdělávacími potřebami nebo nadanými a mimořádně nadanými žáky?

Rozhovor probíhal osobně v ZŠ Jih, trval 10 minut a za souhlasu paní učitelky byl nahráván. Jelikož byl rozhovor časově omezen, snažila jsem se držet připravených otázek a neodbíhat od tématu.

Celé výzkumné šetření probíhalo v období duben až červen 2022, a to bohužel v době, kdy nejenom školy, ale i PPP se potýkaly s nelehkou situací ohledně přistěhovalců a integrací ukrajinských dětí do škol. Počítala jsem tedy s tím, že návratnost dotazníků bude nízká a že pracovníci PPP nebudou mít čas se věnovat rozhovoru na téma vzdělávání nadaných žáků. Návratnost dotazníků předčila má očekávání, kdy se mi vrátilo poměrně dostatečné množství dotazníků z nejrůznějších škol. Naopak odezva od pracovníků PPP nebyla příliš příznivá.

5.3 Výzkumný soubor

Výzkumný soubor lze rozdělit do tří částí. V první části to jsou učitelé a vedení škol Karlovarského kraje, ve druhé části to jsou pracovníce pedagogicko-psychologických poraden Karlovarského kraje a ve třetí části je výzkumným souborem konkrétní základní škola, konkrétně škola, ve které v současné době působím jako učitelka 1. stupně.

Vedení základních škol a učitelé prvního stupně základních škol

Do dotazníkového šetření jsem se snažila zapojit téměř všechny základní školy Karlovarského kraje¹⁵. Jednalo se o školy státní, soukromé a alternativní základní školy. Celkem bylo osloveno 100 základních škol. Oslovila jsem školy jak z okresních měst, tak i školy, které se nacházejí v menších městech či vesnicích, abych měla v dotazníkovém šetření co největší odezvu. Z okresu Cheb se dotazníkového šetření zúčastnilo celkem 8 různých základních škol, z okresu Karlovy Vary 11 základních škol a z okresu Sokolov 7 základních škol. U výsledků dotazníkového šetření (podkapitola 6.1) nebudou školy konkrétně jmenovány.

Pracovnice pedagogicko-psychologických poraden Karlovarského kraje

Rozhovor pro praktickou část mi poskytly dvě pracovnice PPP. První respondentkou je psycholožka, která se přímo zabývá diagnostikou a vzděláváním nadaných žáků v Karlovarském kraji. V tomto oboru má praxi 17 let, konkrétně nadanými a mimořádně nadanými žáky se zabývá 10 let.

Druhou respondentkou mi byla speciální pedagožka, která se nezabývá přímo nadanými dětmi, proto mi na otázky k rozhovoru odpověděla pouze písemně. Jak uvedla na začátku, během odpovídání na otázky vycházela ze zkušeností, které sdílí se svou kolegyní, která se nadanými žáky zabývá.

Základní škola Jih Mariánské Lázně

Tento výzkumný soubor poukazuje na konkrétní případ vzdělávání nadaného žáka v Karlovarském kraji. „*Základní škola JIH je úplnou školou s prvním až devátým postupným ročníkem.*“ (ŠVP ZŠ Jih Mariánské Lázně, 2018, s. 4) Jedná se o státní školu. Nemá žádné speciální zaměření. Školu navštěvuje nejvíce žáků v tomto lázeňském městě. Školu navštěvuje zhruba 750 žáků. Na prvním stupni vyučuje celkem 17 učitelů (16 žen, 1 muž). ZŠ Jih Mariánské Lázně vzdělává jednoho nadaného žáka, který je diagnostikován PPP. V ostatních ročnících prvního ani druhého stupně nejsou nominováni či diagnostikováni žádní jiní žáci, kteří by vykazovali známky nadání.

¹⁵ Základní školy, Karlovarský kraj – Seznamškol.cz. *Seznamškol.cz – Seznam mateřských a základních škol* [online]. 2002. Dostupné z: <https://www.seznamskol.cz/zakladni-skoly/karlovarsky-kraj/>

V současné době žák navštěvuje třetí ročník Základní školy Jih v Mariánských Lázních. Žák nastoupil k povinné školní docházce ve věku 6 let. V rámci anonymity bude žák v rozhovoru uváděn pod jménem Tomáš. Tomášovi se v rámci výchovně-vzdělávacího procesu dostává podpůrného opatření třetího stupně, konkrétně dílčí akcelerace – dochází na každé hodiny matematiky do vyššího ročníku a to od 2. třídy. V tomto předmětu vykazoval znaky nadání. Třídní učitelka nadaného žáka má praxi ve svém oboru 34 let. Na matematiku je žák vyučován téměř začínající paní učitelkou, v oboru má praxi 2 roky.

Všichni respondenti, kteří se podíleli na výzkumném šetření, byli seznámeni s cílem diplomové práce a byli seznámeni, k čemu jednotlivé výzkumné metody vedou. Dále jim bylo navrženo poskytnutí výsledků celého výzkumného šetření.

5.4 Zhodnocení využitých metod

Věřím, že využití metody byly zvoleny vhodně a zároveň se doplňovaly. Díky použití vícero forem metod jsem dosáhla lepších a konkrétnějších výsledků. Odpovědi na výzkumné otázky jsem dostala kombinací výsledků jednotlivých metod. Jsem ráda, že jsem ve svém výzkumném šetření zvolila i metodu rozhovoru a případové studie, a že jsem nevolila pouze dotazníkové šetření, ve kterém nelze příliš prozkoumat daný problém do větší hloubky. Bylo rozumné počítat s tím, že pokud bych volila pouze dotazníkové šetření nebo rozhovor, odezva by nemusela být příznivá.

U dotazníku bych příště volila více otevřených otázek pro zajímavější výsledky tohoto šetření a prostor pro odůvodnění některých tvrzení pro lepší pochopení dané odpovědi. V části určené pro učitele bych volila jiné pořadí otázek pro lepší posloupnost a návaznost. U otázek, kde respondenti mohli zaškrtnout více možností, bych je o této skutečnosti informovala v otázce. Někteří respondenti dle mého názoru nevěděli, že z uvedených možností jich můžou zaškrtnout více.

Pro rozhovor bych příště volila raději osobní setkání. Online rozhovor s psychologkou z PPP ovlivňovaly některé vnější činitele, např. ruch z okolí, vypadávání síťového připojení. Při prepisu rozhovoru bylo poté obtížné rozumět některým odpovědím.

6 Výsledky výzkumu

6.1 Výsledky dotazníkového šetření

1. otázka – název školy

V rámci dotazníkového šetření se mi vrátilo **45 vyplněných dotazníků** (z 26 různých škol).

2. otázka – speciální zaměření školy

Pouze 9 respondentů dotazníkového šetření pracuje ve škole, které má nějaké speciální zaměření.

3. otázka – konkrétní zaměření školy

Respondenti uvedli tato zaměření:

- sport a informatika;
- Waldorf;
- speciální třídy pro děti s SPU;
- informatika;
- eko škola;
- škola s rozšířenou výukou matematiky a přírodovědných předmětů;
- rozšířená výuka přírodovědných předmětů;
- rozšířená výuka matematiky.

4. otázka – pracovní pozice ve škole

Na dotazník odpovědělo **38 učitelů prvního stupně ZŠ** a **7 pracovníků na pozici vedení škol** (ředitel, zástupce ředitele). Tato otázka rozdělila respondenty do dvou částí, buď do části s otázkami pro vedení školy, nebo do části s otázkami určené pro učitele.

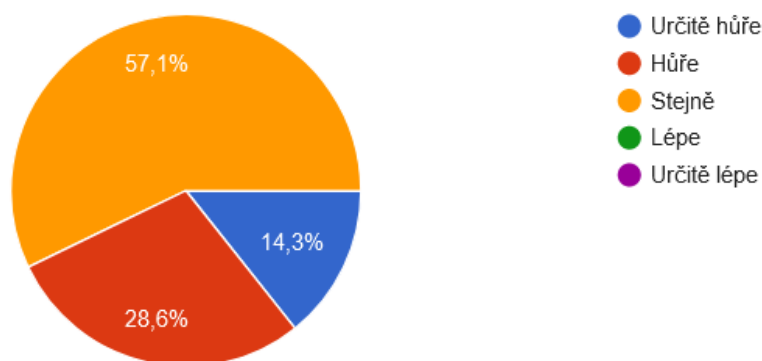
6.1.1 Z pohledu vedení školy

5. otázka – subjektivní pohled na připravenost Karlovarského kraje na vzdělávání nadaných žáků a mimořádně nadaných v porovnání s ostatními kraji

Více než polovina respondentů (57,1 %, což představuje 4 respondenty), kteří uvedli, že jsou pracovníky na pozici vedení školy, vnímá připravenost Karlovarského kraje na práci s nadanými a mimořádně nadanými žáky **stejně**, jako v ostatních krajích. Další dva (28,6 %) uvedli, že vnímají připravenost Karlovarského kraje hůře v porovnání s ostatními kraji a jeden respondent zhodnotil, že tento region je na tom určitě hůře. Je zajímavé sledovat, že na posuzovací škále nikdo z vedoucích pracovníků nehodnotil, že by byl Karlovarský kraj připraven lépe nebo určitě lépe oproti ostatním krajům. Je možné, že pokud bych v otázce uvedla do závorky jiné kraje, např. Ústecký nebo další menší kraje, byly by odpovědi různorodější.

5. Jak je podle vašeho názoru Karlovarský kraj připraven na inkluzivní vzdělávání nadaných a mimořádně nadaných žáků v porovnání s ostatními kraji (např. Plzeňský, Středočeský apod.)?

7 odpovědí

6. otázka – odůvodnění předchozího názoru

Respondenti, kteří uvedli, že **nevidí rozdíly** ve vzdělávání nadaných a mimořádně nadaných žáků v Karlovarském kraji oproti jiným krajům, přisuzují své tvrzení například tomu, že „na setkání škol je toto téma probíráno a nejsou patrné žádná negativa, proč by Karlovarský kraj na tom měl být hůř nebo lépe“, „zákony a vyhlášky jsou v celé republice

stejně.“ Další dva respondenti odkazují na další vzdělávání pedagogických pracovníků nebo že nemají pocit, že by Karlovarský kraj byl připraven méně než ostatní kraje.

Respondenti, kteří uvedli, že Karlovarský kraj je **připraven hůře**, odůvodňují své tvrzení takto: „*Jedná se o nejchudší kraj a složení obyvatel je také specifické.*“ a „*Chybí práce psychologů, systematická pomoc, spolupráce s PPP.*“

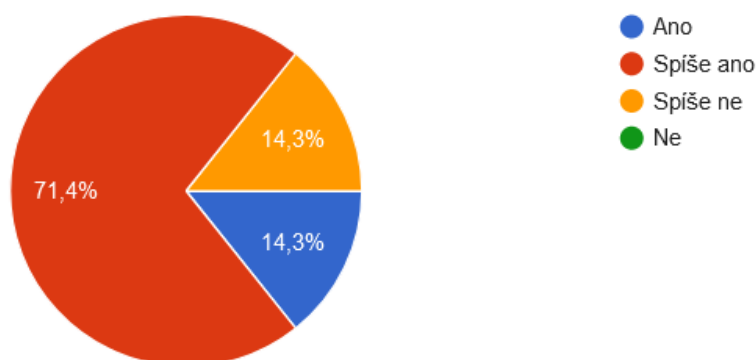
Jeden respondent, který vidí situaci v tomto regionu jako **určitě horší** v porovnání s ostatními kraji, svůj názor přisuzuje tomu, že respondent nezaznamenal „*...iniciativu vedoucí k naplňování potřeb nadaných žáků, spíše ale vinou státu.*“

7. otázka – připravenost škol na vzdělávání nadaných a mimořádně nadaných žáků

Většina respondentů (71,4 %, což je 5 respondentů) uvádí, že do jisté míry je jejich škola připravena na vzdělávání nadaných a mimořádně nadaných žáků. Jeden respondent uvedl, že jejich škola je připravená na vzdělávání nadaných a jeden respondent uvedl, že jejich škola spíše není připravena. Z daných respondentů nikdo neuvěděl, že jejich škola není připravena na inkluzivní vzdělávání nadaných žáků.

7. Domníváte se, že je vaše škola připravená na inkluzivní vzdělávání nadaných a mimořádně nadaných žáků?

7 odpovědí

8. otázka – podpora dětí vyžadujících podpůrná opatření ze strany školy

Podporu dětí vyžadujících určitá podpůrná opatření při výchovně-vzdělávacím procesu mají ve školách na starost většinou **výchovní poradci** (6 odpovědí), dále **třídní učitelé** (2 odpovědi), **koordinátor péče o nadané** (1 odpověď), **speciální pedagog** (1 odpověď).

9. otázka – potřeby pro efektivnější výuku nadaných žáků ve školách

Nejvíce respondenti uváděli, že by pro kvalitnější výuku nadaných žáků pomohla **lepší připravenost pedagogů na práci s nimi** (71,4 %, tedy 5 respondentů), druhou nejčastější pomocí by **byl dostatek kvalifikovaných pracovníků školního poradenského pracoviště** (42,9 %, 3 respondenti) a dále speciální učebnice a pomůcky, dostatek kvalifikovaných pedagogů a lepší spolupráce s PPP.

10. otázka, 11. otázka – počet učitelů na prvním stupni, kompetentnost těchto učitelů pro vzdělávání nadaných žáků

Výsledky těchto dvou otázek jsem spojila dohromady do tabulky, aby bylo zřetelné, kolik učitelů prvního stupně považuje jejich vedení za kompetentní pro práci s nadanými žáky.

	Počet učitelů na 1. stupni	Kompetentnost na práci s nadanými žáky
Respondent 1	5	5
Respondent 2	16	6
Respondent 3	11	2
Respondent 4	12	6
Respondent 5	7	3
Respondent 6	13	8
Respondent 7	5	3

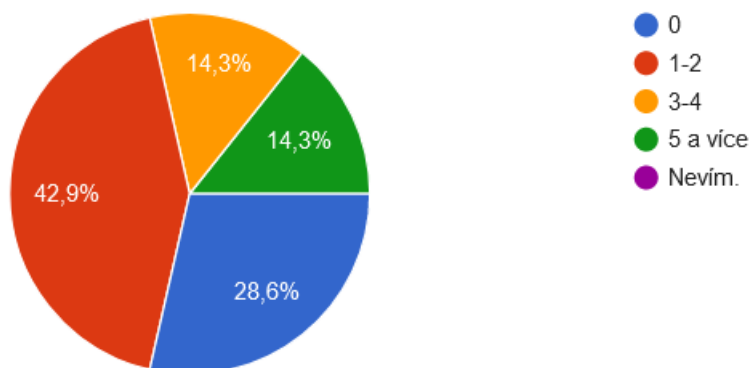
Z tabulky vyplývá, že 4 respondenti považují **alespoň více jak polovinu** (nebo polovinu) svých učitelů prvního stupně **za připravené na práci s nadanými žáky**. I přesto čísla nejsou nijak zvrtná, pouze jeden respondent věří všem svým učitelům, že jsou schopni zorganizovat svou výuku tak, aby vyhovovala i nadaným žákům.

12. otázka – počet identifikovaných nadaných dětí na škole za posledních 5 let

Pouze jeden respondent se na své škole setkal s 5 a více nadanými žáky za posledních 5 let. Se 3-4 nadanými žáky se rovněž setkal jeden respondent. Žádní nadaní žáci za posledních 5 let nebylo identifikováno na škole dvou respondentů a tři respondenti uvádějí, že na jejich škole byli za posledních 5 let identifikováni 1-2 nadaní žáci. Všichni respondenti mají tedy přehled o nadaných žácích na své škole, jelikož nikdo neuvedl možnost *Nevím*.

12. Kolik dětí bylo za posledních 5 let ve vaší škole identifikováno (případně diagnostikováno z PPP) jako nadaných či mimořádně nadaných?

7 odpovědí

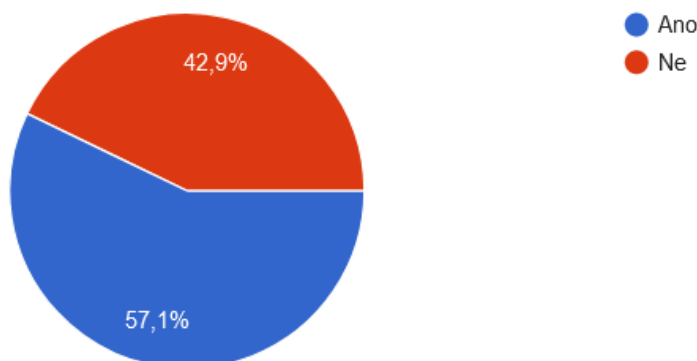

13. otázka – nadaní žáci ve škole v současné době

Více jak polovina respondentů (57,1 %, tedy 4 respondenti) zastupujících vedení školy uvedlo, že v současné době je na jejich škole identifikován nadaný či mimořádně nadaný žák. Uváděli to především ti, kdo v předchozí otázce určili počet nadaných žáků za posledních 5 let 1 a více nadaných žáků (kromě jednoho respondenta).

13. Je v současnosti ve vaší škole nadaný či mimořádně nadaný žák?

7 odpovědí

14. otázka – typ nadání, který žák vykazuje

4 respondenti, kteří uvedli, že se v současné době se na jejich škole vyskytuje nadaný žák, v této otázce uvádějí následující typy nadání: matematické (2 respondenti), mimořádně nadané a všeobecné bez specifikace. U těchto odpovědí jsem poměrně skeptická, protože v odborné literatuře můžeme najít typy nadání například. intelektové, umělecké, sportovní a praktické (Dočkal, Dochovičová, 2017, s. 31) Příště bych možná volila uzavřené otázky. U odpovědi matematické nadání můžu tento typ nadání radit mezi intelektové.

15. otázka – podpůrná opatření, která jsou nabízena školou

Odpovědi respondentů se lišily. Podpůrná opatření pro nadané žáky, která mohou školy nabídnout jsou:

- individuální přístup;
- akcelerace ve výuce;
- diferenciovaná výuka;
- soubor pomůcek/publikací pro rozvoj nadání;
- čas nad rámec běžné výuky;
- zapůjčení IT vybavení;

- rady, jak s nadáním pracovat;
- úzká spolupráce se ZUŠ;
- práce speciálního pedagoga;
- konzultace s učitelem matematiky.

Ti respondenti, kteří v předchozích otázkách uvedli, že mají zkušenost s nadanými či mimořádně nadanými žáky, byli v podpůrných opatření konkrétnější a shodovali se s legislativními dokumenty, která podpůrná opatření by správně škola měla nabídnout identifikovanému nadanému žákovi.

16. otázka – pomůcky, které školy může poskytnout nadaným žákům pro jejich vzdělávání

Všichni respondenti zaškrtili, že jsou schopni na svých školách zajistit pro nadané žáky **IT vybavení s přístupem k internetu**. 6 respondentů dále zaškrtl vlastní materiál, kteří sami vytváří učitelé školy, pouze dva respondenti jsou schopni na svých školách zajistit speciální učebnice a pomůcky a softwarové vybavení.

Opět ti, kteří mají větší zkušenost se vzděláváním nadaných žáků, mají větší možnost poskytnout vícero pomůcek pro jejich vzdělávání.

17. otázka – spolupráce s organizacemi podporující nadané žáky

3 respondenti (ti, kteří v současnosti nemají identifikovaného nadaného žáka) uvedli, že nespolupracují s žádnými organizacemi na podporu vzdělávání nadaných žáků. **Ti, kteří ve své škole nadaného žáka mají, spolupracují nejčastěji s Mensou ČR.** Překvapilo mě, že jedna ze škol, která uvedla, že spolupracuje s touto organizací, není na seznamu Mensy ČR.

Škola, která zaškrtl, že spolupracuje s Hroznatovou akademií má ve své škole identifikovaného nadaného žáka, avšak v odpovědi, jaký typ nadání žák vykazuje, uvedla pouze „*všeobecný bez specifikace*“. Z teoretické části vyplývá, že Hroznatova akademie podporuje především nadání umělecké.

Další dvě organizace, které respondenti uvádějí, jsou MAP SOKRA a NPI.

V poslední části otázníku měli respondenti možnost uvést další komentář týkající se vzdělávání nadaných žáků, avšak nikdo tak neučinil.

6.1.2 Z pohledu učitele

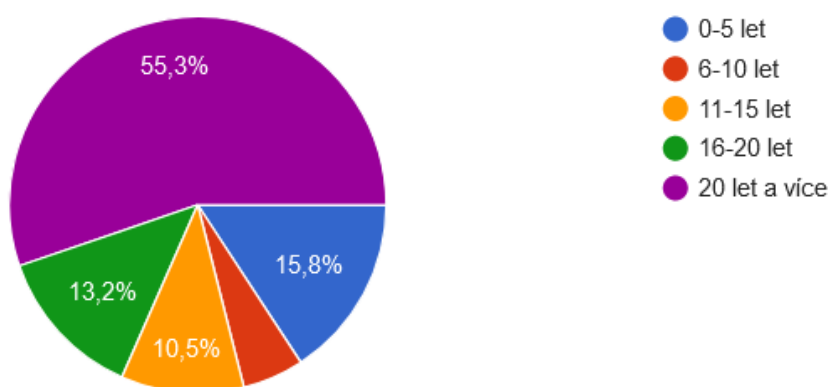
5. otázka – počet let pedagogické praxe

Dotazníkového šetření se zúčastnilo **nad polovinu učitelů, kteří mají praxi 20 let a více** (55,3 %, tedy 21 respondentů). Velmi mě překvapilo, že na druhém místě byli pedagogové s prací od 0-5 let (15,8 %, tedy 6 respondentů). Na třetím místě to byli pedagogové s praxí 16-20 let (13,2 %, 5 respondentů), dále učitelé s pedagogickou praxí 11-15 let (10,5 %, 4 respondenti) a dva respondenti s pedagogickou praxí 6-10 let (5,3 %).

Tato otázka zřejmě také odkazuje na to, že v Karlovarském kraji máme nejvyšší věkový průměr učitelů, což by odpovídalo tomu, že nejvíce respondentů bylo právě s pedagogickou praxí 20 let a více. Zároveň mě mile překvapilo, že druhou nejčastější skupinou respondentů byli učitelé s praxí 0-5 let.

5. Počet let pedagogické praxe:

38 odpovědí

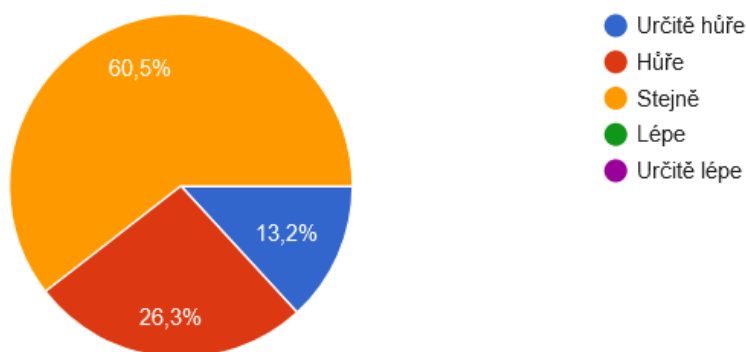
6. otázka – subjektivní pohled učitelů na připravenost Karlovarského kraje na vzdělávání nadaných žáků a mimořádně nadaných v porovnání s ostatními kraji

Stejně jako vedení škol, i **více jak polovina učitelů** se domnívá, že Karlovarský kraj je na tom **stejně** se vzděláváním nadaných žáků v porovnání s ostatními kraji (60,5 %, tedy 23 respondentů) – 18 učitelů s praxí 20 let a více, 3 učitelé s praxí 11-15 let, 2 učitelé s praxí 0-5 let. 10 učitelů (26,3 %) se domnívá, že Karlovarský kraj je na tom **hůře** v porovnání s ostatními kraji a 5 učitelů (13,2 %) si myslí, že **určitě hůře**.

Obdobně, jako tomu bylo i u odpovědí ze strany vedení škol, nikdo neuvedl, že by Karlovarský kraj na tom byl lépe nebo určité lépe než ostatní kraje.

6. Jak je podle vašeho názoru Karlovarský kraj připraven na inkluzivní vzdělávání nadaných a mimořádně nadaných žáků v porovnání s ostatními kraji (např. Plzeňský, Středočeský apod.)?

38 odpovědí

7. otázka – odůvodnění předchozího názoru

Učitelé, kteří uvedli, že je na tom Karlovarský kraj **stejně** v porovnání s ostatními kraji, přisuzují své tvrzení například tomu, že **nemají porovnání s ostatními kraji**, a tudíž danou situaci nemohou posoudit, **nemají důvod si myslet, že by na tom byl tento region jinak, že záleží na individuálním přístupu jednotlivých učitelů a jak se k inkluzi staví**, a ne na kraji, ve kterém se nadané dítě vzdělává. Ve většině odpovědí ale své tvrzení nedokážou konkrétně něčemu přisoudit, jelikož nejsou obeznámeni se situací v jiných krajích.

Učitelé, které vidí v tomto kraji situaci se vzděláváním nadaných žáků **hůře**, odůvodňují svá tvrzení například takto: **celková horší sociální situace, nedostatek pedagogů a finančních příspěvků od státu, nedostatečný prostor pro rozvoj nadaných žáků v běžných hodinách, vyšší věkový průměr učitelů**, kteří se nechtějí účastnit dalšího vzdělávání a že se **učitelé se musí soustředit spíše na žáky s jinou potřebou podpůrných opatření**.

Ti, kteří situaci v tomto regionu vidí **určitě hůře**, říkají že, **většina škol se o nadané žáky nezajímá** a spíše se zaobírají dětmi na druhé straně měřítka, **vysoké procento cizinců a žáků ze sociálně slabých rodin, že tento kraj je slabý v mnoha směrech**, je zde **málo specialistů** – speciálních pedagogů, psychologů a dále je to **nedostatek financí pro vzdělávání nadaných**.

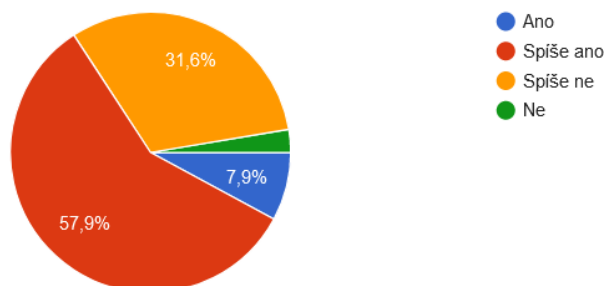
8. otázka – připravenost školy na inkluzivní vzdělávání z pohledu učitelů

Pouze **3 učitelé (7,9 %)** věří, že je jejich škola **připravená na inkluzivní vzdělávání nadaných či mimořádně nadaných žáků**. Více jak polovina učitelů (57,9 %, tedy 22 učitelů) se domnívají, že jejich škola je do jisté míry připravená, 12 učitelů (31,6 %) tvrdí, že škola, ve které působí, spíše není připravená a pouze 1 učitel (2,6 %) své škole nevěří, že by byla připravená na vzdělávání těchto žáků.

Určité speciální zaměření škol do jisté míry ovlivňuje inkluzivní vzdělávání nadaných žáků, i přesto však učitelé těchto škol neuváděli, že by jejich škola byla stoprocentně připravená na vzdělávání nadaných. Ve většině případech uvedli, že spíše je jejich škola připravená na inkluzivní vzdělávání nadaných či mimořádně nadaných žáků.

8. Domníváte se, že je vaše škola připravená na inkluzivní vzdělávání nadaných a mimořádně nadaných žáků?

38 odpovědí

9. otázka – kompetentnost učitele na práci s nadanými či mimořádně nadanými žáky

8 učitelů (21,1 %) se domnívá, že jsou kompetentní pro práci s těmito žáky. Opět **více jak polovina respondentů (52,6 %, 20 učitelů) se domnívají, že spíše jsou připraveni na vzdělávání nadaných žáků.** 9 učitelů o sobě tvrdí, že spíše nejsou připraveni na práci s nadanými a pouze 1 učitel uvádí, že není kompetentní.

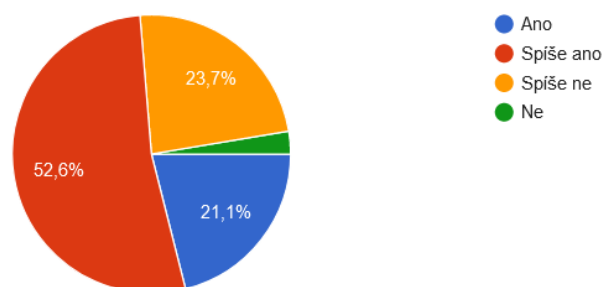
Ti, kteří sebe označili za kompetentní na práci s nadanými žáky, mají praxi ve svém oboru 16 a více let.

Nejvíce učitelů, kteří o sobě říkají, že spíše jsou kompetentní na práci s nadanými žáky mají praxi 20 let a více.

Ti, kteří říkají, že spíše nejsou připraveni na práci, mají praxi ve svém oboru nejčastěji do 15 let.

9. Domníváte se, že vy sám/sama jste kompetentní na práci s nadanými či mimořádně nadanými žáky v současné době?

38 odpovědí

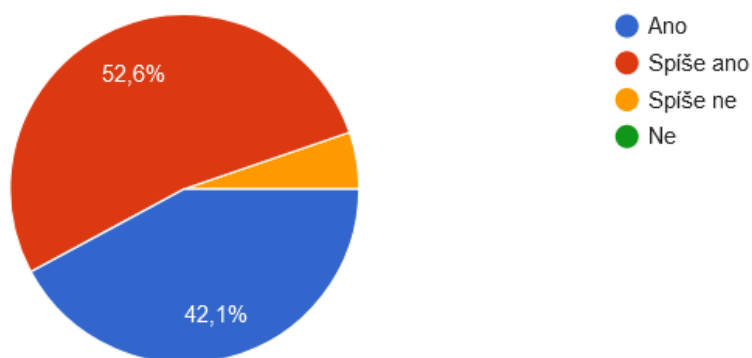

10. otázka – identifikace nadaného žáka ve třídě

16 učitelů (42,1 %) by ve své třídě určitě dokázali identifikovat nadaného žáka. Ve většině případů jsou to ti učitelé, kteří v předchozí otázce uvedli, že jsou nebo spíše jsou kompetentní na práci s nadanými žáky. Více jak polovina respondentů (52,6 %) by spíše dokázalo identifikovat nadaného žáka (jeden respondent dokonce uvádí, že i přesto, že spíše není kompetentní pro práci s nadanými, tak by ve své třídě takového žáka spíše dokázal identifikovat) a pouze dva učitelé (5,3 %) uvedli, že by to spíše nedokázali. Nikdo z respondentů nevedl, že by to nedokázal.

10. Domníváte se, že byste dokázal/a ve své třídě identifikovat nadaného žáka?

38 odpovědí

11. otázka – další vzdělání v rámci práce s nadanými žáky

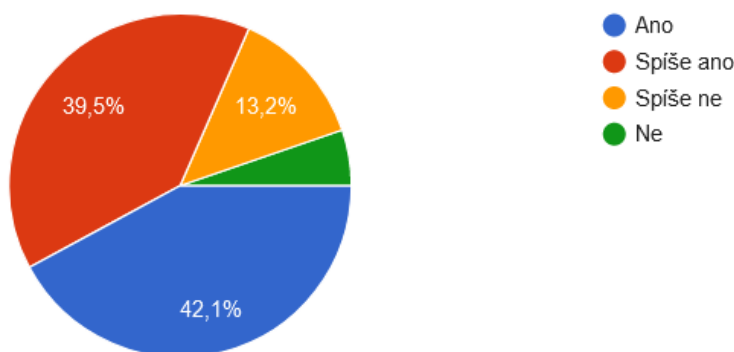
16 učitelů (42,1 %) by uvítalo další vzdělání pro práci s nadanými žáky. Nejsou to pouze ti učitelé, kteří v předešlých otázkách odpovídali, že nejsou například kompetentní pro práci s nadanými dětmi a ti, kteří by spíše nedokázali identifikovat nadaného žáka ve své třídě, ale objevují se zde i učitelé, kteří o sobě říkají že spíše jsou nebo jsou kompetentní pro práci s nadanými či mimořádně nadanými dětmi.

Dalších 15 učitelů (39,5 %) by spíše uvítalo další vzdělávání pro práci s těmito žáky, 5 respondentů (13,2 %) spíše není pro další vzdělání a 2 učitelé (5,3 %) se nechtějí účastnit dalšího vzdělání pro práci s nadanými.

Jeden z učitelů, co zaškrtl, že nepotřebuje další vzdělání v předchozích otázkách uvedl, že je kompetentní pro práci s nadanými či mimořádně nadanými. Druhý učitel o sobě říká, že spíše není kompetentní pro práci s těmito žáky, ale že například nadaného žáka by ve své třídě dokázal identifikovat.

11. Uvítal/a byste další vzdělání v rámci práce s nadanými a mimořádně nadanými žáky?

38 odpovědí

12. otázka – pomoc pro efektivnější podporu při vzdělávání nadaných žáků

V této otázce mohli učitelé volit z několika možností, případně dopsat to, co v možnostech není.

Většina učitelů by na své škole uvítala speciální učebnice a pomůcky a IT a softwarové vybavení (68,4 %). Dále to jsou možnosti dalšího vzdělání (42,1 %). Problém také vidí v nedostatku kvalifikovaných pedagogů (34,2 %) a stejně tak nedostatku kvalifikovaných pracovníků ve školském poradenském pracovišti. Dále by učitelům pomohla lepší spolupráce s PPP (23,7 %) a rodinou nadaného žáka (21,1 %). 4 učitelé (10,5 %) uvedli, že by jim pomohla lepší spolupráce se školním poradenským pracovištěm.

Největší problémem při vzdělávání nadaných žáků (tak, jak to vidí učitelé) bude nedostatek speciálních učebnic a pomůcek a dalších IT a softwarových vybavení ve školách.

13. otázka – podpora učitelé v rámci vzdělávání nadaných žáků

Opět v této otázce měli učitelé možnost volby či doplnit další možnost, která se neobjevila.

Nejvíce dostávají učitelé v rámci školy podporu pro vzdělávání nadaných či mimořádně nadaných žáků od **vedení školy** (39,5 %). Jako druhé uvádějí své **kolegy ze školy** (34,2 %). Až na třetím a čtvrtém místě to jsou zástupci školního poradenského pracoviště – **školní speciální pedagog** (21,1 %) a **výchovný poradce** (18,4 %). Pomoc od **školního psychologa** se dostává 4 učitelům a od **metodika prevence** 2 učitelům.

3 učitelé uvádějí, že se jim pomoci při vzdělávání nadaných žáků nedostává od nikoho. Jak uvádí jeden z respondentů, jejich školní poradenské pracoviště ve škole není úplné a spíše se tito odborníci zabývají žáky se speciálními vzdělávacími potřebami – poruchy chování, poruchy učení apod.

1 učitel dokonce uvádí, že informace pro práci s nadanými dětmi si vyhledává sám na internetu

14. otázka – nadaní žáci ve třídě v současné době

14 učitelů (36,8 %) uvádí, že v současné době mají ve své třídě nadaného žáka. Většina (63,2 %, tedy 24 učitelů) říká, že v současnosti ve třídě takového žáka nemají.

Ti, kteří uvedli, že v současné době mají ve třídě nadaného žáka, v předchozích otázkách uvedli, že jsou nebo spíše jsou kompetentní pro práci s nadanými žáky a že by je ve své třídě dokázali identifikovat.

15. otázka – konkrétní typ nadání

Ve většině případů se jedná o **intelektové nadání**, konkrétně matematické či s technickým zaměřením. Dále učitelé uvedli **nadání umělecké** (výtvarné) a dvou žáků **nadání sportovní**. U některých odpovědí jsem opět trochu skeptická, učitelé tyto nadané děti popisují jako svědomité žáky, že se umějí pěkně vyjadřovat nebo mají přehled. Jedná se ale opravdu o nadané žáky, nebo pouze bystré?

16. otázka – podpůrná opatření pro nadaného žáka (nejenom ze strany učitele)

Velmi mě zaskočilo, že někteří učitelé odpověděli, že žákovi se nedostává žádných podpůrných opatření.

Další podpůrná opatření, která byla žákovi poskytnuta, byla například: **pracovní listy, účast v kroužku pro nadané žáky, akcelerace do vyššího ročníku (matematika), výukový software, speciální učebnice, tablet, stavebnice, roboty, úlohy z Mensy ČR, IVP, individuální konzultace.**

17. otázka – podpůrná opatření ve výuce pro nadaného žáka ze strany učitele

V této otázce jsem se setkala jak s obecnými a celkově nevypovídajícími odpověďmi (celkem 6), tak i s odpověďmi, které mě mile překvapily a mohla jsem je porovnat s podpůrnými opatřeními, které doporučují některé legislativní dokumenty.

Jsou to např.:

- prostor a čas pro individuální práci;
- plán pedagogické podpory;
- výukové hodiny nad rámec běžné hodiny;
- IVP;
- podněty pro další práci;
- mezi ročníková spolupráce;
- akcelerace v některých předmětech;
- pomůcky:
 - náročnější materiál, pracovní listy;
 - výukový program, PC, tablety;
 - rozšiřující úkoly a učivo, gradované úlohy, rébusy, hlavolamy;
- obohacení učiva nad rámec ŠVP;
- všechna podpůrná opatření, která jsou doporučena PPP.

U vlastních materiálů, či práce navíc, jak někteří učitelé zmiňovali, by mě dále zajímalo, jestli to odpovídá požadavkům, že nadaný žák prostřednictvím těchto pracovních listů pouze neopakuje probrané učivo, ale obohacuje si své dosavadní zkušenosti.

18. otázka – dostupné pomůcky v rámci podpůrných opatření pro vzdělávání nadaných žáků ve výuce

Učitelé měli opět možnost volby či připsání dalších možností.

Nejčastěji učitelé uváděli **vlastní materiál** (81,6 %, tedy 31 učitelů). Dalšími nejčastějšími pomůckami, které jsou učitelé (65,8 %, 25 učitelů) schopni poskytnout ve své výuce, je **IT vybavení s přístupem k internetu – PC, tablety**. 13 učitelů (34,2 %) uvedlo, že ve své výuce mohou použít **speciální učebnice a pomůcky** a 8 učitelů (21,1 %) **softwarové vybavení – např. výukové softwary, odborné programy pro sběr, evidenci a zpracování dat**.

Další pomůcky, které uvedli samotní učitelé, jsou například **stavebnice a roboti**.

Další možnosti, které učitelé uvádějí, nejsou pomůckami (výtvarný kroužek ve školní družině, referáty na vybraná témata, účast na vědomostních soutěžích).

Jedním z cílů této otázky bylo také objasnit, zda se opravdu školy Karlovarského kraje potýkají s nedostatkem digitálních technologií. Řekla bych, že co se týče IT vybavení, respondenti dotazníkového šetření nemají problém s nedostatkem technologií.

Učitelé měli rovněž jako vedení škol na konci dotazníkového šetření prostor pro další komentář pro vzdělávání nadaných žáků. Tentokrát byla odezva větší. Učitelé například uvádějí, že je **nezbytná spolupráce mezi školou a rodinou**, jinak je vzdělávání nadaných zbytečné. Dále **si stěžují na současný stav inkluze v celé České republice**, která není dostatečně promyšlená a že celkově chybí podpora nadaných a mimořádně nadaných žáků. Problém vidí i v tom, že **se investuje více peněz do dětí se speciálními vzdělávacími potřebami z druhé strany spektra**.

6.2 Výsledky polostrukturovaného rozhovoru s psychologičkou PPP zabývající se nadanými žáky

První otázka se týkala objasnění **hlavního úkolu pedagogicko-psychologických poraděn při práci s nadanými žáky**. Psycholožka PPP popisuje jejich hlavní náplň práce jako diagnostiku a popsání speciálních vzdělávacích potřeb žáka pro školu. Je prý také důležité, o jakou konkrétní zakázku se jedná.

Co se týče **diagnostiky nadaných dětí**, respondentka uvedla, že opět záleží na zakázce, jestli se jedná čistě jenom o nadání nebo je tam přidruženého i něco jiného. Dále uvádí: *„Pokud je to čistě nadání, tak probíhá tak, že klienti podají žádost a my máme tři měsíce na to, abychom si je pozvali a většinou probíhá ta psychologická část diagnostiky, kde se dělá intelekt, tvořivost většinou, a podle toho, co ještě to dítě má za specifika, tak se tam přidávají další věci a my teda třeba standartně úplně neděláme osobnostní testy, ale pokud je tam nějaký důvod, proč je udělat, tak samozřejmě uděláme.“* K osobnostním testům se prý přechází tehdy, když jsou u dítěte nějaké neurotické potíže nebo až nezdravý perfekcionismus. Zároveň je častější u starších dětí.

Následující otázka se týkala **podpůrných opatření a zda se klienti obrací na PPP, pokud ve škole nefungují podpůrná opatření prvního stupně**. Velmi mě zaskočila odpověď respondentky: *„Nevím, jakou máte zkušenost vy z Mariánek, ale ve většině případů na podpůrná opatření prvního stupně vůbec nepřijde řada.“* Následně bylo toto tvrzení objasněno tím, že podpůrná opatření prvního stupně nejsou často pojmenována a přirozeně vyplývají z metod práce učitele. Častou motivací škol oslovit PPP bývá potřeba speciálních pomůcek. Rodiče zase naopak kontaktují PPP nejčastěji s obavami, zda by jejich dítě nemělo přeskočit ročník. Respondentka uvádí, že v tuto chvíli se jedná o nejčastější případ, kdy rodiče oslovují PPP, zda jejich dítě není nadané. *„V tuto chvíli je to nejčastější případ. Možná tím, že jsme jich dříve tolik neměli, ale teď se začínají takhle ukazovat.“* Dále se klienti obrací na PPP, pokud potřebují například uvolnění z výuky na různé mimoškolní aktivity. Z odpovědi tedy vyplývá, že na PPP se nejčastěji obrací školy s potřebou speciálních pomůcek a dále rodiče se žádostí o akceleraci do vyššího ročníku či uvolnění dítěte na mimoškolní aktivity. To, že by nefungovala podpůrná opatření prvního stupně není důsledkem návštěvy či poslání dítěte do PPP.

Dále mě zajímalo, **kolik ročně PPP identifikují nadaných dětí**. Na tuto otázku mi respondentka odpověděla trochu jinak, než jsem zamýšlela. Respondentka uvedla, že v současnosti je v Karlovarském kraji diagnostikováno 165 nadaných či mimořádně nadaných žáků, z toho jich je 23 na Chebsku, 130 na Karlovarsku a 12 na Sokolovsku. Kolik ročně PPP identifikují nadaných žáků jsem tedy nezjistila.

Mezi **nejčastější typy nadání**, které PPP diagnostikují, respondentka uvedla: „... *my umíme diagnostikovat v podstatě jenom to jedno nadání, to rozumové, respektive když budeme hodně přesní, tak to logicko-matematické a to verbální, ...*“ Pokud PPP potřebují diagnostikovat jiné nadání než rozumové, potřebují vyplněný formulář od jiného odborníka přes nadání, které dítě vykazuje. Tedy například, pokud dítě má nadání umělecké, na diagnostice se podílí i učitel ze základní umělecké školy.

Mezi **nejčastější problémy při identifikaci nadaných dětí** uvedla respondentka **věk dítěte**. Je to kvůli tomu, že celkově je jejich identifikace náročná, například udržet jejich pozornost. Také je to způsobeno tím, že poradna, ve které respondentka působí, není vybavená testy pro nižší věk. Pokud je tedy potřeba speciálních testů pro menší děti, posílá je psychologka do PPP v Sokolově, kde jsou těmito testy vybaveny. Další problém vidí respondentka v tom, pokud dítě má **přidruženou diagnózu**, může to nadání zkreslovat. Dále může nastat potíž v tom, pokud rodiče nechtějí, aby jejich dítě mělo „**nálepku**“ **nadaného žáka**. Jak uvádí respondentka: „... *pak postupujeme spíš po linii práce s tou rodinou, než že by se to nějak řešilo ve škole. Nevím, jestli je to problém, ale já s tím častěji souzním víc než s tou podporou nadání ve škole, ...*“ Poslední problém při identifikaci nadaného žáka uvádí psychologka ten, že se někdy dostane do **rozporu s pohledem učitele**, „*který má pocit, že tohle je rozhodně nadané dítě. Není. Právě bych řekla, že často to vyústí v ty rodiče, kteří raději nechtějí tu „nálepku“, než aby tam se nějak přetahovali.*“ Pokud nastane taková situace, že se psychologka dostane do rozporu s učitelem, snaží se s dotyčným učitelem co nejvíce komunikovat. „*Hodně také záleží, jestli je to o tom, že paní učitelka jenom má pocit, že tohle není nadané dítě, ale dává mu podporu adekvátní, tak dobře, proč ne. Pokud je to o tom, že paní učitelka tvrdí, že to není nadané dítě a pak s ním nepracuje, tak se samozřejmě snažíme, aby to tam se nějak prorazilo.*“ Jak uvádí respondentka, v tomto případě nezáleží na délce praxe nebo věku

učitele, ale spíš jde o osobnostní záležitost jednotlivých učitelů. Často se to také stává u dětí, kteří mají právě přidruženou diagnózu, která vrhá nadání do ústraní.

Pomoc, kterou PPP nabízejí školám při vzdělávání nadaných žáků, popisuje respondentka tímto způsobem: *„Jestli je to osobní dopomoc od nás, tak určitě je to metodická porada, určitě je to přiznání nějakých pomůcek, což jak říkám bývá nejčastější zakázka. Určitě je to, že když učitel potřebuje, tak se můžeme domluvit na schůzce a dát nějakou přípravu při tvorbě individuálního plánu. Určitě děláme to, že jezdíme na ty školy a když je nějaký problém, tak se snažíme ten problém s tím učitelem nějak řešit, případně ještě odkazujeme na další organizace, služby, které jim s těmi nadanými mohou pomoci.“* Naopak, co respondentka potřebuje od vyučujících, je to, aby jí poskytli informace o slabých a silných stránkách dítěte ve výuce, byli vstřícní vůči dítěti a případně se zlepšila komunikace mezi učitelem a PPP.

V návaznosti na tuto otázku jsem se dotazovala, zda existuje něco, co by případně mohlo zlepšit vzájemnou spolupráci mezi učitelem a PPP. Respondentka uvedla, že záleží na konkrétních lidech. Dále by uvítala větší prostoje pro osobní setkávání s učiteli, jelikož práce psychologů jí to příliš neumožňuje vzhledem k náplni její práce.

Co se týče **přípravenosti škol v Karlovarském kraji na vzdělávání nadaných žáků**, respondentka reagovala: *„Domnívám se, že je to tak půl na půl. Školy, které chtějí jít tímhle směrem a mají personální možnosti, tak jsou dobře připraveny a školy, které tak jako spíš bojují o život, aby přežily výuku a měly dostatek personálu pro zajištění základních věcí, tak si myslím, že nemají v tuhle chvíli možnost tohle řešit.“* Velkým problémem se jeví tedy nedostatek pedagogů v tomto kraji, což může ovlivnit i vzdělávání nadaných žáků.

Školy, které by psychologka doporučila v Karlovarském kraji pro vzdělávání nadaných a mimořádně nadaných žáků, jsou následující. Konkrétně jmenovala školu 6. ZŠ Cheb, kde se domnívá, že se věnují nadaným žákům. *„Řekla bych, že tam pořídili i spousta materiálu, který ta škola může použít. Výhodou je samozřejmě školní speciální pedagog. Myslím si, že to je věc, která dává škole hrozně velké možnosti v tom, jak to dítě podpořit. Speciální pedagožka jim pomáhá a myslím si, že se teď snažili poskládat i tu první třídu tak, aby se jich tam sešlo víc těch dětí v jedné skupině a mohlo se s nimi pracovat trochu*

víc vyhovujícím způsobem.“ Dále v rozhovoru psychologka ocenila gymnázium v Aši a Svobodnou chebskou školu.

V návaznosti na tvrzení, že 6. ZŠ Cheb velmi pomáhá školní speciální pedagog, jsem se zajímala, zda **je pro Karlovarský kraj úskalí to, že se potýká s nedostatkem odborného personálu ve školním poradenském pracovišti**. Respondentka odpověděla takto: „*Určitě. Hlavně si říkám, že je to pořád člověk, který má na rozdíl od vyučujícího hodně volné ruce v tom plánovat nějaké ty aktivity navíc a vůbec přemýšlet o tom, co se pro ty děti dá dělat. Trošku si říkám, že učit ve třídě, kde máte dva Ukrajince, dvě děti s odlišným mateřským jazykem, dvě hyperaktivní děti a dvě nadané děti, že to je nadlidský výkon. Takže, když tam potom není někdo, kdo má tu energii a sílu, a ještě jako vymýšlet něco navíc, tak rozhodně rozumím tomu učiteli, že si odučí to svoje a je rád, že je rád.*“

Poslední okruh otázek se zaměřoval na to, **co se v oblasti podpory nadaných žáků v Karlovarském kraji obecně daří a co je naopak stále problémem**. Respondentka vyzdvihla tyto aspekty:

- zvedá se povědomí o tom, že je potřeba si všimnout i nadaných žáků;
- v Karlovarském kraji je hodně aktivních lidí, kteří se snaží do péče o nadané zapojit;
- před koronavirem byly dobře zaběhlé vzdělávací aktivity a síťování, teď se bohužel musí soustředit na něco jiného;
- spousta školek se povedlo vybavit povědomím o nadaných dětech a pořídit materiál k diagnostice těchto dětí;
- vznik alternativních škol, které někteří rodiče vyhledávají, pokud mají diagnostikovaného nadaného žáka.

Co vidí stále jako **problematické** je například zachytávání nadaných žáků ve školách, kdy jí připadá, že svým způsobem se to nějak děje, ale ještě to úplně nefunguje. „*Co mě trošku občas mrzí, je taková nechuť vyučujících jít do nových věcí.*“ Respondentka uvádí, že se snaží školy odkázat na nové diagnostické metody, ale učitelé si to raději udělají po svém. Jedním ze screeningových testů, které respondentka uvedla, jsou **testy TIM**. Testy TIM

jsou testy pro identifikaci nadaných žáků v matematice, které se mohou provádět od 3. až do 5. ročníku jak individuálně, tak i skupinově.¹⁶ Další, s čím Karlovarský kraj neustále bojuje, je personální nedostatek speciálních pozic. Dále problém tohoto regionu shrnuje takto: „*Vůbec bych řekla, že pokud to srovnávám s jinými školami mimo kraj, tak pořád ještě nejsme na takové úrovni jako profesionality, co se týče chápání, zodpovědnosti za řešení některých jako věcí ze strany učitele, poradny, prostě všech těch institucí, že pořád jako mám pocit, že hodně jako takový jako puštěný do vody a plavte, jak umíte. Tohle vnímám, že je tady trošku neošetřené a myslím si, že je to způsobeno tím, že do Prahy jsou to přece jenom dvě hodiny cesty, když se chce člověk v něčem „vyzdělat“ nebo tak, tak je to často nemožné i vzhledem k tomu, že ho nemá kdo zastoupit a tak podobně.*“

V poslední otázce jsem se zajímala o to, zda by respondentka ocenila, kdyby se **více pracovníků PPP zabývalo nadanými dětmi**. Respondentka by uvítala, kdyby se pracovníci PPP nadanými dětmi opravdu zabývali, „... *jsme hrozně rozdrobeni v tom, kdo co umí, kdo co dělá, kdo vůbec vnímá takové to, že by se mělo dělat něco navíc a tak podobně. A to ne jenom v poradnách, ale i ve školách.*“

6.3 Výsledky písemného dotazování se speciální pedagožkou PPP

První otázka opět směřovala na to, **co je hlavním úkolem PPP při práci s nadanými žáky**. Respondentka uvedla: „*Především diagnostika nadání a společně se školou co nejlepší nastavení podpory.*“

Mezi nejčastější **projevy, které tito žáci vykazují** a se kterými se respondentka setkala, uvedla: „*Nemohu dostatečně posoudit. Předpokládám, že kvalitní výkony ve všech nebo v některých oblastech výuky. Moji klienti s identifikovaným nadáním byli spíš introvertní, jedna dívka byla terčem posměchu a rozjela se v jejích případech šikana.*“

Respondentka ročně identifikuje poměrně málo nadaných žáků. Jak sama uvedla: „... *za posledních 5 let to byli asi 3.*“

¹⁶ *Nadané děti* [online]. 2022 [cit. 2022-06-20]. Dostupné z: <https://www.nadanedeti.cz/testy-matematicky-test-tim>

Následující otázka se zaměřovala na to, **kdo se nejčastěji na respondentku obrací a proč**. Respondentka uvedla: „*V případě mých klientů rodiče, kteří sami identifikovali kvalitní výkony svého dítěte. V několika případech se jednalo o akceleraci v matematice.*“

Při uvedení **nejčastějších problémů při identifikaci těchto žáků**, se respondentka do jisté míry shodovala s předchozí respondentkou v tom, „*že mnohdy učitelé neodhalí nadání u svého žáka včas a toho pak semele průměr nebo se mohou projevit poruchy chování.*“

Co se týče **přípraveností škol Karlovarského kraje pro práci s nadanými žáky**, obdobně jako respondentka z předešlého rozhovoru, tak i tato respondentka uvedla: „*Jak které. Spíš než připravenost školy je to otázka ochoty jednotlivých učitelů věnovat se žákovi více než ostatním, když to potřebuje. A s tím se dá těžko co dělat.*“

Poslední otázka směřovala na to, **co se Karlovarskému kraji daří při vzdělávání nadaných žáků a co je naopak problematické**. Respondentka reagovala takto: „*To opravdu nevím. Ve školách mají podporu, jde zde dost kvalitní síť mimoškolní zájmové činnosti s kvalitními pedagogy a trenéry, umělecké i sportovní soutěže. Pravdou je, že pro velmi nadané žáky (intelektově, umělecky i sportovně) vyhledávají rodiče trenéry či školy většinou v Plzni nebo v Praze.*“

6.4 Výsledky případové studie školy ZŠ Jih Mariánské Lázně

V rámci **obsahové analýzy ŠVP** jsem se soustředila na následující aspekty:

- Jakým způsobem je popsána diagnostika nadaných žáků ve škole?
- Jakým způsobem je popsáno vzdělávání nadaných či mimořádně nadaných žáků?

Tématem vzdělávání nadaných žáků se ZŠ Jih ve větší míře zabývá ve svých ŠVP již od roku 2016. V současném ŠVP tomu není jinak. Vzdělávání žáků nadaných a mimořádně nadaných se věnuje celá jedna podkapitola, konkrétně podkapitola 3.4. Jiné kapitoly se tímto tématem konkrétně nezabývají, spíše jsou vyzdvihováni žáci se speciálními vzdělávacími potřebami. Dále je zřejmé, že odpovědnou osobou za vzdělávání nadaných a mimořádně nadaných žáků, je vedení školy.

Diagnostika nadaného či mimořádně nadaného žáka

Co se týče diagnostiky nadaného žáka ve škole ze strany učitelů, ŠVP se o ničem takovém nezmiňuje.

O diagnostice mimořádně nadaných žáků se zmiňuje pouze jeden bod: „*Zjišťování mimořádného nadání včetně vzdělávacích potřeb žáka provádí školské poradenské zařízení ve spolupráci se školou, která žáka vzdělává. Pokud se nadání žáka projevuje v oblastech pohybových, manuálních nebo uměleckých dovedností, vyjadřuje se školské poradenské zařízení zejména ke specifikům žákovy osobnosti, která mohou mít vliv na průběh jeho vzdělávání, a míru žákova nadání zhodnotí odborník v příslušném oboru, jehož odborný posudek žák nebo zákonný zástupce žáka školskému poradenskému zařízení poskytne.*“ (ŠVP ZŠ Jih Mariánské Lázně, 2019, s. 12)

Vzdělávání nadaných a mimořádně nadaných žáků

V úvodu této kapitoly nalezneme definici nadaného a mimořádně nadaného žáka (ŠVP ZŠ Jih Mariánské Lázně, 2019, s. 12):

- „*Za nadaného žáka se považuje především žák, který vykazuje ve srovnání s vrstevníky vysokou úroveň v jedné či více oblastech rozumových schopností, v pohybových, manuálních, uměleckých nebo sociálních dovednostech.*“
- „*Za mimořádně nadaného žáka se považuje především žák, jehož rozložení schopností dosahuje mimořádné úrovně při vysoké tvořivosti v celém okruhu činností nebo v jednotlivých oblastech rozumových schopností, v pohybových, manuálních, uměleckých nebo sociálních dovednostech.*“

Při vzdělávacím procesu nadaného žáka může škola poskytnout následující podpůrná opatření (ŠVP ZŠ Jih Mariánské Lázně, 2019, s. 12-13):

- „*Pro nadané žáky může ředitel školy vytvářet skupiny, ve kterých se vzdělávají žáci stejných nebo různých ročníků školy v některých předmětech.*“

- *„Nadaným žákům lze v souladu s vývojem jejich školních dovedností rozšířit obsah vzdělávání nad rámec stanovený příslušným vzdělávacím programem nebo umožnit účast na výuce ve vyšším ročníku.“*
- *„Nadaní žáci se mohou se souhlasem ředitelů příslušných škol současně vzdělávat formou stáží v jiné škole stejného nebo jiného druhu.“*
- *„Pro nadané a mimořádně nadané žáky je vypracován PLPP. Na základě doporučení ŠPZ škola vypracovává IVP.“*

Ve větší míře je v této podkapitole dále věnováno tvorbě, realizaci a vyhodnocování individuálního vzdělávacího plánu. Nalezneme zde definici IVP: *„Individuální vzdělávací plán je závazným dokumentem pro zjištění vzdělávacích potřeb mimořádně nadaného žáka a je součástí dokumentace žáka ve školní matrice.“* (ŠVP ZŠ Jih Mariánské Lázně, 2019, s. 12)

Dále je zde uvedeno, za jakých podmínek může být vzdělávání mimořádně nadaného žáka podle IVP uskutečněno. *„Vzdělávání mimořádně nadaného žáka se může uskutečňovat podle individuálního vzdělávacího plánu, který vychází ze školního vzdělávacího programu, závěrů psychologického a speciálně pedagogického vyšetření a vyjádření zákonného zástupce žáka.“* (ŠVP ZŠ Jih Mariánské Lázně, 2019, s. 12)

Jak je uvedeno v ŠVP, *„zpracování a provádění individuálního vzdělávacího plánu zajišťuje ředitel školy.“*, kdy v průběhu školního roku může být upravován a doplňován. Následně, tedy dvakrát ročně, školské poradenské zařízení vyhodnocuje naplňování IVP a jeho účinnost, případně nabídne poradenskou podporu.

V žádném bodě, co se týče IVP, není zmíněna role učitele. Z informací vyplývá, že veškerou zodpovědnost nejenom pro zpracování a uskutečnění IVP pro mimořádně nadané žáky, ale i jejich vzdělávání nese vedení školy. Na druhou stranu, jak je uvedeno v RVP, každá škola si může stanovit *„zodpovědné osoby a jejich role v systému péče o nadané a mimořádně nadané žáky.“*

Další podpůrná opatření pro vzdělávání nadaných či mimořádně nadaných nejsou rozepsána do většího detailu.

Ve **školním řádě** se téma nadaných žáků objevuje v kapitole hodnocení, konkrétně v podkapitole *Hodnocení žáků se speciálními vzdělávacími potřebami*. V této podkapitole najdeme hodnocení nadaných žáků, i když se spíše jedná o vzdělávací proces, který zní takto: „*Ředitel školy může mimořádně nadaného nezletilého žáka přeřadit do vyššího ročníku bez absolvování předchozího ročníku. Součástí žádosti žáka, který plní povinnou školní docházku, je vyjádření školského poradenského zařízení a registrujícího praktického lékaře pro děti a dorost. Podmínkou přeřazení je vykonání zkoušek z učiva nebo části učiva ročníku, který žák nebo student nebude absolvovat. Obsah a rozsah zkoušek stanoví ředitel školy.*“ (Školní řád ZŠ Jih Mariánské Lázně, 2020, s. 21)

Rozhovor

První otázka směřovala na to, komu prvně se žák jevil jako nadaný. Paní učitelka odpověděla následovně: „*Tomáš byl šikovným chlapcem už v 1. třídě. Patřil mezi ty lepší žáky v matematice, na začátku školního roku v 1. třídě už dokázal sám počítat do 15. I přesto jsem v něm neviděla něco výjimečného. Ve 2. třídě se na mě obrátila jeho maminka, která pracuje v pedagogicko-psychologické poradně, zda by Tomáše mohla vzít na vyšetření do PPP, že se jí zdá, že by mohl navštěvovat hodiny matematiky ve vyšším ročníku.*“ **Prvním identifikátorem** byl tedy v tomto případě **rodič** žáka, který navíc pracuje v PPP.

Další otázkou bylo, jak probíhala **diagnostika** Tomáše, zda se na diagnostice podílela i matka chlapce. Paní učitelka odpověděla: „*Maminka Tomáše sama nedagnostikovala, protože v Mariánkách v PPP nemají vybavení, tedy myslím testy, pro diagnostiku nadaných žáků. Pokud si dobře vzpomínám, Tomáš byl diagnostikován v PPP v Chebu.*“

Zdali paní učitelka předpokládala, že Tomáš bude diagnostikován jako nadané dítě, respondentka reagovala tímto způsobem: „*Trošku mě to zaskočilo. Jak jsem říkala, Tomáš byl vždycky velmi bystrý ve všech předmětech, v matematice patřil mezi rychlejší děti, ale za tu dobu, co jsem ve školství, jsem se setkala ještě s šikovnějšími dětmi na matematiku, než je Tomáš, proto jsem ho ani nenavrhovala k vyšetření v PPP. Za mě je to pořád*

chytřejší dítě než někteří, které mám ve třídě, ale nadaného žáka si představuji trochu jinak.“

Paní učitelka si nadaného žáka představuje tímto způsobem: *„Nevím, jak bych to řekla nebo popsala. Řekla bych, že nadaný žák má potřebu něco neustále zkoumat, objevovat, dožadovat se dalších výzev pro naplnění jeho potřeb a podobně. U Tomáše mi tohle trochu scházelo. Samozřejmě, že jsem si všimla, že v některých situacích se nudí, protože už má vše vyřešené, ale dala jsem mu pracovní list pro rychlíky a zase se zaujetím pokračoval dál.“*

Co se týče **podpůrných opatření po diagnostice PPP**, paní učitelka odpověděla: *„Po diagnostikování Tomáše jako mimořádně nadaného v PPP se začala řešit možnost přestupu do vyššího ročníku v matematice. Vlastně od 2. ročníku začal Tomáš navštěvovat matematiku ve 3. ročníku u naší nově začínající učitelky. Myslím si, že Tomášovi to vyhovuje, ve třídě na matematiku je spokojený, jenom sem tam dává někdy spolužákům znát, že on je ten lepší, co už umí matematiku lépe než jeho vrstevníci. Snažím se ho vždycky v tomto směru usměrnit.“*

Následující otázka se zaměřovala na žáka v **jiných předmětech**. Paní učitelka odpověděla: *„V jiných předmětech se mi zdá, že je Tomáš tam, kde má být. Je šikovný, umí si poradit, dokáže poradit spolužákům. Určitě bych třeba v češtině nebo prvouce vyzdvihla jiné žáky, kteří jsou opravdu dobří, ale Tomášovi tyto předměty nedělají problém, vyhovují mu metody a tempo práce.“*

Nejvíce podpory při vzdělávání Tomáše, se paní učitelce dostává ze strany **vedení školy**: *„Vlastně nejvíce se na celém procesu podílela paní zástupkyně, která byla v úzkém kontaktu s PPP v Chebu. Řekla bych, že v tomto směru naše vedení funguje skvěle, že víme, na koho se můžeme obrátit. Určitě bych více ocenila, pokud bychom dostali nějakou přesnější metodiku pro práci se žáky nadanými. Zatím se snažím vycházet ze své praxe a jedním podle svého nejlepšího vědomí a svědomí. Naopak je tomu u žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, kteří mají poruchy učení nebo chování, těch už mi za ty léta prošlo tolik, že s čistým svědomím mohu říct, jak na ně, ale u žáků nadaných si stále nejsem jistá. Určitě bych uvítala i nějaké školení na toto téma, ne jenom školení zabývající se syndromem vyhoření učitelů nebo ADHD.“*

7 Shrnutí výsledků a jejich interpretace

Cílem praktické části bylo popsat, jakým způsobem je školství Karlovarského kraje připraveno na inkluzivní vzdělávání nadaných a mimořádně nadaných žáků, zejména i vzhledem k jeho charakteristice, která vyplývá z Českého statistického úřadu a ze zpráv České školní inspekce. Dalším cílem bylo popsat, jak funguje systémová podpora učitelů a nadaných žáků ze strany pedagogicko-psychologických poraden v tomto regionu.

V současnosti je v Karlovarském kraji pedagogicko-psychologickými poradnami diagnostikováno 165 nadaných žáků. Ve skutečnosti však v tomto kraji může být nadaných žáků mnohem více, jelikož to, že dítě není diagnostikováno PPP neznamena, že nemusí být nadané.

Z výsledků dotazníkového šetření vyplývá, že školy (ať už se jedná o vedení škol nebo učitele) do jisté míry dokáží zajistit vhodné vzdělávací prostředí pro nadaného či mimořádně nadaného žáka. Je zřejmé, že školy a učitelé, kteří mají nějakou zkušenost s nadanými žáky, dokáží být ke vzdělávacímu systému více kritičtí a dokázali na otázky odpovídat konkrétněji. V tomto ohledu příliš nezáleží na délce praxe pedagoga nebo na speciálním zaměření školy, nýbrž na individuálním přístupu každého učitele. Díky tomu je viditelná absence systematické podpory při vzdělávání nadaných a mimořádně nadaných žáků. Bylo by zapotřebí se více touto problematikou ve školách zabývat, jelikož se pro mnohé stále jedná o ne příliš aktuální téma. Učitelé nemají porovnání s ostatními regiony a nedokáží konstruktivně posoudit situaci v Karlovarském kraji. Bohužel se obávám, že v současné době bude toto téma ještě více opomíjeno, jelikož se školství v celé republice potýká s jinými a aktuálnějšími problémy.

Domnívám se, že v Karlovarském kraji chybí celková spolupráce mezi školami (včetně školního poradenského pracoviště) a pedagogicko-psychologickými poradnami, co se týče vzdělávání nadaných žáků. Podpora učitelů při vzdělávání této skupiny žáků by neměla být pouze ze strany vedení školy a kolegů, jak vyplývá z výsledků dotazníkového šetření. Chybí odborníci ve školních poradenských pracovištích, jakou jsou například školní speciální pedagogové. Ti by se měli především podílet na spolupráci s učitelem při výchovně-vzdělávacím procesu nadaného žáka ve škole a učitele podporovat při jeho práci. Tento problém však jednotlivé školy nevyřeší, jelikož se jedná o problém postihující celý

kraj. V mnohých školách je jeho vedení rádo, že obstará konkrétně pro svou školu alespoň výchovného poradce a metodika prevence.

Vedení škol by pro efektivnější výuku nadaných žáků uvítalo lepší připravenost pedagogů pro práci s těmito dětmi. Učitelům by na druhou stranu pomohla možnost dalšího vzdělávání spjata s touto problematikou či poskytnutí více speciálních učebnic a pomůcek. I přesto většina učitelů uvádí, že se cítí být kompetentními pro práci s nadanými žáky a že by ve své třídě dokázali identifikovat nadaného žáka. Zajisté by těmto školám pomohla i lepší spolupráce s organizacemi zabývající se speciálně nadanými a mimořádně nadanými žáky, kteří by jim pomohly nejenom z hlediska metodiky, ale i identifikace. Domnívám se, že školám chybí i povědomí o koordinátorech pro nadané žáky, na které by se mohly obracet.

Z odpovědí psychologů PPP vyplývá, že Karlovarský kraj není celkově připravený na práci s nadanými a mimořádně nadanými dětmi, žáky a studenty. Není to tedy pouze strany škol a pedagogů, nýbrž i ze strany samotných PPP. Většinou se pedagogové a pracovníci PPP musí zaměřovat na děti z druhé strany měřítka. Dále chybí pracovníci těchto poraden, kteří by byli stoprocentně kompetentní pro práci s nadanými žáky. Mezi PPP Karlovarského kraje musí fungovat spolupráce, aby si případné klienty mohli předat do péče. Všechny poradny nejsou vybaveny testy pro diagnostiku nadaných žáků.

PPP se do vzdělávacího procesu nadaných zapojují při odbornější diagnostice a potřebě podpůrných opatření druhého až čtvrtého stupně. Z výpovědí vyplývá, že podpůrná opatření prvního stupně jsou často přeskočena a školy nebo rodiče se obrací přímo na PPP. Nejčastěji se na PPP obrací rodiče, kteří by pro své dítě chtěli zajistit přeskočení ročníku (tedy ještě před zahájením povinné devítileté školní docházky) nebo výuku jednoho předmětu ve vyšším ročníku. Druhým nejčastějším případem bývá zajištění speciálních pomůcek do výuky pro nadané žáky, kdy se na PPP obrací přímo školy.

Z výpovědí psychologů a speciální pedagožky PPP vyplývají nejčastější problémy při diagnostice nadaných žáků v PPP, a to je nízký věk dítěte, kdy poradny nejsou připraveny poskytnout adekvátní test pro danou věkovou kategorii. Často se PPP také dostanou do rozporu s učiteli, kteří mají jiný názor na dané dítě než odborník z poradny. Také se může stát, že rodiče diagnostikovaného dítěte nechtějí, aby jejich dítě mělo nálepkou „nadaný“.

Pokud nastane tento problém, PPP spolupracují pouze s rodiči a dítě pokračuje ve výchovně-vzdělávacím procesu ve škole bez zvláštních zavedených podpůrných opatření. Posledním častým problémem bývá identifikace nadaného žáka ze strany učitelů, kdy nadání žáka se může schovávat za přidružené poruchy, nebo naopak, kdy dítě je ze strany učitele identifikováno jako nadané, ale jedná se pouze o dítě bystré (viz. podkapitola 3.5).

To, co se naopak Karlovarskému kraji například začíná dařit v rámci vzdělávání nadaných žáků, je to, že se začíná zvyšovat povědomí škol o této problematice. Stále více lidí si všímá, že je nutné se těmto žákům věnovat ve stejné míře jako žákům ostatním. Vznikají zároveň alternativní školy, které mohou pomoci při vzdělávání těchto dětí.

Z případové studie základní školy vyplývá to, co bylo do jisté míry potvrzeno ve výsledcích dotazníkového šetření a rozhovorů. Za vzdělávání nadaných žáků zodpovídá především vedení školy, jak vyplývá z obsahové analýzy ŠVP. Škola může diagnostikovanému nadanému žákovi z PPP vypracovat individuální vzdělávací plán a tím mu tak zajistit přestup do vyššího ročníku nebo přestup do vyššího ročníku v rámci jednoho předmětu. Další podpůrná opatření pro vzdělávání nadaných žáků vychází především z kurikulárních dokumentů. Opět se prokázal problém při identifikaci, kdy ze strany učitele nebylo dítě ani nominované, že by se mohlo jednat o nadaného žáka a že chybí hromadné mapování nadaných žáků ve školách.

Na základě získaných výsledků praktické části a informací z teoretické části se pokusím zodpovědět na výzkumné otázky, které jsem si stanovila.

1. Jakým způsobem ovlivňuje charakteristika Karlovarského kraje vzdělávání nadaných žáků v tomto kraji?

Karlovarský kraj má svá specifika, co se týče sociálně-ekonomického charakteru, tak i specifika ve školství (viz. kapitola 2). Z výsledků výzkumných šetření vyplývá, že největším problémem Karlovarského kraje je nedostatek kvalifikovaného personálu, stejně tak, jako uvádí Česká školní inspekce. Jedná se ať už o pedagogy, pracovníky školních poradenských pracovišť nebo pracovníky školského poradenského zařízení, kteří by stoprocentně chápali problematiku vzdělávání nadaných žáků. Všechny školy

Karlovarského kraje nemají možnost mít plně obsazené školní poradenské pracoviště. Pedagogicko-psychologické poradny musí napříč krajem spolupracovat, protože ne všechny si dokáží poradit právě třeba s nadanými žáky, např. chybí testy inteligence a tvořivosti pro diagnostiku těchto dětí ve všech věkových kategoriích.

Co se týče nejvyššího věkového průměru učitelů tohoto kraje (viz. strana 26), do značné míry to nijakým způsobem vzdělávání nadaných či mimořádně nadaných žáků neovlivňuje. Z výsledků dotazníkového šetření a rozhovorů s pracovníci PPP vyplývá, že spíše než na věku učitele, záleží na jednotlivých učitelích, jak se k dané situaci postaví. Někteří učitelé se více zaobírají problematickými žáky, než aby se soustředili na žáky s nadáním.

Dále ČŠI uvádí, že školství Karlovarského kraje potýká s nedostatkem digitálních technologií, i přesto většina škol (respondenti z dotazníkového šetření, i když většina z nich byla z větších měst) může nabídnout nadaným žákům práci na PC nebo tabletech.

Jak vyplývá ze zprávy ČŠI, Karlovarský kraj se potýká spíše se školní neúspěšností. Někteří učitelé se proto ve své praxi musí převážně zabývat žáky problémovými a neúspěšnými. Na žáky nadané už poté nezbývá čas ani chuť s nimi pracovat, natož takové žáky ve své třídě identifikovat.

2. Jakým způsobem jsou školy a učitelé Karlovarského kraje v současné době připraveni na inkluzivní vzdělávání nadaných žáků?

Připravenost školství na inkluzivní vzdělávání nadaných žáků je ovlivněna konkrétními školami a jejich učiteli. Z výzkumných šetření lze vidět, že školy mají povědomí o vzdělávání nadaných žáků, co se týče legislativního ukotvení této problematiky (viz. kapitola 1), avšak praxe může být trochu jiná. Každá škola by ve svém ŠVP měla pojednávat o vzdělávání nadaných a mimořádně nadaných žáků, jelikož školy své vzdělávací programy vytvářejí na základě RVP, kde je toto téma pevně ukotveno (viz. strana 19–21). Do jaké míry se škola bude zabývat touto problematikou, záleží již na každé z nich.

Ze všech výzkumných šetření vyplývá, že největším problémem škol při vzdělávání nadaných je prvotní identifikace nadaných žáků. I přesto, že existuje systémová síť

podpory pro identifikaci nadaných žáků, většina učitelů využívá svých zkušeností a praktik, jak identifikovat takové žáky, pokud tedy k identifikaci vůbec dojde. Dále chybí hromadné mapování těchto žáků na školách neboli screening, které by výrazně zlepšilo proces identifikace.

Z dotazníkového šetření vyplývá, že většina respondentů by případně měla zájem o další vzdělávání v rámci problematiky nadaných žáků, což může být prvním krokem k lepší práci s těmito dětmi (je to jedním z cílů Dlouhodobého záměru vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy Karlovarského kraje 2020-2024 - zkvalitnit výuku a využít potenciálu všech žáků v maximální možné míře, viz. strana 25). Učitelé mají největší potíže v tom, aby rozeznali bystré žáky od nadaných a zase naopak, pokud nadané dítě má přidružené nějaké další poruchy, ty mohou převládat v jejich projevu a nadání je zcela zastíněno.

Jak bylo uvedeno již v předchozí otázce, školám chybí dostatek kvalifikovaného personálu, ať už pedagogického, tak i pracovníků školního poradenského pracoviště, kteří by se zajisté měli podílet na výchovně-vzdělávacím procesu nadaných žáků a ulehčili tím tak práci učitelům. Ve většině případů se učitelům dostává podpory při vzdělávání nadaných žáků a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami ze strany vedení školy. Pokud by každá škola měla svého školního speciálního pedagoga, do značné míry by to učitelům ulehčilo práci, poněvadž se učitel ve své výuce musí věnovat i dalším, leckdy mnohem komplikovanějším žákům.

Co se týče podpůrných opatření a pomůcek, školy a učitelé jsou schopni určitým způsobem zajistit výuku nadaným žákům vzhledem k současné legislativě. Často se rovnou přeskočí podpůrná opatření prvního stupně (nejspíše ne záměrně, přirozeně vyplynou z metod práce učitele) a rovnou školy využívají podpůrných opatření druhé stupně a výš. Mezi nejčastější podpůrná opatření, které školy využívají, je vytvoření individuálního vzdělávacího plánu, kdy probíhá akcelerace žáka do vyššího ročníku v jednom předmětu, využívají se speciální pomůcky (financování zajišťují PPP), případně vlastní materiály učitelů a obohacuje se učivo.

I přesto, že se školy Karlovarského kraje snaží podpořit nadané žáky v jejich výchovně-vzdělávacím procesu, spousta z nich potom odchází na školy do větších měst jiných krajů, jak vyplývá z výpovědi speciální pedagožky.

3. Jak vypadá systémová podpora nadaných žáků a jejich učitelů ze strany pedagogicko-psychologických poraden?

Hlavní úlohou těchto poraden je diagnostika a popsání vzdělávacích potřeb žáka, který vyžaduje speciální péči (včetně žáků nadaných a mimořádně nadaných), a dále potom vytvoření metodiky pro vzdělávání těchto žáků. Pracovníci PPP se snaží osobně navštěvovat školy a poskytnout jim tak pomoc při vzdělávání nejenom nadaných žáků.

Systémová podpora od PPP do jisté míry funguje, pokud jsou již zavedená podpůrná opatření pro nadané a mimořádně nadané žáky. Na druhou stranu by se mohla zlepšit spolupráce mezi PPP a školami co se týče identifikace a diagnostiky těchto žáků, jelikož učitelé se snaží jednat pouze dle svého uvážení. PPP odkazují školy například na screeningové testy TIM pro vyhledávání nadaných žáků ve 3. až 5. ročníku základních škol.

I přesto se stále největší podpory učitelům při vzdělávání nadaných žáků dostává od vedení škol a kolegů.

Návrhy doporučení pro zlepšení výchovně-vzdělávacího procesu nadaných žáků v Karlovarském kraji

Řada legislativních dokumentů trvale usiluje o zlepšení celkové systémové podpory při vzdělávání nadaných a mimořádně nadaných žáků. Tento cíl si vzdělávací a kurikulární dokumenty kladou opakovaně, avšak stále přetrvávají stejné problémy, jako je například prvotní identifikace nadaných žáků či nedostatečná kompetentnost učitelů pro práci s nadanými žáky. Na druhou stranu z legislativních a dalších koncepčních dokumentů nevyplývá přesný návod, jak postupovat při identifikaci nadaných žáků.

Pro zlepšení situace vidím několik možností. Jako první vidím možnost lepší spolupráce mezi PPP a školami, co se týče identifikace nadaných žáků. PPP by měly začít školy odkazovat na různé hromadné testování, kde by se mohlo prokázat nadání. Domnívám se, že spousta škol nemá tušení, jaké možnosti některé organizace nabízejí.

Školám a učitelům by mělo být nabízeno další vzdělávání na téma nadaných žáků, a to nejenom ze strany PPP, ale i ze strany státu a MŠMT. Na druhou stranu by se školy měly

více zajímat o metody práce s nadanými žáky na webových stránkách organizací pomáhající vzdělávání nadaných žáků, kde lze najít spoustu užitečných materiálů a metodiky.

V neposlední řadě by se učitelé měli aktivněji zapojovat do vyhledávání a vzdělávání nadaných žáků. Měli by je začít vnímat stejným způsobem jako žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, jelikož inkluzivní vzdělávání se týká všech těchto žáků.

ZÁVĚR

Cílem diplomové práce bylo popsat, jak v současné době vypadá inkluzivní vzdělávání nadaných žáků v Karlovarském kraji. Z teoretické a praktické části vyplývá, že legislativní dokumenty a konkrétní praxe ze škol na Karlovarsku, se poněkud rozcházejí. Ve školách Karlovarského kraje se zvedá povědomí o vzdělávání nadaných a mimořádně nadaných žáků, avšak stále chybí ukotvená systematická podpora pro vzdělávání nadaných žáků a častější diskuse nad touto problematikou.

Největším problémem školství Karlovarského kraje je nedostatek kvalifikovaných pedagogických pracovníků, pracovníků školních poradenských pracovišť a školských poradenských zařízení, jenž se do značné míry týká sociálně-ekonomických podmínek tohoto kraje. Kraj se také potýká s nejvyšším věkovým průměrem učitelů, kdy se nedaří nalákat zpět začínající učitele. Mohlo by se zdát, že zkušení učitelé s víceletou praxí budou mít větší zkušenosti se vzděláváním nadaných žáků, avšak v tomto případě na délce praxe nezáleží. Díky zpracování této práce jsem se utvrdila v tom, že záleží pouze na individuálním přístupu jednotlivých škol a učitelů, jak se chopí práce s nadanými žáky. Spíše než se žáky nadanými, se musí Karlovarský kraj vypořádávat se školní neúspěšností některých žáků a s žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Nadaní žáci se díky těmto aspektům dostávají do pozadí.

Nejvíce se na výchovně-vzdělávacím procesu nadaných žáků podílí učitelé, kteří zajišťují vzdělávací prostředí těmto žákům. Bohužel učitelé v tomto kraji nemají dostatečné kompetence pro práci s nadanými žáky. První problém vzniká již při samotné identifikaci. Učitelům chybí systematická podpora ze strany školního poradenského pracoviště a ve většině případech se obracejí na vedení nebo na své kolegy. Zjistěte by pomohla i lepší spolupráce mezi školami a PPP při identifikaci a vzdělávání nadaných žáků, neboť právě mezi pracovníky PPP se najdou odborníci na problematiku nadaných a mimořádně nadaných žáků.

Velmi mě překvapilo, že podpůrná opatření prvního stupně bývají opomíjená nebo nejsou pojmenována a rovnou se přechází na podpůrná opatření druhého stupně. Vždy jsem se domnívala, že podpůrná opatření druhého a vyššího stupně mohou být zavedena, pokud již nefungují podpůrná opatření prvního stupně. Mezi nejčastější podpůrná opatření pro

nadané žáky patří akcelerace do vyššího ročníku nebo akcelerace pouze v rámci jednoho předmětu. Dále se těmto žákům často financují speciální učebnice a pomůcky.

Zpracováním této práce jsem si uvědomila, v jak náročném postavení jsou některé nadané děti. Někteří v nadání vidí samé výhody, ale pokud nadání není odhaleno a adekvátně se s ním nepracuje, musí dítě, žák nebo student značně strádat v současně nastaveném výchovně-vzdělávacím procesu. Od nadaných dětí mají lidé vysoké očekávání, ale musíme brát v potaz i jejich osobnostní stránku. Věřím, že vypracováním téhle práce si někteří lidé uvědomí, že je potřeba se v ještě větší míře zabývat nadanými a mimořádně nadanými žáky, protože práce s nimi je mnohdy náročnější než práce se žáky se speciálními vzdělávacími potřebami.

Do budoucna bych ráda zjistila, jak funguje školství Karlovarského kraje při vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků se školní neúspěšností, jelikož se zdá, že učitelé mají mnohem větší zkušenost právě s těmito žáky. Domnívám se, že by bylo zajímavé sledovat, v jaké míře a zdali lépe je školství Karlovarského kraje připraveno na práci s nimi než na práci s nadanými žáky.

Seznam použitých informačních zdrojů

CIHELKOVÁ, Jana. *Nadané dítě ve škole: náměty do výuky pro celou třídu*. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1248-5.

Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy Karlovarského kraje 2020-2024 [online]. 2020, [cit. 2022-04-05]. Dostupné z: https://www.kr-karlovarsky.cz/samosprava/dokumenty/Documents/koncepce/DZ_KK_2020_2024.pdf

DOČKAL, Vladimír a Jana DUCHOVIČOVÁ. *Talent v škole*. Bratislava: Raabe, 2017. ISBN 978-80-8140-267-8.

FOŘTÍK, Václav a Jitka FOŘTÍKOVÁ. *Nadané dítě a rozvoj jeho schopností*. Vydání druhé. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0969-0.

FOŘTÍKOVÁ, Jitka. *Talent a nadání: jejich rozvoj ve volném čase*. Aktualiz. vyd. Praha: NIDM – Národní institut dětí a mládeže MŠMT, 2009. ISBN 978-80-86784-75-5.

FRYČ, Jindřich, Zuzana MATUŠKOVÁ, Pavla KATZOVÁ, et al. *Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2020. ISBN 978-80-87601-46-4.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. ISBN 80-859-3179-6.

HÁJKOVÁ, Vanda a Iva STRNADOVÁ. *Inkluzivní vzdělávání: [teorie a praxe]*. Praha: Grada, 2010. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3070-7.

HAVIGEROVÁ, Jana Marie. *Pět pohledů na nadání*. Praha: Grada, 2011. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3857-4.

HUBATKA, Miloslav. *Podpora nadání ve školách: trochu jiný pohled na různé modely a formy podpory nadání na českých školách: příručka pro pedagogy i rodiče*. Praha: Verlag Dashöfer, 2020. ISBN 978-80-7635-011-3.

Charakter podpory – I. stupeň podpůrných opatření. [online]. 2017, [cit. 2022-03-17].

Dostupné z: https://www.msmt.cz/file/39836_1_1/download/

JEDLIČKA, Richard, Jaroslav KOŤA a Jan SLAVÍK. *Pedagogická psychologie pro učitele: psychologie ve výchově a vzdělávání.* Praha: Grada, 2018. Psyché (Grada). ISBN 978-80-271-0586-1.

Karlovarská síť podpory nadání – Karlovarský. *Úvod* [online]. [cit. 2022-05-10]. Dostupné

z: <https://www.talentovani.cz/system-podpory-nadani/krajske-site/karlovarsky-kraj?start=00>

KIMBERLEY L. CHANDLER. Recommendations for Practice: Designing Curriculum for Gifted Students. *Turkish Journal of Giftedness and Education* [online]. 2015, 5(2), 157-166 [cit. 2022-04-15]. ISSN 21463832.

Klášter Teplá. *Hroznatova akademie – centrum kultury a vzdělání.* [online]. 2011 [cit.

2022-05-10]. Dostupné z: <https://klastertepla.cz/hroznatova-akademie/hroznatova-akademie/item/98-hroznatova-akademie.html>

KNOTOVÁ, Dana. *Školní poradenství.* Praha: Grada, 2014. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4502-2.

Kolektiv autorů. *Problematika péče o nadané žáky na základních a středních školách.* Turnov: Vzdělávací centrum Turnov, 2011. ISBN 978-80-260-0185-0.

Koncepce péče o mimořádně nadané děti a žáky pro období let 2009-2013 [online]. Praha,

[cit. 2022-03-25]. Dostupné z: <https://deti.mensa.cz/res/f/koncepce-pece-o-nadane-2009-13.pdf>

Koncepce podpory rozvoje nadání a péče o nadané na období let 2014-2020 [online].

Praha, 2014 [cit. 2022-03-25]. Dostupné z:

https://www.msmt.cz/file/42404_1_1/download/

Krajská správa Českého statistického úřadu v Karlových Varech. *Základní tendence demografického, sociálního a ekonomického vývoje Karlovarského kraje 2020* [online]. Karlovy Vary, 2021 [cit. 2022-04-05]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/142333256/33012421.pdf/4550b986-14e6-4fd1-a79a-3ce7352e32ea?version=1.13>

LEBEDA, Tomáš, Jakub LYSEK, Daniel MAREK, et al. *Zpráva – Karlovarský kraj: výsledky žáků, nerovnosti, struktura a charakteristika soustavy, faktory ovlivňující vzdělávací výsledky*. Praha: Česká školní inspekce, 2020. ISBN 978-80-88087-30-4.

MACHŮ, Eva a Ilona KOČVAROVÁ. *Kvalita školy z hlediska péče o nadané žáky*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2013. ISBN 978-80-7454-316-6.

MACHŮ, Eva. *Nadané děti, jejich identifikace a zařazení do vzdělávacího programu. Pedagogická orientace* [online]. Brno, 2005, [cit. 2022-02-27]. ISSN 1805-9511. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/pedor/issue/view/134>

MACHŮ, Eva. *Nadaný žák*. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-197-3.

McMANIS, Lilla Dale. *Inclusive Education: What It Means, Proven, Strategies, and a Case Study*. [online]. (nedatováno) [cit. 2022-03-16]. Dostupné z: <https://resilienteducator.com/classroom-resources/inclusive-education/>

Mensa ČR: nadané děti: Spolupracující školy. *Mensa ČR: nadané děti: O nás* [online]. 2022, Mensa ČR [cit. 2022-05-10]. Dostupné z: <https://deti.mensa.cz/index.php?pg=spolupracujici-skoly>

MŠMT ČR. *Dlouhodobé záměry ČR*. [online]. [cit. 2022-03-20]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/dlouhodobé-zamery-cr>

MŠMT ČR. *Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky 2019-2023* [online]. 2019, [cit. 2022-03-20]. Dostupné z: https://www.msmt.cz/file/51673_1_1/download/

MŠMT ČR. *Ministerstvo zjišťovalo stav učitelů v regionálním školství* [online]. 2019, [cit. 2022-04-05]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/ministerstvo-zjistovalo-stav-ucitelu-v-regionalnim-skolstvi>

MŠMT ČR. *Podpůrná opatření* [online]. [cit. 2022-03-17]. Dostupné z: https://www.msmt.cz/file/44241_1_1/download/

MŠMT ČR. *Podpůrná opatření* [online]. [cit. 2022-03-17]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/podpurna-opatreni#otazka1>.

MŠMT ČR. *Strategický cíl 2 - Snížit nerovnosti v přístupu ke kvalitnímu vzdělávání a umožnit maximální rozvoj potenciálu dětí, žáků a studentů* [online]. 2019, [cit. 2022-03-20]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/sc2-snizit-vzdelanostni-nerovnosti-a-zvysit-spravedlnost-v>

MŠMT ČR. *Strategie vzdělávací politiky 2020* [online]. 2020, [cit. 2022-03-20]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/strategie-vzdelavaci-politiky-2020-1>

MŠMT ČR. *Stručný přehled vybraných podpůrných opatření vhodných pro rozvoj nadání žáků základních škol a gymnázií* [online]. 2020, [cit. 2022-03-17]. Dostupné z: https://www.msmt.cz/file/52551_1_1/download/

MŠMT ČR. *Struktury systémů vzdělávání a odborné přípravy v Evropě* [online]. 2009, [cit. 2022-03-18]. Dostupné z: https://www.msmt.cz/file/10185_1_1/download/

MŠMT ČR. *Systém podpory nadání* [online]. [cit. 2022-03-20]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/mladez/system-podpory-nadani>

MUDRÁK, Jiří. *Nadané děti a jejich rozvoj*. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5089-7.

Nadané děti [online]. 2022, [cit. 2022-06-20]. Dostupné z: <https://www.nadanedeti.cz/testy-matematicky-test-tim>

NELSON, Joan B. a Donald L. CLELAND. Úloha učitele nadaných a tvořivých dětí. (přel. O. Straka a V. Dočkal). In: *Svět nadání*. Praha: Národní institut pro další vzdělávání, 2015, s. 2-11., č. 1, roč. IV.

NPI ČR | Inkluze v praxi – Školní poradenské pracoviště. *APIV | NPI ČR – Podpora společného vzdělávání v pedagogické praxi* [online]. 2018 [cit. 2022-03-17]. Dostupné z: <http://www.inkluzevpraxi.cz/kategorie-reditel/1149-povinnosti-skolního-poradenskeho-pracoviste>

NPI ČR. *Nadané a mimořádně nadané děti – opomíjená skupina se speciálními vzdělávacími potřebami* [online]. 2020, [cit. 2022-03-16]. Dostupné z: <https://www.inkluzevpraxi.cz/kategorie-pedagog/2068-nadane-a-mimoradne-nadane-deti-opomijena-skupina-se-specialnimi-vzdelavacimi-potrebami>.

PETTY, Geoffrey. *Moderní vyučování*. 6., rozš. a přeprac. vyd. Přeložil Jiří FOLTÝN. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0367-4.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání [online]. Praha, 2021, [cit. 2022-03-20]. Dostupné také z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcovy-vzdelavacici-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/>

RVP – Rámcové vzdělávací programy. *Jednotný metodický portál MŠMT* [online]. 2020, [cit. 2022-04-02]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy>

STEHLÍKOVÁ, Monika. *Nadané dítě: jak mu pomoci ke štěstí a úspěchu*. Praha: Grada, 2018. ISBN 978-80-271-0512-0.

STEHLÍKOVÁ, Monika. *Život s vysokou inteligencí: průvodce pro nadané dospělé a nadané děti*. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-271-0101-6.

Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2030+ [online]. Praha: MŠMT, 2020 [cit. 2022-03-20]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/strategie-2030>

Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2030+. *Jednotný metodický portál MŠMT* [online]. 2020, [cit. 2022-03-20]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/strategie-msmt/strategie-vzdelavaci-politiky-cr-do-roku-2030/>

Školní řád ZŠ Jih Mariánské Lázně 2020/2021 [online]. 2020, [cit. 2022-06-15]. Dostupné z:
https://www.skolajih.cz/modules/file_storage/download.php?file=0e6b4a2e%7C50&inline=1

Školní vzdělávací program 1. ZŠ Sokolov [online]. 2021, [cit. 2022-05-10]. Dostupné z: <http://www.lzs-sokolov.cz/dokumenty/skola/svp21.pdf>

Školní vzdělávací program ZŠ a MŠ Oloví [online]. 2017, [cit. 2022-05-10]. Dostupné z: <https://www.zsolovi.cz/wp-content/uploads/2019/04/SVP-Vse-pod-jednou-strechou-1.9.2017.pdf>

Školní vzdělávací program ZŠ Jih Mariánské Lázně [online]. 2019, [cit. 2022-06-15]. Dostupné z: https://ucitel.skolajih.cz/ucitel/dokumenty_pro_ucitele/svp_2019-09-01.pdf

Školský zákon [online]. 2022, [cit. 2022-03-17]. Dostupné také z: <https://www.msmt.cz/dokumenty/skolsky-zakon-ve-zneni-ucinnem-ode-dne-1-2-2022>

Tematická zpráva – Vzdělávání nadaných, talentovaných a mimořádně nadaných dětí a žáků [online]. Praha, 2016 [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: <https://www.csicr.cz/cz/Aktuality/Tematicka-zprava-Vzdelavani-nadanych,-talentovanych>

Vyhláška č. 27/2016 Sb. Vyhláška o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných. *Zákony pro lidi – Sběrka zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění* [online]. [cit. 2022-03-18]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2016-27>

Výzkumný ústav pedagogický. *Vyhledáváme rozumové nadané žáky. Metodická příručka* [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2020 [cit. 2022-06-06]. ISBN 978-80-87000-42-7. Dostupné z: http://archiv-nuv.npi.cz/uploads/Publikace/vup/Vyhledavame_rozumove_nadane_zaky1.pdf

Základní školy, Karlovarský kraj. *Seznam mateřských a základních škol* [online]. 2002, Dostupné z: <https://www.seznamskol.cz/zakladni-skoly/karlovarsky-kraj/>

Seznam příloh

Příloha 1 – Dotazník

1. Uveďte název vaší školy a město, ve kterém se nachází.

2. Má vaše škola nějaké speciální zaměření?

- Ano.
- Ne.

3. Pokud ano, jaké zaměření vaše škola má.

4. Vaše pracovní pozice ve škole.

- Vedení školy – ředitel/ka, zástupce ředitele školy
- Učitelka

VZDĚLÁVÁNÍ NADANÝCH ŽÁKŮ V KARLOVARSKÉM KRAJI Z POHLEDU VEDENÍ ŠKOLY

5. Jak je podle vašeho názoru Karlovarský kraj připraven na inkluzivní vzdělávání nadaných a mimořádně nadaných žáků v porovnání s ostatními kraji (např. Plzeňský, Středočeský apod.)?

- Určitě hůře
- Hůře
- Stejně
- Lépe
- Určitě lépe

6. Předchozí tvrzení zdůvodněte.

7. Domníváte se, že je vaše škola připravená na inkluzivní vzdělávání nadaných a mimořádně nadaných žáků?

- Ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Ne

8. Kdo má ve vaší škole na starost podporu dětí vyžadující podpůrná opatření?

9. Je něco, co by vaší škole pomohlo k efektivnější podpoře nadaných žáků?

- Lepší připravenost pedagogů pro práci s nadanými žáky
 - Speciální učebnice a pomůcky, softwarová a IT vybavení
 - Lepší spolupráce mezi rodinou diagnostikovaného žáka a školou
 - Lepší spolupráce s PPP
 - Dostatek kvalifikovaných pracovníků školského poradenského pracoviště
 - Dostatek kvalifikovaných pedagogů
 - Není
 - Jiná:
10. Kolik učitelů učí ve vaší škole na 1. stupni?
11. Kolik učitelů prvního stupně se domníváte, že jejich výuka vyhovuje nadaným žákům?
12. Kolik dětí bylo za posledních 5 let ve vaší škole identifikováno (případně diagnostikováno z PPP) jako nadaných či mimořádně nadaných?
- 0
 - 1-2
 - 3-4
 - 5 a více
 - Nevím.
13. Je v současnosti ve vaší škole nadaný či mimořádně nadaný žák?
- Ano
 - Ne
14. Pokud ano, kolik a jaký konkrétní typ nadání žák vykazuje?
15. Která podpůrná opatření nabízí vaše škola nadaným a mimořádně nadaným žákům?
16. Zaškrtněte, jaké pomůcky může vaše škola poskytnout nadanému či mimořádně nadanému žákovi během výuky.
- speciální učebnice a pomůcky – např. mikroskop, hvězdářský dalekohled, soupravy na přírodovědné pokusy, odborné knihy a časopisy
 - softwarová vybavení – např. výukový software, odborné programy pro podporu sběru, evidenci nebo zpracování výzkumných dat
 - IT vybavení (s přístupem k internetu) – např. PC, tablety
 - vlastní materiál – např. pracovní listy
 - Jiná:

17. Spolupracuje vaše škola s některými organizacemi Karlovarského kraje zabývající se nadanými a mimořádně nadanými žáky?

- Mensa České republiky
- Hroznatova akademie – centrum kultury a vzdělávání
- Ne
- Jiná:

18. Prostor pro další komentář týkající se vzdělávání nadaných žáků ve vaší škole.

VZDĚLÁVÁNÍ NADANÝCH ŽÁKŮ V KARLOVARSKÉM KRAJI Z POHLEDU UČITELE/UČITELKY.

5. Počet let pedagogické praxe:

- 0-5 let
- 6-10 let
- 11-15 let
- 16-20 let
- 20 let a více

6. Jak je podle vašeho názoru Karlovarský kraj připraven na inkluzivní vzdělávání nadaných a mimořádně nadaných žáků v porovnání s ostatními kraji (např. Plzeňský, Středočeský apod.)?

- Určitě hůře
- Hůře
- Stejně
- Lépe
- Určitě lépe

7. Předchozí tvrzení zdůvodněte.

8. Domníváte se, že je vaše škola připravená na inkluzivní vzdělávání nadaných a mimořádně nadaných žáků?

- Ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Ne

9. Domníváte se, že vy sám/sama jste kompetentní na práci s nadanými či mimořádně nadanými žáky v současné době?

- Ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Ne

10. Domníváte se, že byste dokázal/a ve své třídě identifikovat nadaného žáka?

- Ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Ne

11. Uvítal/a byste další vzdělání v rámci práce s nadanými a mimořádně nadanými žáky?

- Ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Ne

12. Co by vám a vaší škole pomohlo k efektivnější podpoře a vzdělávání nadaných žáků?

- Možnosti dalšího vzdělávání
- Speciální učebnice a pomůcky, softwarová a IT vybavení
- Lepší spolupráce mezi rodinou nadaného žáka a školou
- Lepší spolupráce školy s PPP
- Lepší spolupráce se školním poradenským pracovištěm
- Dostatek kvalifikovaných pracovníků ve školském poradenském pracovišti
- Dostatek kvalifikovaných pedagogů
- Jiná:

13. Kdo (v rámci školy) vám poskytuje podporu při práci s nadanými žáky?

- Kolegové
- Výchovný poradce
- Školní psycholog
- Vedení školy
- Školní speciální pedagog

- Metodik prevence
 - Jiná:
14. Je v současné době ve vaší třídě nadaný či mimořádně nadaný žák?
- Ano
 - Ne
15. Pokud ano, kolik a jaký konkrétní typ nadání žák vykazuje?
16. Která podpůrná opatření nadaný žák využívá/využíval?
17. Která podpůrná opatření jste schopni/schopna zajistit nadanému žákovi ve své výuce?
18. Zaškrtněte, jaké pomůcky můžete ve své výuce poskytnout a použít při vzdělávání nadaného a mimořádně nadaného žáka.
- speciální učebnice a pomůcky – např. mikroskop, hvězdářský dalekohled, soupravy na přírodovědné pokusy, odborné knihy a časopisy
 - softwarová vybavení – např. výukový software, odborné programy pro podporu sběru, evidenci nebo zpracování výzkumných dat
 - IT vybavení (s přístupem k internetu) – např. PC, tablety
 - vlastní materiál – např. pracovní listy
 - Jiná:
19. Prostor pro další komentář týkající se vzdělávání nadaných žáků ve vaší škole.

Příloha 2 – Záznam rozhovoru s psychologičkou z PPP

Rozhovor s psychologičkou PPP v Chebu se uskutečnil online prostřednictvím platformy Zoom 11.5.2022.

Otázka: Co je hlavním úkolem PPP při práci s nadanými žáky?

„Ze zákona máme samozřejmě diagnostikovat a nějakým způsobem popsat speciální vzdělávací potřeby žáka pro školu a dost často záleží na tom, jaká je zakázka. Za mě se jakákoliv zakázka odvíjí od zakázky klienta, ale předpokládám, že je to toto, tedy diagnostikovat a popsat speciální vzdělávací potřeby žáka.“

Otázka: Jak probíhá diagnostika nadaných dětí?

„Jak probíhá diagnostika nadaných dětí? Zase je to hodně o tom, jestli je ta zakázka čistě nadání nebo jestli je tam ještě něco jiného. Ale pokud je to čistě nadání, tak probíhá tak, že klienti podají žádost a my máme tři měsíce na to, abychom si je pozvali a většinou probíhá ta psychologická část diagnostiky, kde se dělá intelekt, tvořivost většinou, a podle toho, co ještě to dítě má za specifika, tak se tam přidávají další věci a my teda třeba standartně úplně neděláme osobnostní testy, ale pokud je tam nějaký důvod, proč je udělat, tak samozřejmě uděláme.“

Otázka: Co je tedy důvodem, že se přejde i k osobnostním testům?

„Důvodem... třeba neurotické, známky neurotických potíží, to bývá poměrně časté a nějaký takový až jako nezdravý perfekcionismus, ale spíš u těch větších dětí než u těch malinkých, protože oni ty osobnostní testy pro ty malinký... Ne, že by nebyly, ale většinou to ani nedají, protože je to ani moc nezajímá.“

Většinou se dělá i nějaká kresba postavy, nějaký takový poloprojektivní test, kresba stromu, dost často.“

Otázka: Když už ve škole nefungují podpůrná opatření prvního stupně, potom se tedy obrací klienti na vás?

„Nevím, jakou máte zkušenost vy z Mariánek, ale ve většině případů na podpůrná opatření prvního stupně vůbec nepřijde řada. Přeskakuje se rovnou dál. Řekla bych, že v poslední době bývá dost často motivací k tomu kontaktovat poradnu potřeba pomůcek speciálních“

ve škole, nebo případně nějaká obava rodičů, jestli by to dítě nemělo přeskočit ročník, nebo něco takového. „

Otázka: Čím myslíte, že to je způsobeno, že podpůrná opatření prvního stupně jsou přeskočena v těch školách a rovnou se obrací na Vás?

„No, dost často to bývá situace, že to dítě teprve nastupuje do první třídy a rodiče už žádají před tím nástupem do první třídy. Dost často to bývá tak, že ten kolektiv je tak skvěle namíchaný, že vlastně tam ani škola jako cílená podpůrná opatření... ne, že by nemusela dělat, ale zrovna třeba v těch metodách nebo tak, se tak jako přirozeně vyvine, že je nedělá cíleně, ale klape to. A to zejména když jsou ty děti, třeba když jich je tam víc pohromadě, takových chytrých a šikovných, tak ta škola... Ale není to tak, že by jako se tam cíleně pracovalo tak: Aha, tak teď tady mám nadaného žáka. Dost často pozoruji, že to není pojmenované, ne že by tam ta podpora nebyla, ale že dost často to není nějakým způsobem pojmenované.

Otázka: Vy jste zmiňovala, že většinou už to nastává teda před příchodem do první třídy, takže myslíte si, že jakoby nejčastěji se na vás obrací klienti s dětmi ještě před tou povinnou školní docházkou?

„V tuto chvíli je to nejčastější případ. Možná tím, že jsme jich dříve tolik neměli, ale teď se začínají takhle ukazovat. Tak to je otázka za 3-4 roky, jak to bude dál, ale je pravda, že občas se objeví ještě děti kvůli... dejme tomu předčasnému nástupu do základní umělecké školy nebo předčasnému nástupu do základní školy. Dost častá zakázka bývají pomůcky pro hodně nadané žáky na střední škole a případně nějaké uvolňování z výuky na různé takové mimoškolní aktivity. A pak se ještě často objeví nějaký sportovní nebo dramatický talent, který potřebuje uvolnit na soutěžení a na prezentaci a tak podobně. To bývá většinou případ druhého stupně.“

Otázka: Kolik ročně nadaných dětí identifikujete?

„To jsem se chtěla zeptat, jestli myslíte v celé poradně nebo jenom v Chebu?“

Můžete odpovědět v celé poradně a potom klidně jenom v Chebu.

„Pro celou poradnu je to pro mě snazší. Tak to mě vychází 165, že jich teď máme v péči a v Chebu jich máme 23 z toho.“

A vy si to můžete „vyfiltrovat“ kterékoliv město, nebo tam vidíte jenom ten Cheb?

„Všechny naše tři pobočky – Cheb, Sokolov, Karlovy Vary.“

Otázka: A můžu se tedy zeptat, kolik jich je identifikováno v Sokolově a ve Varech?

„Karlovy Vary mě vyjíždí 130 a Sokolov mě vychází 12.“

Otázka: A to je vyloženě jenom tady v těch městech?

„Ne ne, to je vyloženě spádová oblast poradny, Sokolov... to znamená, že Mariánky jsou tam určitě zahrnuty taky. Ty jsou tam komplikovanější, protože část roku byly pod Karlovými Vary a teď jsou pod námi, pod Chebem.“

Já vím tedy jenom o jednom chlapečkovi, který je u nás diagnostikován jako nadaný.

„Já vím, že jeden chlapec ano, že vlastně kolegyně syn tam má. A vím, že ještě nějaká maminka z té třídy se ozývala, ale tam to úplně...“

Tam se zdálo, že by mohl být nadaný, akorát tam byl problém jazyková bariéra, že ona si také přála, aby mohl jít do vyššího ročníku matematiky, ale na příkladech byl chlapeček šikovný, ale bohužel potom řešit nějaké logické slovní úlohy a tak podobně, tak tam to zadržovalo. Tak to vím, že to bylo zrovna u nás a ve třídě, kde učím.

Otázka: Jaké nejčastější typy nadání diagnostikujete, nebo které vykazují ty děti?

„No... nejčastější typy... nebo takhle, my umíme diagnostikovat v podstatě jenom to jedno nadání, to rozumové, respektive když budeme hodně přesní, tak to logicko-matematické a to verbální, tak to je možné u nás diagnostikovat. Tak to jsou ty dvě, které diagnostikujeme nejčastěji a ten zbytek potřebujeme, aby nám někdo odiagnotikoval. Je na to takový... nejsem si jistá, jestli je to od ministerstva, nebo od nějakého metodického orgánu, je na to takový speciální formulář, který vlastně celorepublikově se k tomu dokládá, třeba že učitel ze základní umělecké školy vyplní tohle to a dá nám tam podle toho něco... Jakoby diagnostikujeme, ale nediaagnostikujeme.“

Otázka: Jaké jsou nejčastější problémy při té identifikaci?

„Nejčastější problémy... určitě je to věk, protože u těch malých dětí je ta identifikace poměrně náročná, dostat je do pozornosti, dost často kvůli tomu, že nejsme vybaveni testy“

pro menší věk, respektive jedno z těch našich pracovišť je, ale my třeba v Chebu ne. Takže tam se potom přeposílá na to další pracoviště. “

Otázka: A to je kde?

„V Sokolově. Nevím, jestli ve Varech. Protože my máme blíž Sokolov, tak je posílám do Sokolova. “

Já jsem právě koukala, že i v Sokolově je jedna pracovnice, co se také přímo věnuje nadaným.

„Ano. Ona oficiálně dlouhá léta dělá koordinátora pro nadané a pro poradnu, takže tam se ty děcka posílají. A mám pocit, že teďka si převzali nebo rozdělily s kolegyní z Varů, ale díky tomu covidu jsem v tom teď trochu méně orientovaná. Víím, že i při kraji je nějaká paní, která se tomu věnuje zase z jiného hlediska.

Druhá věc je samozřejmě přidružené diagnózy, kde občas to nadání trochu zkreslují. Třetí věc, kterou tam vidím jako problémovou jsou někdy rodiče. “

Otázka: A v čem třeba konkrétně?

„Nevím, jestli bych to nazvala jako problém, ale někteří samozřejmě nechtějí, aby to dítě mělo nálepku. Takže sice si řekneme: „Ano, máte nadané dítě. “, ale pak postupujeme spíš po linii práce s tou rodinou, než že by se to nějak řešilo ve škole. Nevím, jestli je to problém, ale já s tím častěji souzním víc než s tou podporou nadání ve škole, těžko říct. No a občas se člověk dostane do rozporu s pohledem učitele. “

Otázka: A v jakém slova smyslu?

„Který má pocit, že tohle je rozhodně nadané dítě. Není. Právě bych řekla, že často to vyústí v ty rodiče, kteří raději nechtějí tu nálepku, než aby tam se nějak přetahovali. “

Otázka: A jak třeba dál pracujete takhle s tím učitelem, když vám bude říkat, že tohle rozhodně nadané dítě není?

„Při výjezdu na školu se s ním snažíme komunikovat, a pak vidíme, jestli je to průchodné nebo není průchodné. Hodně také záleží, jestli je to o tom, že paní učitelka jenom má pocit, že tohle není nadané dítě, ale dává mu podporu adekvátní, tak ok, proč ne. Pokud je to o

tom, že paní učitelka tvrdí, že to není nadané dítě a pak s ním nepracuje, tak se samozřejmě snažíme, aby to tam se nějak prorazilo.“

Otázka: Myslíte si, že to může být zapříčiněno tím, že jak se vzdělávací systém neustále mění a přeci jenom v Karlovarském kraji máme nejvyšší věkový průměr učitelů, tak že to může být způsobeno i tím, že neznají tu práci s tím nadaným žákem?

„No, já musím říct, že to teď řeším v jednom případě a tam to tímhle způsobeno není. Tam je to opravdu o osobních sympatiích a antipatiích vůči dítěti, protože paní učitelka má jiného nadaného žáka ve třídě a s ním nemá problém pracovat. Ale dost často to bývá o těch přidružených diagnózách, kdy třeba dítě má zároveň poruchu pozornosti, tím pádem není schopno podat ten výkon úplně v těch výsledcích, který ten učitel předpokládá, ale zároveň je schopno přemýšlet v úplně jiném levelu a tam se to někdy třeba stát, že ten vyučující na to má jiný pohled a má pro to odůvodnění. Ti učitelé to nedělají jako nějakou šikanu dětí, jak mají někdy ti dospělí představu, ale důvod to většinou má.“

Otázka: Jakou pomoc nabízíte školám při vzdělávání nadaných a co naopak očekáváte od škol?

„Za mě je otázka, jestli... jak se to jakoby myslí. Jestli je to osobní dopomoc od nás, tak určitě je to metodická porada, určitě je to přiznání nějakých pomůcek, což jak říkám bývá nejčastější zakázka. Určitě je to, že když učitel potřebuje, tak se můžeme domluvit na schůzce a dát nějakou průpravu při tvorbě individuálního plánu. Určitě děláme to, že jezdíme na ty školy a když je tam nějaký problém, tak se snažíme ten problém s tím učitelem nějak řešit, případně ještě odkazujeme na další organizace, služby, které jim s těmi nadanými mohou pomoci.“

A co my bychom nejvíce potřebovali od těch vyučujících... já osobně vždycky velmi přesné informace o tom, jaké jsou silné a slabé stránky dítěte ve výuce. A samozřejmě vstřícnost vůči tomu dítěti a případně komunikaci.“

Otázka: Myslíte, že je něco, co by mohlo zlepšit tu vzájemnou spolupráci s těmi školami, nebo myslíte, že to funguje na dobré úrovni v Karlovarském kraji?

„Já si myslím, že je to o konkrétních lidech vždycky. Ve většině případů si myslím, že to funguje na poměrně dobré úrovni. No, co by mohlo té spolupráci hodně pomoci, je dobrá

péče o duševní zdraví učitelů, protože mám pocit, že jsou tak vyčerpaní, že už dost často nemají kapacitu učit něco navíc. To si jako myslím a možná větší prostoje pro osobní setkávání, protože speciální pedagogové od nás jezdí poměrně hodně na školy, ale třeba my jako psychologové, tím, jak jsme hodně zasekaní těmi zakázkami, tak se vůbec do škol nedostaneme, nebo málo kdy. Tam bych řekla, že přeci jenom, když si něco řekneme z očí do očí, tak je to vždycky efektivnější, než když si něco napíšeme.“

Otázka: Domníváte se, že základní školy Karlovarského kraje jsou dostatečně připraveny na podporu a vzdělávání nadaných a mimořádně nadaných žáků?

„Domnívám se, že je to tak půl na půl. Školy, které chtějí jít tímhle směrem a mají personální možnosti, tak jsou dobře připraveny a školy, které tak jako spíš bojují o život, aby přežily výuku a měly dostatek personálu pro zajištění těch základních věcí, tak si myslím, že nemají v tuhle chvíli možnost tohle řešit.“

Otázka: Dokázala byste ocenit nějakou konkrétní školu, kde vyloženě ta péče o nadané žáky funguje velmi dobře? Třeba takhle na tom Chebsku?

„Já si myslím ...se školami, se kterými jsem takhle v kontaktu, tak teď se rozjíždí poměrně hodně výrazně péče o nadané žáky na 6. ZŠ v Chebu. Řekla bych, že tam pořídili i spousta materiálu, který ta škola může použít. Výhodou je samozřejmě školní speciální pedagog. Myslím si, že to je věc, která dává škole hrozně velké možnosti v tom, jak to dítě podpořit. Speciální pedagožka jim pomáhá a myslím si, že se teď snažili poskládat i tu první třídu tak, aby se jich tam sešlo víc těch dětí v jedné skupině a mohlo se s nimi pracovat trochu víc tím vyhovujícím způsobem. Takže to jsou strašně fajn věci. Víím, že třeba ašské gymnázium tam mělo velmi nadaného chlapce, kterého podporovalo úžasným způsobem a takže to se mi také velmi líbilo a velmi to ta rodina oceňovala. Přiznám se, že v těch dalších školách, teď si nevybavím konkrétní žáky, které bych... tam si myslím, že to funguje hodně o lidech.“

Otázka: Řekla byste, že jedním z úskalí škol je nedostatek odborného personálu ve školním poradenském pracovišti? Že o to je ta práce s nadanými žáky potom těžší?

„Určitě. Hlavně si říkám, že je to pořád člověk, který má na rozdíl od vyučujícího hodně volné ruce v tom plánovat nějaké ty aktivity navíc a vůbec přemýšlet o tom, co se pro ty

děti dá dělat. Trošku si říkám, že učit ve třídě, kde máte dva Ukrajince, dvě děti s odlišným mateřským jazykem, dvě hyperaktivní děti a dvě nadané děti, že to je nadlidský výkon. Takže, když tam potom není někdo, kdo má tu energii a sílu, a ještě jako vymyšlet něco navíc, tak rozhodně rozumím tomu učiteli, že si odučí to svoje a je rád, že je rád.“

Otázka: Co se podle vašeho názoru v oblasti podpory nadaných žáků Karlovarského kraje obecně daří?

„Já si myslím, že se minimálně v poslední době hodně zvedá to povědomí o tom, že je potřeba s tím něco dělat.

Myslím si, že je tady velmi hodně aktivních lidí, kteří se snaží do té další péče zapojit.

Řekla bych, že před tím, než přišel coronavirus, tak tady byly docela dobře naskočené různé vzdělávací aktivity a jakoby i trošku to síťování a tím koronavirem bych řekla, že se to celé pozastavilo a teď bych řekla, že se soustředí trošku na něco jiného díky všem těm věcem, které se dějí.

Myslím si, že se podařilo vybavit spousta školek povědomím a materiály k tomu, aby se případně nějaké ty nadané děti mohly diagnostikovat.

Přiznám se, že v poradně to moc nevidím, že by se to nějak zatím ukazovalo. Zase si myslím, že v tuhle chvíli pro to ani možná nemají volné ruce, protože řešili vůbec nějakou docházku dětí a tak podobně, takže věřím tomu, že se to ještě objeví.

Tak to je tak, co bych řekla, že se daří. Myslím, že docela fajn je i to, že tady vznikly nějaké ty alternativní školy, že přece jenom někteří rodiče mají potom zájem spíš o ty alternativní typy vzdělávání. Taky to bych vnímala jako pozitivum. Teďka nově je Waldorf v Chebu, mám vůči němu nějaké výhrady, ale teď mám holčičku, která si tam velmi pochvalovala výuku jazyků, nebudu komentovat ve vztahu k jiným věcem, ale výuka jazyků tam funguje. U nás v Chebu spíš stojí o Svobodnou chebskou školu.“

Otázka: A proč?

„Oni mají taky trošku alternativnější, ne úplně alternativní, ne úplně takový vyhrocený způsob, ale řekla bych, že ty děti, které mají spíše to tvořivé nadání, sociální a tvořivé nadání, někdy na gymnáziích trošičku strádají. Tam si mají sednout a teď to do sebe hučet,

všechnu tu učební látku. Ne každému to vyhovuje, někteří potřebují trochu mít ten svůj prostor. Tak to bych řekla, že ta „Svobodka“ je na tohle to výborná. I na takovou tu podporu té komunikace, i na to že se tam dá s těma vyučujícími jakoby domluvit některý individuální věci. Ten způsob, jakým se zadávají domácí úkoly a práce, tak některým těm nadaným to opravdu vyhovuje víc.“

Otázka: Co naopak shledáváte za problematické, s čím si to Karlovarsko úplně ještě neví rady při té práci s nadanými?

„Paradoxně bych řekla, že je to zatím to zachytávání těch nadaných v těch školách, že sice už se udělaly nějaké ty kroky, ale ještě bych řekla, že to úplně nefunguje. Co mě trochu občas mrzí, je taková nechuť vyučujících jít do nových věcí.“

Otázka: Že jsou zvyklí na nějaký svůj systém a teď přijde něco nového?

„Tak, tak. Já jsem se snažila některé školy odkázat na takové ty nové diagnostické metody-pomocí těch počítačů, který dělá hodně brněnská vysoká škola a myslím si, že je to super screeningová věc, navíc je to teď ještě zadarmo a je to opravdu hezké a zajímavé pro ty děti. A setkala jsem se s takovým: „Hm, my si to jako radši uděláme sami.“ Tak to mi přijde, nebo tohle vnímám jako něco, kde potřebujeme... No a co vnímám jako super velký problém Karlovarského kraje je personální nepokrytí všech těch speciálních pozic. Ta kvalifikace vyučujících, tak je potom samozřejmě znát jo, speciální pedagogové, psychologové...“

Vůbec bych řekla, že pokud to srovnávám s jinými školami mimo kraj, tak pořád ještě nejsme na takové úrovni jako profesionality, co se týče chápání, zodpovědnosti za řešení některých jako věcí ze strany učitele, poradny, prostě všech těch institucí, že pořád jako mám pocit, že hodně jsme takový jako puštěný do vody a plavte, jak umíte. Tohle vnímám, že je tady trochu neošetřené a myslím si, že je to způsobeno tím, že do Prahy jsou to přece jenom dvě hodiny cesty, když se chce člověk v něčem vyvzdělat nebo tak, tak je to často nemožné i vzhledem k tomu, že ho nemá kdo zastoupit a tak podobně.

Otázka: Ocenila byste, kdyby se více pracovníků v PPP zabývalo nadanými žáky?

„No, spíše když už, tak bych ocenila, aby se jimi opravdu zabývali. Aby na to byl teda opravdu vyhrazený prostor a opravdu to... musím říct, že metodická skupina pro nadání je

jedna z mála metodických skupin v České republice, u kterých si myslím, že tedy opravdu fungují. Nebo nevím, před koronavirem fungovaly opravdu výborně a myslím si, že na něčem pracovaly, ale spíš mě přijde, že jakoby obecně tady ten... jsme hrozně rozdrobení v tom, kdo co umí, kdo co dělá, kdo vůbec vnímá takové to, že by se mělo dělat něco navíc a tak podobně. A to ne jenom v poradnách, ale i ve školách.“

Otázka: Máte ještě nějaké další zajímavosti, co byste chtěla dodat k těm nadaným dětem?

„Přiznám se, že mě v tuhle chvíli už nic nenapadá.“

Příloha 3 – Písemné dotazování - speciální pedagožka PPP

Otázka: Co je hlavním úkolem PPP při práci s nadanými žáky?

Odpověď: Především diagnostika nadání a společně se školou co nejlepší nastavení podpory.

Otázka: Jaké nejčastější projevy tyto žáci vykazují?

Odpověď: Nemohu dostatečně posoudit. Předpokládám, že kvalitní výkony ve všech nebo v některých oblastech výuky. Moji klienti s identifikovaným nadáním byli spíše introvertní, jedna dívka byla terčem posměchu a rozjela se v jejím případě šikana.

Otázka: Kolik nadaných žáků ročně identifikujete?

Odpověď: Já osobně velmi málo, za posledních 5 let to byli asi 3.

Otázka: Kdo se na Vás nejčastěji obrací a proč?

Odpověď: Ohledně nadaných žáků? V případě mých klientů rodiče, kteří sami identifikovali kvalitní výkony svého dítěte. V několika případech se jednalo o akceleraci v matematice.

Otázka: Jaké jsou nejčastější problémy při identifikaci těchto žáků?

Odpověď: Všeobecně nebo v poradně? V poradně snad žádné. Problémy všeobecné snad v tom, že mnohdy učitelé neodhalí nadání u svého žáka včas a toho pak semele průměr nebo se mohou projevit poruchy chování.

Otázka: Jakou pomoc nabízíte školám při vzdělávání nadaných a co naopak očekáváte od škol? Co by případně mohlo zlepšit vzájemnou spolupráci?

Odpověď: Poskytováno je metodické vedení školského poradenského pracoviště. Od škol se vždy očekává spolupráce. Vzájemná spolupráce záleží především na důvěře mezi školou a poradenským pracovníkem.

Otázka: Domníváte se, že základní školy Karlovarského kraje jsou dostatečně připraveny na podporu a vzdělávání nadaných a mimořádně nadaných žáků?

Odpověď: Jak které. Spíš než připravenost školy je to otázka ochoty jednotlivých učitelů věnovat se žákovi více než ostatním, když to potřebuje. A s tím se dá těžko co dělat.

Otázka: Co se podle vašeho názoru v oblasti podpory nadaných žáků Karlovarského kraje obecně daří? Co je naopak problematické a proč?

Odpověď: To opravdu nevím. Ve školách mají podporu, je zde dost kvalitní síť mimoškolní zájmové činnosti s kvalitními pedagogy a trenéry, umělecké i sportovní soutěže. Pravdou je, že pro velmi nadané žáky (intelektově, umělecky i sportovně) vyhledávají rodiče trenéry či školy většinou v Plzni nebo v Praze.

Příloha 4 – Záznam rozhovoru s třídní učitelkou mimořádně nadaného žáka na Základní škole Jih v Mariánských Lázních

Rozhovor s paní učitelkou se uskutečnil 10.6.2022.

Otázka: Kdo byl prvním identifikátorem žáka, že by mohl být nadaný?

„Tomáš byl šikovným chlapcem už v 1. třídě. Patřil mezi ty lepší žáky v matematice, na začátku školního roku v 1. třídě už dokázal sám počítat do 15. I přesto jsem v něm neviděla něco výjimečného. Ve 2. třídě se na mě obrátila jeho maminka, která pracuje v pedagogicko-psychologické poradně, zda by Tomáše mohla vzít na vyšetření do PPP, že se jí zdá, že by mohl navštěvovat hodiny matematiky ve vyšším ročníku.“

Otázka: Jak probíhala identifikace, nebo tedy ta případná diagnostika? Probíhala diagnostika přímo v PPP v Mariánských Lázních?

„Maminka Tomáše sama nedagnostikovala, protože v Mariánkách v PPP nemají vybavení, tedy myslím testy, pro diagnostiku nadaných žáků. Pokud si dobře vzpomínám, Tomáš byl diagnostikován v PPP v Chebu.“

Otázka: Byla jste překvapená, že byl Tomáš diagnostikován jako mimořádně nadané dítě?

„Trošku mě to zaskočilo. Jak jsem říkala, Tomáš byl vždycky velmi bystrý ve všech předmětech, v matematice patřil mezi rychlejší děti, ale za tu dobu, co jsem ve školství, jsem se setkala ještě s šikovnějšími dětmi na matematiku, než je Tomáš, proto jsem ho ani nenavrhovala k vyšetření v PPP. Za mě je to pořád chytřejší dítě než někteří, které mám ve třídě, ale nadaného žáka si představuji trochu jinak.“

Otázka: A jak by tedy podle vás mělo vypadat, nebo projevat se, nadané dítě?

„Nevím, jak bych to řekla nebo popsala. Řekla bych, že nadaný žák má potřebu něco neustále zkoumat, objevovat, dožadovat se dalších výzev pro naplnění jeho potřeb a podobně. U Tomáše mi tohle trochu scházelo. Samozřejmě, že jsem si všimla, že v některých situacích se nudí, protože už má vše vyřešené, ale dala jsem mu pracovní list pro rychlíky a zase se zaujetím pokračoval dál.“

Otázka: Jaké podpory se žákovi dostalo po identifikaci?

„Po diagnostikování Tomáše jako mimořádně nadaného v PPP se začala řešit možnost přestupu do vyššího ročníku v matematice. Vlastně od 2. ročníku začal Tomáš navštěvovat matematiku ve 3. ročníku u naší nově začínající učitelky. Myslím si, že Tomášovi to vyhovuje, ve třídě na matematiku je spokojený, jenom sem tam dává někdy spolužákům znát, že on je ten lepší, co už umí matematiku lépe než jeho vrstevníci. Snažím se ho vždycky v tomto směru usměrnit.“

Otázka: Jak se vám jeví Tomáš v ostatních předmětech? Vyniká v nich?

„V jiných předmětech se mi zdá, že je Tomáš tam, kde má být. Je šikovný, umí si poradit, dokáže poradit spolužákům. Určitě bych třeba v češtině nebo prvouce vyzdvihla jiné žáky, kteří jsou opravdu dobří, ale Tomášovi tyto předměty nedělají problém, vyhovují mu metody a tempo práce.“

Otázka: Na koho se nejčastěji obracíte, pokud potřebujete podporu v rámci vzdělávání ať už nadaného žáka nebo žáka se speciálními vzdělávacími potřebami?

„Vlastně nejvíce se na celém procesu podílela paní zástupkyně, která byla v úzkém kontaktu s PPP v Chebu. Řekla bych, že v tomto směru naše vedení funguje skvěle, že víme, na koho se můžeme obrátit. Určitě bych více ocenila, pokud bychom dostali nějakou přesnější metodiku pro práci se žáky nadanými. Zatím se snažím vycházet ze své praxe a jednat podle svého nejlepšího vědomí a svědomí. Naopak je tomu u žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, kteří mají poruchy učení nebo chování, těch už mi za ty léta prošlo tolik, že s čistým svědomím mohu říct, jak na ně, ale u žáků nadaných si stále nejsem jistá. Určitě bych uvítala i nějaké školení na toto téma, ne jenom školení zabývající se syndromem vyhoření učitelů nebo ADHD.“